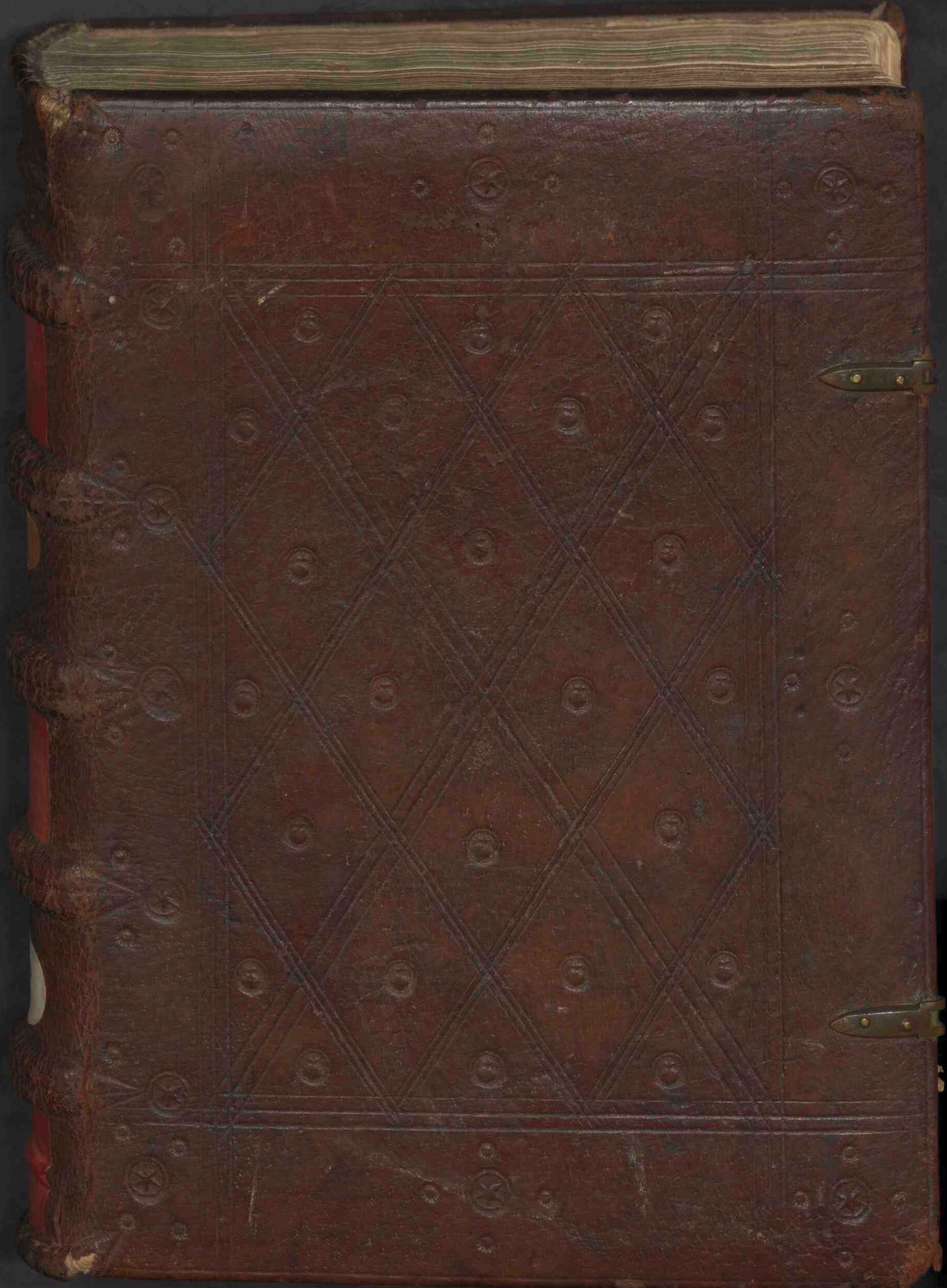




**Liber de gestis ac trina beatissimorum regum t[ra]nslac[i]one.
qui gentium primicie & exemplar salutis o[m]nium fuerunt
chri[st]iano[rum]**

<https://hdl.handle.net/1874/461547>



Dit boek is gescand in het kader van het Incunabelen project.

Een incunabel of wiegendruk is een boek of geschrift dat gedrukt is vóór 1 januari 1501. Gezien de bijzondere aard van deze vroege gedrukte werken is besloten deze uitgebreid te beschrijven en te digitaliseren.

Meer informatie over de collectie is beschikbaar op:
<https://repertorium.library.uu.nl/collectie/incunabelen/>

Bij deze boeken wordt ook de volledige buitenkant gescand en een scan gemaakt van het geopende boek. De hierna volgende scans zijn (in volgorde waarop ze getoond worden):

- het midden van het geopende boek*
 - de rug van het boek
 - de kopsnede
 - de frontsnede
 - de staartsnede
 - het achterplat

*Een deel van de banden in deze collectie bevatten meerdere titels, het is dus mogelijk dat de pagina's in deze overzichtsscan horen bij een andere titel.

This book has been digitized as part of the Incunabula project.

An incunable or incunabulum is a book, pamphlet, or broadside that was printed before January 1st 1501. Due to their special nature a project has been started to better describe and then digitize these early printed works in our collection.

More information on this collection is available here:

<https://repertorium.library.uu.nl/collectie/incunabelen/>

The digitized version of these books includes scans of the outside of the book and a scan of the open book. The scans after this notice are (in the order in which they are shown):

- the open book (opened approximately in the middle)*
 - the spine
 - the head edge
 - the fore edge
 - the bottom edge
 - the back board

*Some of the bindings in this collection contain multiple titles, therefore it is possible that this scan shows pages which belong to a different title.

et ideo semper debet sibi credi.
Perū quia ut dicit apostolus.
Angelus malus semper trans-
figurat se in angelum lucis. sp̄
hostia ab angelo presentata ē
adoranda sub cōdicionē scilicet
si est rite consecrata nisi cōstaret
p̄ certo q̄ eēt angelus bonus.
De materia eucharistie.

Capitulum tertium

Materia sacramenti mis-
e est duplex scilicet pa-
nis et vini. Et ratio q̄
re ista duo sunt materia huius
sacramenti est. Quia istud sac-
mentū ordinatur ad spiritua-
lem nutritionem. Nūc autē si-
cut nutritio corporalis cōsistit in
cibo et in potu corporalibus et
panis habet maxime rationē
cibi et vinū habet rationē po-
tus. Ita nutritio spiritualis cō-
sistit in cibo et potu spūalibus. Et
ideo in isto sacramento datur
corpus cristi sub specie panis
in cibum et sanguis cristi sub
specie vini in potū. Et sic dicit ip-
semet cristus **Iohānis vi.** Vbi
sic dicit Caro mea vere est cibo
et sanguis meus vere est potus.
Sciendum autem q̄ panis q̄
est materia huius sacramenti ē pa-
nis de tritico et aqua elementa-
li cōfectus. Dico panis quia in
pasta non possit cōfici corpus
xpi. Dico etiam de tritico quia
in alio pane sicut in pane de si-
ligine vel de ordeo vel de alio q̄

cūmq; grano nisi de tritico non
possit celebrari missa. Dico etiam
aqua elementalī cōfectus q̄
posito casu q̄ panis esset de tritico
si esset cōfectus cum alia a-
qua vel cum alio liquore sicut
cum vino. vel cum lacte l̄ cum
aqua rosacea et sic de alijs et v-
niuersaliter nisi esset cōfectus
cum aqua simplici ex tali pane
non possit cōfici corpus xpi.
Sciendum etiam q̄ ex precep-
to et vsu romane ecclesie que
disponente domino omniū ec-
clesiarū mater est et magistra.
et ideo omnes ecclesie sibi tam-
q̄ matri et magistre debent in
omnib; obedire. Panis de quo
cōficitur corpus cristi. debet eē
azim? nō fermentatus. Et ideo
qui celebraret in pane fermenta-
to mortaliter peccaret et gra-
uiter esset puniendus. **Notan-**
dum etiam q̄ vinū quod ē ma-
teria huius sacramenti debet eē
vinum de vite quia in alio vi-
no sicut in vino malorum gra-
natorum vel mororum vel po-
morū vel in quocūq; alio vi-
no nisi in vino de vite non po-
test celebrari. **Notandum** e-
tiam q̄ in aceto vel in agresta
non potest consecrari. Et intel-
ligo de aceto quod est omni-
no acetum: quia in vino ali-
quantulum aceto so possit bñ
consecrari licet non deberet qui
possit habere aliud vinum. Et

ratio est quia nō sūt eiusdē spe-
dei cū vino cū habeant contrari-
as virtutes. In musto etiā po-
ssit cōsecrari. tñ credo q̄ melius est
q̄ expectet q̄ sit bene defecatu
cū mustū rāde sue limositatis
vix possit bene euelli quin ali-
quid de eo remaneat in vase.
Ratio quare ista duo scilicet pa-
nis de tritico et vinū de vite sūt
magis materia istius sacramē-
ti q̄ aliqua alia duo ē ista po-
tissima q̄ xpus instituit istud
sacramentū in ista materia ce-
lebrari. Si em̄ in alia materia i-
stituit illa materia esset p̄pria
materia istius sacramenti. Sed
cōgruenter xpus in ista mate-
ria magis instituit istud sacra-
mentū celebrari q̄ in alia quia
effectus corporales panis et vi-
ni maxime spūaliter cōueniūt
huic sacramēto. Panis em̄ h̄
corporaliter cōfortare. Iuxta il-
lud psalmi Panis cor hominis
confirmat. Vinū etiam habet le-
tificare. Iuxta illud ei? dem. Vi-
nū letificat cor hominis. Et istud
sacramentū digne sumentē spi-
ritualiter cōfortat ne in via hu-
ius mundi deficiat. Ideo vocat
viaticum id est viatores cōfor-
tas et letificas. Et ideo vocatur
eucharistia ab eu qd est bonū
et caris quod est gracia q̄si bo-
na gracia que sumentem letifi-
cat. Sicut em̄ panis ex multis
granis cōficitur et vinū ex mul-

tis racemis cōfluit sic in p̄cepto
one corporis et sanguinis xpi
fideles ad inuicem spūaliter v-
munt. **Iō vñ** dicit a cō qd ē filius et
vino q̄ filius vino p̄pter qd xps
cōpauit se grano frumētī dicens
Iō xvi. Nisi granū frumētī ca-
dens in terrā mortuū fuerit et cō
Compauit se etiam viti dicens
Ego sū vitis vera et ideo cōgrue
sacramentū corporis et sang-
uinis xpi in vino de vite et in
pane de tritico celebratur. Intē-
dendū etiam q̄ licet aqua non
sit de essentia materie istius sa-
cramenti tamen debet admisceri
vino in calice sed in modica q̄-
titate quia aqua significat po-
pulum. Iux illud **Iheremie.** Aq̄
multe p̄li multi. **Iō** mixtio aq̄
cū vino in calice figit vniū spūa-
le et p̄li q̄ fit v̄tute istius sac-
ramēti. **Sz** nūq̄d sacerdos possit
in quacūq; q̄ntitate de ista mā-
terā cōsecrāre. Dicunt aliq̄ doctores q̄
nō. s̄ solū q̄tū sufficet sibi et po-
pulo sibi cōmissio q̄ rō ē q̄ cū
istud sacramētū ordinat ad vsū fi-
deliū sacerdos n̄ p̄t p̄l? cōsecrāre n̄
q̄ntū sufficit ad vsū fidelīū. Alij
doctores dicūt q̄ nō ē determīa-
ta q̄ntitas vltra quā sacerdos nō
possit cōsecrāre. cū ei i fō cōsecrā-
tis ponat istud p̄nom̄ demon-
stratiuū hoc. o; q̄ mā cōsecran-
da obiciatur oculis sacerdotis
vnde dicūt q̄ sacerdos ex n̄s in
altari nō possit cōsecrāre totū

E. fo.
102

Rariora

Cm

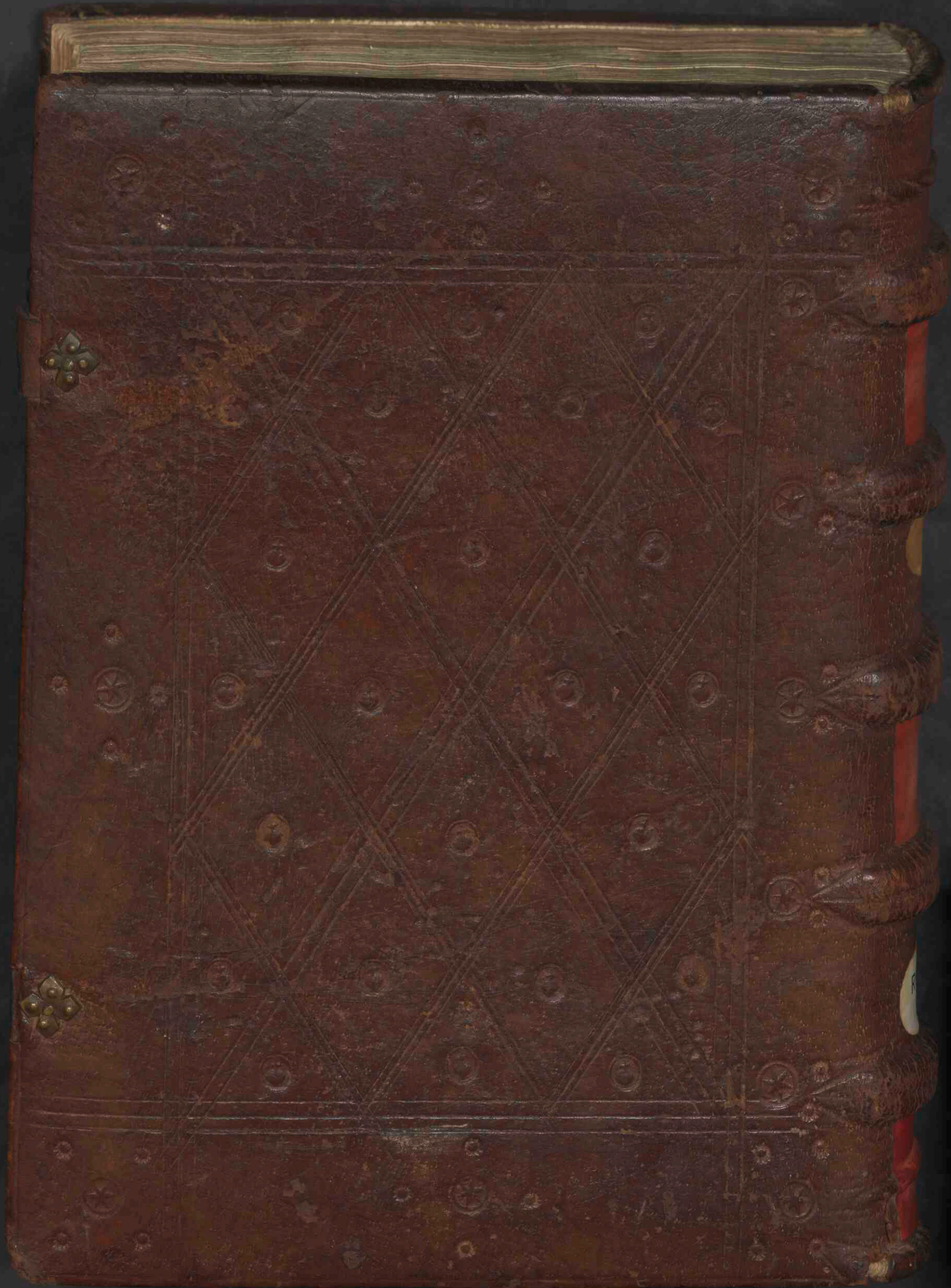
Cm

200
u.

Cm



Cm



Theologia

Folio n^o. 102.

407. **Johannes de Hildesheim**, *Historia trium regum*. [Acc.] **Albertus Magnus**, *Notula de die Epiphaniae*. **Augustinus**, *Duo sermones de epiphania domini*. [Keuren] **Joh. Guldenschaff** 1477. 2^o. E. 2^o. 1021

Type 1. — H* 9395. — BMC I p. 253. — Holtrop II 248. — MMW II 537. — Pr. 1204. — VK 678. — Zie over den drukker de aantek. bij nr. 21. Samengeb. met nr. 273. — In den catalogus van 1670.

273. **Guido de Monte Rocherii** (Montrocher), *Enchiridion sacerdotum seu Manipulus curatorum*. [Acc.] **Jac. Fusigna**, *Libellus artis praedicationis*. **Dom. Capranica**, *Liber de arte bene moriendi et canones poenitentiales*. **Keulen**, **Bartholomäus von Unckel** 6 April 1476. 2^o. E. 2^o. 1022

Type 1. — HC 8175, 7399. — C II² p. 262. — MMW II 519 (I). Peddie II p. 304. — VK 514.

Op het 2e schutbl.: „Iste liber pertinet ad carthusienses prope traiectionem“. — In oorspr. led. stempelband, waarvan de stempels zijn beschr. en afgeb. bij Hulshof-Schretlen p. 7. pl. I 20, 24; de sloten ontbreken. — Samengeb. met nr. 407. — In den catalogus van 1670.

46. *hymnus in regu*
munipaly curat

hic liber pmet ad eamthasi *f. p. traci*

Historia triū regū auctore Joāne episcopo hildesheimensi

Reuerēdissimo in xpo pa
triac dño domino floreat de
weelkouen diuina prouiden
cia monasteriēis eccie episco
po dignissimo. **Ca. p.**

O Vm venerādis
simoz triū ma
gorum pmo ve
rius triū reguz
gloiofissimoz
vniuersis mund⁹ ab ortu so
lis vsqz ad occasū laudibus ⁊
meritis iam fit plen⁹. Sed or
tus solis prout radijs. sic ⁊ ip
soz trium regum sactoruz me
ritis pfulget. Nam in ipso so
lis ortu videlicet in oriente. ve
rū deū ⁊ hominē eoz muneib⁹
veris ⁊ misticijs idem tres re
ges beati in carne viuētes qñ
erūt ⁊ adorauerunt. Et pñcie
gentium ⁊ ex gentib⁹ pñcie
virginū. ipsum ortū solis p fi
dem gentiū pñtius dedicaue
runt. In quē tamē ortum sol
eius occasus quasi aurorā val
de rutilans: clarā auram sequē
tē pñgnans iā refulget. Nam
ipsū occasū solis prefati tres
reges eoz reliquijs venerādis
⁊ signis carne soluti multipli
citer ornauerunt. ⁊ in ipso so
lis occasu pñcias suas ⁊ fidē
gentium virtutib⁹ ⁊ signis ap
probauerūt. sed quia in solis

ortu quo in humanis egerūt:
adhuc q̄plurima in diuersis
libris ⁊ locis de ipsoz meritis
actib⁹ ⁊ gestis sint scripta: q̄
in occasu solis adhuc forsā fu
erūt ⁊ sint incognita sū visū
auditū ⁊ relatum in honorem
dei ac marie virginis eius ma
tris gloriose ac ipsoz trium re
gum beatorū aliqua: vñ iūf
su sunt conscripta ⁊ ex diuers
libris in vnū redacta. **Ca. ij.**

O Ateria vero istorū tri
um regum beatorum
ex pphēcia balaam sa
cerdotis madian pphete genti
lis originem traxit. qui int plu
rima alia pphētādo sic ait Ori
etur stella ex iacob ⁊ exurget
homo de israhel ⁊ dominabit⁹ o
mniū gentiū: put in veteri testa
mento plenus cōtinetur. De
isto balaām ē altricatio in ori
ente inter xpianos ⁊ iudeos.
Nam iudei in libris suis dicūt
balaam non pphētā sed ariolū
fuisse ⁊ arte magica ⁊ dyabo
lica pphētasse. quapropter in
scripturis ariol⁹ ⁊ non pphēta
merito debz appellari. vnde li
bri xpianoz in oppositum di
cunt ⁊ allegant q̄ balaām fu
it gentilis ⁊ fuit pñmus pphēta
getium ex gentib⁹ ⁊ valde glo
riose de incarnacōe ⁊ istorū tri
um regum aduentu pphētauit



Rati ei? ppter ea ex arte magi
cav? dyabolica fuissz: ipz dyā
bol? ad maledicend? isrl? nō p
hibuissz. s; magis fouissz et ad
h? ipsū pmouissz. s; de? magnā
dilectionē et pmūcōez p āgelū
suū ipi balaā signis demōstr
uit. anq? ipsum p malū suū cō
filiū ad iracūdiāz puocauit. s;
vt iā dictū ē q? balaā fuit gen
til? et pm? pphā gētū ex genti
b? et nō ex iudeis. ideoq? iudei
balaā i libris eoz ipsū anolū
appellāt et detestant. **E**uā i ijs
de libris ē qstio de bto iob quē
dñs ore suo cōmendauit de q
iudei paz vel nil obseruāt ex q
fuit gētilis et nō ex hebreis. s;
ad excusacōez et palliacōez eoz
dicūt q? iob fuit āte legē tpi
b? moysi et bitauerit i mesopo
tania cū tñ scriptura dicat q?
fuerit in tra bus in syria et ha
bitauit in qdam villa q nunc
ibidē sabab vocat q distat a
damasco fere p vnā dietā in q
eius sepulchr? in pntez diē de
mōstrat et iuxta eandē villaz i
campo beat? paul? fuit prosti
t? et conuersus. itaq? iudei om
nia que p balaaz et beatū iob
fuerūt et sūt dca et pphāta peit?
nil obseruāt. s; in libris eoz
detestant de qb? p singula lon
gū eēt enariare. s; vt ad pposi
tum redeatur. **Ca. iij.**

Quoniam post egressionez
filiorū israhel de egip
to onē ibidem et circū
terram sibi subiugassent et eo
rum timor et tremor sup onēs
gentes in oriente et regna cō
disset et in omnib? partibus et
terris ac regnis oriētis pre il
lis nullus intrare fuit ausus.
Extunc quidam mons nomie
v aus qd ibidez victorialis di
citur in oriente fuit situs et ad
huc mōs v aus in presentē di
em est vocatus et sup hūc mō
tem primo pre filiis israhel et
postmodū pre romāis die ac
nocte p speculatores **I**ndorū
custodie obseruabātur ita q?
quicūq? ptes et regna indorū
manu armata intrare ppone
bāt: extūc de nocte p ignē et de
die p fumū p speculatores ali
orū montū speculatorib? i ip
so mōte v aus existētib? decla
rabāt et significabant. **R**ati idem
mōs v aus onēs alios mōtes
illaz ptū et terraz orientis et
indorū altitudine excelebat et
excellit et extūc speculatores b?
mōtis v aus speculatorib? ali
orū montū iisdem signis die
ac nocte significabāt. et tūc vis
talib? signis vniūse tēre et regi
ones se pcauebāt v ad resistē
dū se ppabāt. **V**n dū tpi b? ill
p balaā tā glōse eēt pphātuz.

Orietur stella ex iacob et exur
 g3 homo de israhel et dominabi
 tur omium getium. Extunc hu
 ius prophete impleconem q
 homo exurgeret qui dñaretur
 omium genciu. ones maiores
 natu et vniuersus populus in in
 dia et oriēte multu desideabāt
 et speculatorib? huius motis
 vāns misert ipfisq3 mūera p
 misert vt si die v? nocte aliqd
 lumi vel syd? isolitū i aere celo
 v? firmamento remoto longe vel
 prope discernere qd ipfis p
 tinus annūciarent et demanda
 rent et sic de pmissis omibus i
 vniuersis ptibus et terris ori
 entis p longa tempora de pre
 missis omibus cōmunis fama
 pmanfit. et ex huius montis
 nomine prout subsequitur post
 modū et adhuc in india in ori
 ente maxima pgeies surrexit
 que ibidem adhuc nobilis p
 gemies de vāns vocatur in pre
 sentez diem. Nec est ea maior
 et nobilior vel potencior pgei
 es in omibus terris et regnis
 oriētis: et ipsa pgemies ex stir
 pe regali melchior qui domio
 aurū obtulit pcelit et surrexit
 put inferi? audiet. **Ca. iiij.**

Qui autē circa ānos
 domini Millesimo du
 centesimo. gloiosa ci
 uitas akon que in ptib? akers

vocatur in sua gloria et virtu
 te floret et per q plurimos
 nobilissimos pñapes nobiles
 et barones et diuersoz religio
 forum ordines et alios diuer
 sos et varios diuersarum nati
 onū et condiconū homines di
 tissime et gloriose esset inhabi
 ta: et ei? non ad extrema mū
 di puenisset et ad eam diuerse
 sub celo naciones tribus et lin
 gue confluebāt et omia mundi
 mercimōia mira et rara ac mō
 stra ibidem p terram et mare
 deferebantur et portabātur. et
 ad vltimū terre ipsius ciuita
 tis akers nobilitas et gla ac
 potēcia fuit noiata et ppter hū
 iumodi famā et mirabilia ma
 iores natu ex hac pgeie vāns
 de india in akon puenierunt.
 et videntes ibidem omnia esse
 maiora et mirabiliora q in in
 dia et partibus oriētis audie
 rant. et tunc causa delectacōis
 ibidem pmanferūt. et fortissi
 mū et pulcherrimum castrū in
 akon modo et forma regali cō
 struxerunt et q plurima rara et
 mirabilia ac nobilissima orna
 menta et clenodia ditissā mo
 re regio de india et oriēte secū
 ibidem portare fecerūt et detule
 runt. inter que precipua dya
 dema aureum gemmis et alijs
 pñissimis lapidib? et marga

ritis ornatum habuerunt i cuius summitate fuerunt et steterunt
cuius signo crucis littere calday
ce et stelle in forma et similitu
dine put tribus regibus beatis
in natiuitate domini apparuit et il
lud dyadema asseruerunt fuisse
Melchior regis nubye qui do
mino aux obtulit et per illud dya
dema deus per merita ipsorum tri
um regum beatorum ibidem quam plu
rimas vexaciones et varias infir
mitates ab hominibus depulit
et iumentis et ciuicibus epileti
co morbum caducum habenti in
casu imponebatur: statim sur
rexit sanus et illud dyadema
cum quam pluribus alijs nobilissimis
ornamentis magister et ordo tem
plariorum per maximum thesau
rum sibi attraxerunt ex quibus
dudum maximum fructum ha
buerunt. sed post destructionem or
dinis ipsorum quo illud dya
dema cum alijs pluribus et mul
timodis ornamentis permanse
rit in presentem diem ignotum
de quibus magnus planctus fu
it in partibus illis per tempora lon
giora. **C**eterum idem principes
de vasis portauerunt secum et de
tulerunt de india libros hebrai
ce et caldayce scriptos de vita
et gestis et omnibus materijs
 trium regum beatorum qui in **A**con
in gallicum fuerunt translati et trans

scripti et in ipsis partibus apud
quosdam principes et nobiles inde
libri translati in alijs partibus
adhuc permanerunt et ex ipsis li
bris transcriptis et ex auditu et
visu et aliorum relatu hec sunt con
scripta et quedam ex alijs diuer
sis libris et sermonibus et ome
nibus sunt extracta et hijs addita
et partibus sunt inserta et in hoc libel
lo in unum descripta et redacta et
omnes primogeniti huius stirpis
vasis stelle cum signo crucis in
forma put ipsis tribus regibus
in natiuitate domini apparuit ha
bent in eorum armis et vexillis in per
petuum diem fuit et est in oriente et omni
bus partibus vltimarie consuetudinis
quod omnibus exercitibus et bellis christianis
rum contra sarracenos semper signum crucis
per maximum exercitum precessit et in nomine et ho
nore trium regum beatorum semper exercitum
vexillum cum stella antecessit. **h**ut
ad propositum reuertatur: **Ca. v.**

Quoniam sic supra dictum est
itaque hec stella per ba
laam prophetam super dicens
montem vasis per longa tempora
per speculatores expectaret. quan
to plus tunc expectabat: tanto
magis apud indos et caldeos
ipsius stelle fama quotidie accre
uit et augebatur et ab omnibus
desiderabatur. **I**n prophetia ezechie
gis iude prophetavit ysaias
de virginis partu dicens glorie

Ecce virgo concipiet et pariet filium. et huius psalme temporibus idem ezechias rex iude egrotavit usque ad mortem cui cum idem psalmus nomine domini diceret mortem sibi imminere: extunc idem ezechias rex versus parietem fleuit non metu mortis sed quia filio caruit et promissio abrahe et dauid ac prophete balaam et psalme in ipso deberent deficere et finire. Unde dominus eius misertus et quindecim annos vite sue addidit super quibus ipse ezechias signum petiit quod sol retrocederet versus suum ortum quod cum dominus admississet et sol versus suum ortum pro impossibile retrocessisset: extunc caldei qui tunc temporibus in astrologia multum delectabantur viso tam raro et insolito signo in sole et in celo vltimum modum mirabantur et audita fama quod propter ezechiam regem iude hoc signum actum fuerat: extunc sibi complurima munera miserunt et ipsum adorare propositum fuerunt sed quia ezechias ex mera sui cordis simplicitate hoc dissimilavit non dans gloriam deo sed exinde in aliqualem simplicem arroganciam sui cordis fuerit lapsus: quare dominus aliquantulum contra eum commotus omnia que caldeis et nunciis de

monstravit in babilonia propter hoc deferri debere eidem ezechie regi per eundem psalmam demandaui prout in biblia plenus continetur. Quia licet ezechias rex iude esset natus et in sole et in celo propter ipsum tam rarum et insolitum signum esset scilicet tamen non ipse erat ille homo qui exurgeret de israhel et dominaretur omnium gentium prout balaam prophetavit. Et est sciendum quod caldei et greci tunc temporibus in astrologia multum vacabant et delectabantur ita ut ancille domus etiam scirent cursus astrorum et planetarum et adhuc quotidie et assidue in oriente et partibus ultramarinis astrologie communiter insistant et specialiter reges et principes qui astrologos et alios magistros in hac arte tritos de longinquis partibus sub eorum stipendiis vocare faciunt in presentem diem.

Ceterum post ezechiam regnavit manasses qui psalmam interfecit post quem regnavit ammon et post hunc regnavit ioseph cuius temporibus prophetauit iheremias et in ipsius temporibus regnavit mathan in cuius temporibus nabuchodonosor et caldei iherusalem obsiderunt et destruxerunt et omnia vasa et ornamenta de templo domini et de

domo regis put ysaias predi-
xit in babilonia que a iherosolymis
circa quinquaginta dietas distat
et iudeos captiuos duxerunt et ibi
de in captiuitate septuaginta
annis permanserunt quibus iheremi-
as propheta misit et dedit librum le-
gis domini et prophetias ne obliuisceretur
put biblia testatur et in hac
captiuitate prophetauit daniel sub
typo de virginis partu multum
glose de lapide abscondito de monte
fine manibus ascendenti et in-
ter cetera prophetauit iudeis dicens
Cum venerit sciilicet scilicet : cessabit
vindicatio vestra. Et extunc cyrus
rex persarum et caldei omnes libros
iudeorum et prophetias ysaię iheremię
danielis et michę ac balaam et aliorum prophetarum de he-
braico in caldaicum transscribere
et transferre fecerunt et preceperunt
inter quos quod plurima inuenerunt
quod per caldeos et persas secundum ipsas prophetias
deberent adimpleri et specialiter de prophetia balaam pro-
phete gentium quod inter cetera ait
Orietur stella ex iacob et exur-
get homo ex israhel et dominabitur omnium
gentium et has prophetias et libros
per iudeorum legis doctores scribas
et magistros et interpretes caldei
et per se eis exponere et interpretari
et declarare fecerunt et ex illo tempore
in die caldei ipse in expectatione
huius stelle per balaam itaque prophetas

tate ardentiores et studiosiores
sunt effecti quod ex magna prou-
dencia domini ad consolaciones et fi-
deni nostras sciamus esse factum quod
balaam primus propheta ex genti-
bus et etiam per stellam primicias voca-
tionem gentium prophetauit cum di-
xit. **O**rietur stella ex iacob et ex-
urget homo de israhel et dominabitur
omnium gentium et hac voca-
tionem gentium deus per suam natu-
ritatem per hos tres reges primicias
ipsarum gentium primitus incepit
et perfecit licet per se et caldei gen-
tiles essent tamen in huiusmodi libris
et prophetis put in libris iudeo-
rum reppererunt nihil hesitabant
scientes plenissime quod quicum-
que dominus per seruos suos prophetas
promiserat : potens esset facere et
implere et extunc duodecim stu-
diosiores in astrologia et ma-
gis doctos ex omnibus eorum fratribus et
regnis elegerunt quos secundum magnas
eorum stipendias habuerunt ex quo
baptista dicit aliquem decedente attingere
aliquid doctum vel studiosius loco de-
fuiti constitueret Et huiusmodi duodecim
in morte vaus de quo supradictum
est alternati hanc stellam debebant
observare diligenter et expecta-
re. **V**erumptamen non tamen stellarum
sed hominem quod omnium gentium domina-
retur quem stella significaret a-
nticipate expectabant. **A**ssert in die et
caldei qui iherosolam et ad alias

circa ptes causa peregrinatio
nis mercimoniorum vel delectatio
onis frequenter pueniunt qui pro
maiori pte ones in astrologia
sunt periti et docti quod in iudea
et alijs circa regionibus multe
stelle de nocte appareant et di
scernantur que in india et caldea
et per sice non videantur. et econ
uerso quod plurime stelle rare in
dia caldea et per sice de nocte ap
pareant que etiam in iudea et in
alijs circa locis non videantur et
specialiter super istum montem
vans in aura clara quod plurime
stelle rare de nocte discernantur
que subter montem non possunt
considerari. Et etiam dicunt quod ipse
mons ones alios montes orien
tis altitudine excedat et excel
lat. et desuper non sit maioris ca
pacitatis quam una pulchra stet
capella quam ipsi tres reges beati si
en fecerunt ex lignis et lapidibus
desuper sumptis. Nam ipse mons
sit tam accliuus quam per plurimos
gradus et circuitus desuper ascenda
tur. et ipse mons in gyro et cir
cuitu rubis et herbis ac diuer
sis specialibus arboribus nobi
libus multum sit formosus et a
men. alioquin pro altitudine
tam arte ipsum montem nullus
ascendere posset et ab illo mon
te ones regiones orientis per mon
tana et signa et stellas undique

lucide consideretur. Et dicunt
etiam quod supra ipsam capellam
stet columna lapidea mire altitu
dinis et pulchritudinis desuper
artificialiter facta in cuius su
mmitate stet stella multum mag
na optime deaurata que se ver
tere solet contra ventum que de
die ex solis resplendore et lune
de nocte in longinquis locis
videantur et quod plurima de his mon
te dicunt mira de quibus dice
re esset longum sicut ad apposi
tum redeatur. **Ca. vi.**

Quoniam autem ut deus pec
catoribus misereri vo
luit et remittere pleitu
do temporis in quo deus filium su
um unigenitum mittere voluit
in mundum de maria virgine
nascitur. In ipso enim tempore
octavianus augustus frena ro
mam imperii et monarchiam per
vniuersum rexit mundum. et an
no eius imperii quadragesimo
secundo putat lucas narrat. Exiit
edictum ab eodem cesare augu
sto ut describeretur vniuersus or
bis. et hec descriptio prima facta
est sub prelide syrie cyrino et
ibant ones ut proficeretur sin
guli in suam civitatem. Ascendit
autem et ioseph a galilea de civi
tate nazareth in iudeam civita
tem dauid que vocatur beth
leem eo quod esset de domo et familia

dauid vt pfiteretur cū maria
sibi vxore desponsata pregnā
te. **F**actū est autē cū eēt ibi:
impleti sunt dies marie vt pa
reret et peperit filiū suū vinge
nitū et panis inuoluit eū et re
clināuit eum in p̄sep̄io. quia
non erat ei locus ī diuersorio
Et p̄stōres erant in eadem
regione custodientes vigilias
notis supra gregē suū et ecce
angel⁹ dñi stetit iuxta illos et
claritas dei circūfulsit illos et ti
muerūt timore magno et dixit
illis angel⁹. nolite timere. **E**c
ce ei euangelizo vobis gaudiū
magnum qd̄ erit om̄i populo. q̄
nat⁹ est vobis hodie saluator
qui est xp̄s dñs in ciuitate da
uid. **E**t hoc erit vobis signum
inuenietis infantes p̄amis inuo
lutū et positū in p̄sep̄io et subito
facta est cū angelo multitudo
celestis milicie laudantiū deū
et dicentiū gloria in altissimis
deo et in terra pax hominib⁹ bo
ne volūtatis. **E**t sciendū est q̄
bethleem nō videt vñq̄ fuisse
magne reputacōis vel quāti
tatis et habz petrosū fundū ita
q̄ sint ibi multe cauernae spe
lunce subterraneae et distat ab
iherusalē ad duo parua milia
ria illius patrie et est nunc opi
dum non magnū. s̄ dicitur ci
uitas dauid pro eo q̄ dauid

ex ea fuit natus et in ipso loco
quo quōdā stetit et fuit dom⁹
ysai patris dauid et in quo ecā
am nat⁹ fuit dauid et in regez
israhel p̄ samuelē vñd⁹. **I**n eo
dem ecā loco de⁹ de maria vir
gine hō fuit natus et iste locus
fuit in fine vni⁹ platee q̄ tunc
ibidem platea coopta vocaba
tur. quia pre inestimabili sol
feruore cum panis ingris et
huiusmōi rebus put ibidem ē
consuetudinis desup fuit cooper
ta. **E**t in hac platea quotidie
diuerse res et specialiter antiq̄
vestimenta et alia mulier⁹ vete
ra ornamenta vendebant et se
mel in septimana diuersar⁹ rez
fuit in hac platea cōmūe for⁹
et specialit lignor⁹ et in ipso lo
co qui itaqz fuit in fine huius
platee quo quōdaz stetit et fu
it domus dauid et ysai sui pr̄is
fuit. et adhuc remansit tuguri
um antevnā spelūcam in rupe
factaz in modū parui cellarij
formatā et in ipsa spelūca ysai
pat̄ dauid et alij homines hu
ius loci dom⁹ postmodū hita
tores pre feruore solis aliqua
necessaria reponiebant. **E**t
est sciendum q̄ in omnibus
partibus vltimarum ciuita
tibus et villis in quibus ali
q̄ vis cōsistit ab antiq̄ fuit et ē
adhuc consuetudis q̄ sunt in

ipsis domus? speciales que ibi
Altham vocatur et in his domi-
bus sunt muli et equi et asini ac
cameli ut dum aliquis pēgrinus
mercator vel viator tēdit
ad aliquē locum longe vel ppe
et si indigz aliquo equo vel ai-
mali aut iumento p se vel suis
rebus vel mercimonijs ad por-
tandū vel equitādūz ille vadit
ad talem domū et pcedo cōdu-
cit quodcūqz animal sibi pla-
cet. et cum pueniet ad aliāz ci-
uitatem quā tendit extunc di-
spōsit suis rebz dimittit illō
animal qd cōduxit in tali do-
mo que ibidem etiā altham vo-
catur in quā itaqz etiā talia ai-
malia cōducuntur. et extunc cu-
stos illius domus recipit ipsū
animal et pabulat. et dum po-
terit domino suo cum lucro re-
mittit. vel si non statim sibi re-
mittere poterit. extunc ipsum
equū vel animal extra ciuitatē
ducit ad viam et tūc solum re-
uertitur ad ciuitatem et ad do-
mū domini sui quā exiuit. et ta-
le pactū et consuetudinē habet
inter se ones custodes talū do-
morū predictarū. nam quicūqz
custos talūz domorū agnoscit
equos et animalia alterius do-
mini licet remote distent et
taliam animalia que itaqz cōdu-
cuntur noscunt omnia itinera et

sepissime p longam viam sola
reuertitur absqz aliquo peri-
culo animalū furum vel latro-
num. et tales domus in quibz
itaqz talia animalia querūtur
et pcedo cōducuntur sunt illa-
rum pāum regum et terrarum
dñorum qui ex hīs magnum
recipiunt theolonium et custo-
des talium domorū etiā ex hīs
magna lucra consequuntur. et
huiusmodi domus quondam
ante natiuitatem domini fuit
in loco quo deus homo natus
fuit. **S**ed temporibus natui-
tatis domini ipsa domus totalit-
fuit destructa ita qd in ipso lo-
co penitus nil remanserit nisi
puum vel vile tuguriū ante ip-
sam speluncam. sed parietes
fictiles et mui lapidei diruti ad
huc ibidem steterūt et sup are-
am ipsius loci ante ipsū tugu-
rum panes vendebantur. **N**ā
consuetudinis est in omibz p-
tibus orientis qd in omibus
ciuitatibus et villis nisi in vno
loco panes cōportantur et ven-
duntur et de omibus venditis
reges et terrarum domini de re-
spere recipiunt partes suas et
postqz dauid rex israel fuit ef-
fectus extunc postmodum do-
mus ysai patris sui ad vsus
regios pmanfit: h pcedente tē-
pore cum iherusalē et tota circū

terra toties fuit destructa: de ip
sa domo null? curauit. h? pma
fit et fuit totaliter destructa ita
q? nil nisi muri lapidei et fidi
les diruti ibidem adhuc pma
serut? in eius area vt dictu? e
panes vendebatur in signum
q? locus ad vsus regios pma
neret. h? in spelunca et tugurio
ligna et homi? omnia que ad
for? puenerant et vendi non po
terant et supmanferat quousq?
vendi poterant reponebatur et
asini et animalia villanoruz q?
ad for? puenerant ibidem in et
circum tuguriu? ligabant et cu
vt predictu? est omis populus
vtriusq? sexus ppter edictum
cesaris ad profitedum quouis
ad ciuitate et villa de qua na
tus erat redisset et uenisset:
extu? ioseph cu? maria tarde i
crepusculo et quia tarde erat et
oma loca et hospicia eent occu
pata et hominib? extianis et
hospitib? essent plena et quia
pauperes erant: tota ciuitate
circuibat et null? eos hospita? e
volebat. Et specialiter cu? homi
nes vidissent maria iuuenicu
lam sup? asinu? sedetem itinere
lassam gemetem et suspiratez
ac grauida partuiq? vicinam
in tota ciuitate nullus eam in
tectum vel hospiciu? vel domuz
recipere voluit. Vnde ioseph

maria in illud tuguriu? spelu
cam duxit de quib? tunc null?
homo curauit et ipa spelunca ea
de nocte de? p nobis in tanta
paupertate de mariavirgie abs
q? dolore ptus put decuit fuit
homo natus et in ipso tugurio
ante speluncam adhuc puu? p
sepe lapideum circa vnu? vline
longitudinem longum in muro
mutu? adhuc ibid? ab atq? re
mansit ad qd? hos paupis que
etia? nusq? hospita? potuit fuit
alligat? iuxta que etia? ioseph
asinu? suum alligauit et in illd?
psepe beata virgo maria puu
lu? suum vagietem pamis vili
b? inuolutu? ate asinu? et boue
prout melius potuit in fenuz
posuit et reclinauit. Vnde e sci
endu? q? in omibus partib? ori
entis est consuetudinis q? in oi
bus stabulis sunt q? plurima
psepe lutea vel lapidea et vnu?
quodq? presepe est circa triuz
pedum longitudinez ita q? se
per quouis equus vel animal
habet per se suum presepe spe
ciale et tale vnum lapideum p
sepe in tugurio ab antiquo ad
huc permansit in quod beata
virgo maria filium suu? reclia
uit. sed in stabulis regum et
principu? et nobilium sunt lon
ga presepe in qb? sunt inter
sticia p quouis eq? vel animali

Ceterum locus ubi angelus
domini pastoribus tunc cum
luce et magna claritate dei ho-
minem natum nuntiavit distat
a bethleem ad dimidium milia-
re illius patrie. Et in eodem lo-
co dauid etiam oues pascebat
et a faucibus uris et leonibus eas
ibidem eripiebat. Unde quidam
libri continent quod pastores re-
gionis illius bis in anno scili-
cet in solsticio vernali et hyema-
li vigilas supra greges suas
custodire consueverunt. De quo
bus est sciendum quod terra cir-
ca bethleem et terra promissio-
nis et tota terra orientis mira-
biliter est disposita et pro ma-
iori parte in montanis sita et
in aliquibus locis hyemis vix
ab estate discernitur et distin-
guitur. et in aliquibus locis est
multum frigidum et in aliqui-
bus locis secundum suum tempus
est hyemis et estas sicut in par-
tibus istis secundum situacionem lo-
corum in vallibus planicie vel
montanis. nam frequenter in
aliquibus locis in montanis
in mense augusti nix repitur quod a
villanis in speluncis compri-
mitur et in palliis ad forum de-
portatur que a nobilibus emi-
tur et in pelui super menses ad
infrigidandum potum eorum po-
nitur. sed dum discopiuntur

statim more suo pereunt et dis-
solvuntur. sed communiter in om-
nibus partibus orientis in esta-
te pre inestimabili solis ardo-
re penitus nil viriditas potest
crescere vel nasci. nisi in aliqui-
bus nemoribus vel umbracu-
lis vel iuxta fluentia in ortis in
quibus tamen quater in sep-
tiana per omnia funditur irriga-
tur. sed septembre et octobre ad-
venientibus sole ibidem pau-
lulum declinate. extunc grami-
na et huiusmodi viridia ibidem in
capis communiter crescere incipi-
unt sicut in partibus istis in
marcio et aprili. et in hijs men-
sibus marcio et aprili et in aliq-
bus locis segetes sciuntur
et reserantur. sed communiter in
maio secundum locorum situacionem
sed iuxta bethleem plus quam in
alijs locis sunt multa loca ubi
firma et pascuosa et circa festum
natiuitatis domini ibidem or-
deum incipit habere spicas in
agris. ita quod ex alijs locis homi-
nes ibidem mittunt equos su-
os et mulos ad impinguescen-
dum et emunt ibidem ordeum
in agris per mensuram et ven-
ditores ordeorum habent ad
hec stabula specialia in capis
in quibus equi et muli et anima-
lia mittuntur quousque impin-
guantur. Et vocatur ibidem coiter

ab incolis temp? circa natiuitate dñi tps ad herbas in eoz lingua. et q? tpib? natiuitatis dñi erat fuma pax in toto mūdo et inter bethleē quo angel? dñi tūc pastoribus apparuit erat dimidiū miliare et via aliquatū longa. nec erat etiam aliq? frigus in quouis ess? ex tunc ibide pastores p totā hyemē die noctuq? de loco ad locū cū suis gregib? simul in pascuis pmanerūt put adhuc ibidem faciūt in pntem diem. Et ad ppositum redeat.

R dieb? illis dñi **Ca. vii.** itaq? exiit edictū a cesare augusto erat herodes rex iudee a cesare et romanis cōstitut? et n? erat iude? vel rex iudeoz natus. Sed idem cesar august? et romanū regnū iudee et q?plurias alias trās et puincias vsq? ad fines indie phidias et caldee sue potestati subiugauerūt et potēter possederūt. Vnde ones homines in omib? ptibus indie et orientis caldee et phidias optie sciuerūt q? herodes alienigena a cesare et romanis rex iudee fuit cōstitutus et nō de semine regali vel iudeoz nat? ut in ipis temporibus qñ de? fuit homo nat? impleret pphcia daniel qui inter alia sic ait. Cum uenerit sanct? sactorū: cessabit vn-

ctio vestra. Verūptamē in partib? oriētis et vltimarum ad huc iudei in sua malicia perfidia et duricia pseuerāt dicētes q? p longū temp? post natiuitate xpi eoz vñctō nō cessasset h? q?plurios reges habuissent h? nō negāt herodē fuisse pselitum ex patre iudeo et matre gentili chananea p creatū. Vñ cristiani eozū pfidiam ex eorum priarche iacob pphcia cōfūdūt qui ait. Non auferet sceptrū de iuda et dux de femore ei? donec ueniat qui mittendus ē et ipse est expectatio gentiū et q?pluime alie qstiones sunt infxpianos et iudeos in oriente de quib? inter eos in hīs ptib? non est eis cura de diuersis articulis et causis de quib? p singula longū eēt enarrare. Et ad ppositū redeat. **Ca. viii.**

Qui itaq? ut sup? dictū est in bethleem in spelūca deus homo esset nat? extūc idem omnipotēs de? qui semp ppe est omib? inuocantib? cū in ueritate ipsam stellā p balaam pphetatā et per longissimā retroacta tēpā per duodecā astrologos ab indis phis et caldeis sup montē uaus ut dictū est cōstitutos remote et anxie expectatā et obseruatā. **¶** Hanc stellam eadem nocte

et hora qua ipse deus fuit homo
natus tunc super eundem mon-
tem vans in modum solis radi-
antis oriri fecit et illuminavit
vniuersum celi firmamentum et pau-
latim in modum aquile super ip-
sum montem ascendit et per to-
tam illam diem in vno loco su-
per eundem montem in primo in-
tersticio aeris immobilis per-
mansit ita quod cum sol in meri-
die penetrasset quasi nulla erat
distancia in claritate inter ip-
sam stellam et solem. Unde quod-
dam libri continetur quod ipso die
natiuitatis domini elapso hec
stella ascendit sursum ad celi
firmamentum sed ipsa stella p-
ut in partibus istis in ecclesijs
depingitur non fuit formata
sed habuit quod plurimos longi-
simos radios faculis ardentio-
res quasi aquila volitans et alis a-
erem verberans sic radij stelle
circumuehebantur et ipsa stella
habuit in se formam infatuli et
desuper signum crucis et audita
est vox in stella dicens. **Quid?**
est hodie rex iudeorum qui est ex-
pectatio gentium et dominator
eorum ite ad inquirendum eum et
adorandum.

Ca. ix.

Ad roborandam ergo
fidem gentium et ad
firmandam materiam
et rem gestam omnipotens deus

cuius prouidentia in sui disposi-
tione non fallitur qui prout ait
paulus vocat ea que non sunt
tamquam ea que sunt ex sua prou-
dentia hoc egit et disposuit ut quod
in veteri testamento vocem de-
deat ex asina balaam hanc stel-
lam prophetatis quod etiam
in inchoatione noui testamen-
ti daret vocem ex stella per eun-
dem prophetam balaam gentibus
prophetata. Unde tunc vniuersi
homines vtriusque sexus omnium
illarum terrarum orientis partium
et regionum visa tam mirabili
rara et insolita stella et tali voce
ex ipsa audita ultra modum fu-
erunt perterriti et admirati et ip-
sam esse stellam per balaam pro-
phetarum gentile prophetata et a lon-
gis retroactis temporibus desi-
deratam et expectatam esse non
dubitauerunt. Et extunc tres
reges qui in partibus et terris in
die caldee et persidis regnabant
de ipsa stella inforti et de ipsa
pastrologos et doctores et pro-
phetas instructi multum sunt
gausi quod ipsorum temporibus ipsam
stellam tam longis ante tempo-
ribus prophetata videre mou-
erunt quam tam benignissimis
temporibus omnes populi tam anxie
expectauerunt et videre deside-
raverunt. Vnde hi tres reges glossi
per minimam et maximam eorum

terraz et regnoz distanciaz se
pati et quous de alio penit? ig
nar? .h. vno tempe de ipsa stel
la informati cu ditissimis mu
nerib? xris et mistis ac no
bilissimis ornamētis et varijs
et diuersis vestimētis ac orna
tu regio cum equis mulis et ca
melis et thesauris infinitis et
maximo et ingēti comitatu ex
erātibus et apparatu put orna
tus et nobilius potuerūt ad in
quirendū dominū et regē iude
orum natū et ipsū ad adorādū
se prepauerūt put vox de stel
la dixit precepit et p̄dicauit et
tanto nobili? et honestius se p̄
pauerunt q̄ntum sup se regez
alciorē natum cognouerūt quē
inquirere et adorare p̄posuerūt
et omnē eorum expeditōem in
tobus gregibus et armentis
cum alijs eorum lectisternijs et
vtenfilib? et ditissimis et nobi
lissimis preparamentis et om
nib? necessarijs que ipsis et eo
rum exercitibus ac comitatu
sufficere possent: copiose preie
fecerūt in multitudine q̄pluri
moz camelorum et iumentoz
Nam consuetudinis est in orie
te et in omib? p̄tib? vltima
rums: exceptis magnis ciuita
tib? q̄ in omnibus locis et vil
lis sunt q̄pluima delectabilia
hospicia et amena in quib? p̄

maiori parte omnia comesti
bilia et pabula et huiusmōi in
optimo foro reperūtur. h. p̄
cipibus et dominis qui cu ali
qua multitudine incedunt in
ipsis non sunt comoda. h. lecti
sternia et huiusmōi vtēfilia ad
cameram et ad coquinā p̄tinē
cia necessaria cum principib?
et omibus nobilib? portātur i
mulis iumentis et camelis. **N**ā
cōmuniter ibidem homines p̄
pter inestimabilem et intolēā
bilissimū solis ardorem semp
de nocte equitant ambulant et
vagantur. **E**terum de regnis
et terris istorum trium regum
gloriosoz qui se itaqz tam no
biliter ad inquirendum et ad
adorandū dñm prepauerunt:
Est sciendū q̄ tres sunt. **I**ndie
quaz omes terre et regiones p̄
maiori pte sunt insule et omes
hee terre regiones et insule sunt
aquis et desertis ac serpētib?
maximis et alijs animalib? pi
culosissimis et venenosissimis
et paludibus horribilissimis
in quibus crescunt arūdines
tam grosse et alte q̄ ex hīs in
partibus illis domus et naues
construunt. **D**ūt diuise et ab
inuicem separate et in vana q̄
qz istarum terrarum et regio
num terris et insulis nascitur
et crescunt herbe et animalia

ac bestie pre alijs speciales ita
q̄ vltra modū periculose et la-
boriose de vna terra regiō vlt̄
insula ad aliam puenitur. vn-
de legitur q̄ assuer⁹ regnauit
sup centum viginti q̄q̄ p̄m
das ab india vsq̄ ethiopiā.

Prima ergo **Ca. x.**
india fuit regnum nubye in q̄
tēporibus natiuitatis domini
regnauit Melchior qui domi-
no aurum obtulit cuius etiā
inter alias terras fuit regnū
arabye in quo mons synai est
fitus et mare rubrum. Et per il-
lud mare rubrū de syria et egip-
to ad indiam facilius nauiga-
tur. sed mercatores et alij homi-
nes nati de p̄tibus cismarinis
transire nō permittuntur. quia
soldanus ab ista parte maris
rubri in insulis fortissima ha-
bet castra in quib⁹ captiui no-
biles detinēt et ab illis castris
cauetur ne aliquis homo de p̄-
tibus cismarinis nat⁹ ad par-
tes et terras indie transeat ne
quis presbitero Johāni dño
indorum vlt̄ alijs regibus in
india et oriēte aliquas litteas
de regib⁹ xpianis deferat vel
conspiracōes. sed homines ico-
le de p̄tibus vlt̄marinis na-
ti non trāfire p̄mittuntur. sed
tamen de negocijs eorum quā-
re transeant multum diligēt

examinantur. et ecōuerso pres-
biter iohannes domin⁹ indorū
ab alia parte maris rubri eti-
am habet castra fortissima de
quibus etiā eodem modo caue-
tur ne aliquis de partibus ill-
trāseat ad dominū soldanū in
suum detrimētū. Vnde fratres
minores augusti mēses carne-
lite et predicator es et mercato-
res et alij homines de partibus
cismarinis nati et ad partes in-
die volentes transeunt et circu-
unt p̄ regnum psarum per viā
multum longam tediosam et
laboriosā. sed peregrini et mer-
catores qui de india p̄ mare ru-
brum transeunt. dicunt q̄ to-
tus fundus maris rubri sit tā-
rube⁹ q̄ p̄ rubedie fūdi desup
existenti aqua vt vinūz rubeū
appareat rubea licet sit vt al-
terius aque coloris et est salsa
et clara quod in profundissio-
eius lacu et fundo lapides vlt̄ pi-
scēs vlt̄ aliq̄ alie res bene disce-
rantur. et ipsum mare rubrū
est triangulariter formatum
et incidit et fluit in terras ex oc-
ceano et est circa quinq̄ vel q̄-
tuor milliaūm lacū in eius la-
cu laciori vbi filij israel sicco
pede transierūt quādo pharaō
cum exercitu suo eos fuit inse-
cut⁹ et ibide⁹ submersus et ex
ipso mari rubro alius fluminis

transit per egiptum et per illud
fluvium quod plurima ditissima
et nobilissima mercimonia de
oriēte et india transeunt in egi
ptum carzā et babiloniam et
alexandriam que de india per
universum mundum deportan
tur et deferuntur. **C**eterum to
ta terra arabia in qua mons
finay est situs: est multum rubea
et lapides per maiorem parte et quod
plurima specialia ligna que ibi
dem crescunt et quicquid de ta
libus ibidem nascitur vel cre
scit et reperitur: est multum ru
beum. unde in modum et formam
tenuissimarum radicum ibidem op
timum et multum minus aurum
rubeum ibidem reperitur. et ibi
dem etiam in monte venia sima
ragdina reperitur que minus
laboriose et artificialiter excidi
tur et multum diligenter a mi
nistris soldani custoditur. **E**t
ista terra arabia quondam perbi
tero iohanni totaliter pertine
bat. sed nunc pro maiori par
te pertinet soldano. sed tamen quod
mercimonia de india transire
permittantur pacifice et propter
alias causas soldanus ex illa
terra arabia dat tributum perbi
tero iohanni in preteritum die. sed ut
ad propositum redeat. **C**ari-

Cem in secunda india fuit reg
num godelpe in quo tempore

natiuitatis domini regnavit
Balthasar qui domino thuris
obtulit cuius etiam inter alias
terras fuit illud antiquum regnum
saba in quo plus quam in alijs ter
ris et partibus orientis specia
liter crescunt quod plurima nobi
lissima aromata et specialiter
plus quam in alijs mundi parti
bus crescit ibidem thuris quod
extillat ex specialibus arboribus
in modum gummi et in alijs ter
ris parum vel nil reperitur.

Item in tertia india fuit
regnum tharsis in quo tempore
natiuitatis domini regnavit
Jaspar qui domino mirram
obtulit cuius etiam inter alias
diversas terras fuit illa famo
sissima insula egrisoulla voca
ta in qua nunc corpus beati thome
apostoli quiescit in qua etiam plus quam in
alia mundi parte vel terris crescit
mirra et crescit super libas in mo
dum spicarum adustarum formatas
in maxima quantitate et dum in her
bis maturet: est tam mollis quam
vestimentis transiunctum se co
nectit. et tunc quod plurime zone
et corde per ipsas herbas trahuntur
et illis sicut cera mollis ab
strahitur et exprimitur et eodem modo
et forma crescit thimiamen.

Quapropter ex magis prouide
cia et predestinatione divina novum
fore fecimus quod hi tres reges gloriosi

Post q̄ vt dictuꝝ ē h̄i
tres reges glorioſi ita
q̄ cum theſauris p̄o
pa ⁊ ornamentis ac comitatu
⁊ diuerſa expeditōe ſe nobiliſ
in ōmibꝫ ⁊ per omnia prepa
raſſent ⁊ exātes fines regnoꝝ
ſuozum ⁊ quibꝫ de propoſito
⁊ intencione alterius pemituſ
ignaruſ propter multam ⁊ in

miā et longam inf̄ eos et ter-
ras eorū distāciā tamen
vnumquēq; regem et suū ex-
ercitū et comitatū et expedi-
ciōē stella eque bene præcede-
bat et stella cū eūtib; ibat et
cū stātibus stabat et de nocte
nō vt lūa vel stella sed vt sol
radians in virtute sua omnia
ipsorū itinera illuminabat
et in om̄ibus ciuitatibus et vil-
lisque tunc temporis propter
pacem die noctūq; in vniuer-
so mūdo non claudēbāt p-
quas transierūt de nocte vide-
batur eis esse dies. Vnde homi-
nes et habitatores omniū illa-
rum ciuitatū et locorū per q̄s
et que itaq; de nocte transierāt
vltia modum fuerūt perterri-
ti et ammirati nam viderūt re-
ges et maximos exercitus et co-
mitatus cum maxima milicia
et expediciōe per eos transire
quibus per ōnem eorū viā
de nocte erat dies nesciētes vn-
de venerūt vel quo tenderent
et de mane videbant terram in
locis eorū vestigijs equorū
et iumentorū conculcatam
vnde omnes homines p quos
itaq; transierant facti sunt sic
i extasi et ex hīs maxima que-
stio fuit in populis vniuersis
temporib; longis et postq̄ hī
tres reges glōsi fines regnorū

fuerunt egressi ⁊ ad alias ter-
ras ⁊ regiones ignotas perue-
nerūt: extunc p omnes aqs. de-
serta. mōtes. plaides ⁊ valles
⁊ paludes horribilissias absqz
aliquo impedimento trāsiert.
⁊ erant eis omia praua in dire-
cta ⁊ aspera in vias planas et
nusqz de die vel nocte quiesce-
bant vel hospicia capiebāt. ⁊
tā iph qz eoz exercit⁹ ⁊ expedi-
tio ⁊ ipsor equi ⁊ omia eoruz
animalia ⁊ iumenta absqz cibo
potu ⁊ pabulo quousqz bethle-
em puenerunt pmanert ⁊ ip-
sis ombus i via nisi vna dies
vniuersum videbat ⁊ sic deo
⁊ stella duce tercio decimo die
natitatis dñi orto iam sole de
terris ⁊ regnis eorū in iherusa-
lem puenerūt de quo nulli du-
bium. Nam adhuc mariā et
infantuluz ism in loco ⁊ spelū
ca quā nat⁹ fuerat in psepio i-
uenerūt ⁊ de tam breui ⁊ celeri
eorz transitu multi libri miran-
tur. Nam aliq libri dicūt eos
in dromedaris ⁊ alij libri di-
cunt p hūc ⁊ illum modum in
iherusalē ⁊ bethleem eos tam
breuit ⁊ celerit puemisse. De q
bus est sciend⁹ put dicit i ome-
lia **Grego.** Si diuina opatio
hūanā radōe comprehendī pos-
set. nō eēt ammirabilis: nec fi-
des merū habēt: cui hūanā

ratio prebēt expimētū. **Nā** ip-
se de⁹ qui in veteri testamento
abacuk pphetam de iuda i ba-
biloniā ⁊ caldeam ad danielē
in lacū leonum vltra centū die-
tas in exitu ⁊ reditu cum capil-
lo duxit ⁊ reduxit ⁊ cōfestim ip-
sum in locū suum restituit. re-
duxit. Ipse idem de⁹ instante
nouo testamēto: ipsos tres re-
ges de oriente ⁊ caldea in trede-
cim dieb⁹ in iudeam ducē erat
potēs in simili absqz aliquo i-
pedimento. Et ipse de⁹ cui⁹ v-
ginis ptum idez abacuk i me-
dio duū animalū expauit sic
ipse eadē in signo ⁊ tipo huius
pt⁹ virginis seris ⁊ claustris
non apertis danieli in lacū leo-
nū prandū attulit ⁊ portauit
itaqz ipse idem de⁹ instāte no-
uo testamēto p natiuitatez su-
am ad humanos oculos clau-
so virginis vtero infracto ex-
iit ⁊ post suam resurrectiōem
ad suos discipulos ianu⁹ clau-
sis intrauit. Et sicut danieli ⁊
suis socijs in chammio ignis
positis: ignis nō nocuit nec odor
fumi vel ignis erat in eis. **Vic-**
istorum trium regum glorio-
sorum temporibus beata vir-
go maria deum ⁊ hominez ge-
nuit ⁊ intacta permansit. Et si
diligenter scriptura perscruta-
tur omnia que deus in veteri

testamēto p danielē abacuk
a ysayam a micheaz a alios
seuos suos propheetas in ty
po promissit a ondit. **H**ec ideo
deus instante nouo testamēto
in hīs a cum hīs tribus regi
bus gloriofis primicijs genti
um a eorum vocacione a primi
cijs ex gentibus virginum mi
sericorditer a totalit facis ad
impleuit a confirmauit. h̄ vt
ad ppositū redeat. **Ca. xiiij.**

Qtuissz enim de? hos
tres reges a eorum ex
ercitū sicut abacuk i
momento de oriente in iudeaz
pduxisse. h̄ licet ipse omnipotēs
de? vt eximaret semetipsum
a pro nobis in voluntaria pau
pertate humanitate a fragilita
te fueat natus. tamen ipsaz su
am naturam voluit omni
bus demonstrare miraculose
a cum sua deitatis a maiesta
tis potencia omnib? in celis et
in terris gloriose. sed vt ad p
positū redeat. **Ca. xiiij.**

Quia itaqz hī tres re
ges gloriofi quis ex
itinere suo cum suo
exercitū expeditiōe a comitatu
ciuitati iherusalem ad duo mi
liaria appropinquarent extūc
nebula densa a caligo tenebro
sa vniuersam coopuit terram
a in ipsa nebula a caligie stel

lam amiserunt. **V**nde ait **psa**
pas Surge illuminare iheru
salem quia venit lumen tuum
a gloria domini super te orta ē
quia ecce tenebre cooperuerūt
terram a caligo populos a c.

Et cum ipsi tres reges vt supra
dictum est quibus cum suo co
mitatu expeditiōe a exercitū
ex speciali itinere prope iheru
salem venissent. **E**xtūc melchi
or rex nubye a arabum cū suo
exercitū primus iuxta iherusa
lem venit a iuxta montem cal
uaie sup quem postmodū cu
cifixus est ihesus in nebula et
caligie resedit nutu dei. **E**t eāt
tunc temporis mons caluarie
rupis p se circa duodecim gra
duum altus super quē scelerā
ti plectebantur a interficiebā
tur. a iuxta hunc montem eāt
truium vnde ibidem propter
nebulam a caliginem a vie ig
noranciaz melchior cum suis
remansit nec vltius plus p
cessit. **E**t propterea postmodū
cum venerabil? helena ipsū mō
tem caluarie a sepulchrum cri
sti a alia loca sancta in vna cō
prehendit ecclesia. **E**xtūc post
modum presbiter iohānes et
alij principes de regno nubye
quo melchior erat rex ex hac
rupe durissima mōtis caluarie
paruam capellā laboriose ex

sculpere fecerunt quā in hōrē dī
 et sue mris in arie et trū regum
 dedicauerūt et ossecrauerūt in me
 moriale sepit nū. Et illa capel
 la pūnz solūmō xpianis de rg
 no nubye qui ibidem nub yāi
 vocantur et illis est solūmodo
 specialiter deputata et vocatur
 ibide capella trū regū nubya
 norū in pēntē diē. **P**ed nūc
 sarracēi ianuās iphī capelle la
 pidibz obstruxerūt et illa capel
 la ē sūt mōtē caluarie excisa.
Ceterz post q̄ melchior rex
 nubye et arabū itaqz cū suo ex
 citu iux mōtē caluarie in nebu
 la et tēbris paz resedisset. **E**x
 tūc i eadē nebula et caligie bal
 thasar rex saba et godolie cum
 exercitu suo venit ex itinere spe
 ciali et iuxta montem oliueti i
 villa parua que ibidem gali
 lea vocabatur resedit in tene
 bris et remansit. **E**t de eadē vil
 la parua multuz loquitur euā
 gelista et sacra scriptura. **N**az
 in ea apostoli et discipuli ante
 resurrectionē domini et post pp
 ter metū iudeorū extra ciuitatē
 iherusalē sēp secrete conueniē cō
 fuerūt. **E**t i ipa pua villa dñs
 post resurrectionē suā discipu
 lis suis sepi apparuit. vñ dic
 scriptura. **P**recedet vos in gali
 leā ibi eū videbitis. et plurima
 alia de hac pua villa sac nar

rat scriptura. h est alia terra q̄
 est principat? que etiā vocat
 galilea et distat ab iherusalez
 ad tres dietas vñ circa. h vt ad
 ppositū redeat. **Ca. xv.**

Qum itaqz hī duo re
 ges melchior et bal
 thasar in locis supra
 dictis in nebula et caligie et te
 nebris sbsistebāt: extunc pau
 latim nebula et caligo fursum
 ascendebat. **P**ed stella nō ap
 paruit. vñ dum se ppe ciuita
 tem esse vidissent: extunc quis
 rex de alio adhuc ignar? cum
 exercitu suo viam versus ciui
 tatē arripuerunt. **E**t dum vñ
 sent ad truium iuxta montes
 caluarie: extūc iaspar rex thaz
 sis et insule egrisoulla cum ex
 eratu suo supuenit et vtiqz hī
 tres reges gloriosi cum omibz
 eorum exercitibus et expeditio
 nibz quibz de terris et regnis
 suis ex via speciali i hoc truiū
 conuenerunt. **E**t licet vñ nun
 q̄ alteri psonā vidisset. tñ in
 oscula et amplex? ihiñl p gau
 dio riebāt. **E**t quis diuisores
 sēt ydiomatū et liguar. tñ vñ
 cuiqz videbat q̄ alt suā loqlā
 loqret et cū vnusqzqz alteri cau
 sā sui itieris exposuissz et i hīs
 p oia concordassent: extunc mul
 tum letiores et ardenciores in
 eorum negocijs sunt effecti.

Et extunc nebula et caligo totaliter abscessit et itaqz ex imo pinato et improviso orto iam sole ciuitatem iherusalem intruerunt. Et cum ipsi reges cognouissent qd illa esset ciuitas iherusalem regalis qua antea olim predecessores eorum et caldei sepius obsiderunt et destruxerunt multum sunt gaudii sperantes in ea regem iudeorum natum inuenire. h de tam forti et valido et inopinato et improviso iporum introitu herodes et vniuersa ciuitas est turbata et commota. Nam tantus erat eorum exercitus? expedicio et comitatus? qd eos intus ciuitas capere non poterat. sed pro maiori parte extra ciuitatem manserunt et eam quasi obsidione circūvallauerunt et totaliter circūdederunt. Vñ inter alia ait ysaias. fortitudo gentium veniet tibi in iudicio camelorum operiet te dromedarii effa et madyan et omnes de saba venient aurum et thus deferentes et laudem domini annūciantes. oñe pecus cedarcogregabitur tibi arietes nabaoth ministrabunt tibi. Vñ de est sciendum qd prout est scriptum pradiū qd ipsi tres reges omnem expedicoem suam in multitudine pecorum diuersorum prout in partibus illis est consuetu-

dimis preire fecerunt et de generibus arietum nabaoth in partibus illis adhuc vndiqz communiter permanserunt et sunt magni arietes qui omnem pinguedinem quam alij arietes in posterioribus corporis habent. hanc pinguedinem ipsi arietes nabaoth habent in cauda et quasi parum vel nichil habent in corpore. et latitudo ipsius caude extendit se iuxta latitudinem coxarum et longitudo vltimedietate crurum posteriorum. Et aliquando reperitur talis aries qui cum est excoiat? qd cauda plus pondeat qd reliqua pars corporis vel medietas eius. Et ex istorum arietum genere deueniunt arietes siluestres qui sunt multum magni et pingues et fortes habentes magna cornua grossa et pilos vt capriolus et in maximis turmis infimul icedunt et venantur et capiunt cum canibus et leopardis et dum venant et curunt per ventum per maximum spacium audiunt. h a canibus et leopardis tenent penitus se nil mouent vel defendunt licet multum sint fortes. h vt ad propositum redeat.:

2 diebus illis **Ca. xvi.** cum itaqz hi tres reges vt dictum est cum eorum exercitu iherusalem intrauerunt tunc herodes

erat ibidem presens iherosoli
mis et erat ibidem a cesare et ro
manis rex iudee constitutus et eta
te annosus. **E**xtunc hi reges
de rege iudeorum nuper nato ab
omnibus in ciuitate querebant
et interrogabant. vñ ait euan
gelista. **C**um natus esset ihesus
in bethleem in diebus herodis
regis iudee ecce magi venerunt
ab oriente iherosolimam dice
tes. vbi est qui natus est rex iu
deorum. **V**idimus enim stellam
eius in oriente et venimus ado
rare eum. **A**udiens autem he
rodes turbatus est et omnis
iherosolima cum illo et congre
gans omnes principes sacerdo
tu et scribas populi sciscitaba
tur ab eis vbi xps nasceretur
at illi dixerunt in bethleem iu
de. sic autem scriptum est per prophetam
et tu bethleem terra iuda
nequaquam minima es in princi
pibus iuda. ex te enim exiet dux
qui regat populum meum isra
hel. tunc herodes clam vocatis
magis didicit ab eis tempus
stelle que apparuit eis et mit
tens eos in bethleem dixit. ite
et interrogate diligenter de pu
ero et dum inueneritis: remun
date michi. **U**t et ego veniens
adorem eum. qui cum audissent
regem abierunt et ecce stella quam
videbant in oriente antecede

bat eos usque dum veniens sta
ret supra vbi erat puer. **V**iden
tes autem stellam gaudentes fuit gau
dio magno valde et intrantes
domum inuenerunt puerem cum
maria matre eius et proci den
tes adorauerunt eum et apertis
thesauris suis obtulerunt ei mu
nera aurum thus et mirram.

DE hoc quod **Ca. xvij.**
de istis tres regibus prius
in iherusalem quam in beth
leem venerunt. multi libri di
uersimode declarant et expo
nunt de quibus quamplurime cau
se sunt scripte de quibus per
singula longum esset enarra
re. **S**ed inter ceteras cau
sas erat vna quod herodes et ciui
tas propter introitum ipsorum
trium regum fuit turbata. quia
videbant ipsos reges esse et eo
rum exercitum de oriente et caldea
qui ex permissione diuina ip
sam ciuitatem ab antiquo se
pius et terram iudee obsederant
et destruxerant et eius reges fu
runt persecuti: quod hi regem iu
deorum nuper nouiter et bre
uiter natum ex remotissimis
terris et longinquissimis par
tibus orientis et caldee ad ado
randum puenerunt. **E**t quia hero
des erat perselitus et aliegea a ce
sare et romanis rex iude constitutus

et de eius expressu herodes et iu-
dei timuerunt et de eorum vero re-
ge nouiter nup nato quem alij
reges adorare uenerunt non cu-
rauerunt. sed maior causa fuit
quod ipsi tres reges amissa stella
ex prouidencia diuina iherusa-
lem ex improviso coacti intra-
uerunt quia iherusalem fuit ci-
uitas regalis et reges iude actu
semp in ea habitauerunt et do-
ctores in lege et scribe in ap-
p- et scripturis semp specialit-
iuxta presentes fuerunt ut ip-
si iudei et scribe natiuitatem do-
mini et eius natiuitatis locum
prescientes nullam deinceps pos-
sent pretendere vel habere ex-
cusacionem ad eorum perfidiam
ab omnibus detestandam et fi-
dem gentium roborandam. **na**
Gregori in omel. sic ait. Iude-
os profecto bene ysaac cuius ia-
cob filium suum benediceret pre-
signauit qui caligans oculis
et prophetaus in presenti fili-
um non uidit. cui tamen in poste-
rius multa preuidit. quia mini-
us iudei prophete spiritus erat
pleni sed cecati. quia eorum de quo
in futuro multa predixerunt. tunc
in presenti positum non agno-
uerunt. Nam christum natum
despexerunt quem ante nasciturum
longe prescuerunt et non solum
quia nasceretur prescuerunt. sed

etiam locum ubi nasceretur he-
rodi demonstraerunt ut ipsa
eorum sententia fieret. ipsis in
testimonium damnacionis et
nobis adiutorium credulita-
tis. sed ut ad propositum rede-
tur.

Ca. xviii.

Quia itaque tres reges
de loco natiuitatis re-
gis iudeorum nup no-
uiter nati per herodem et scribas
et doctores iudeos plenos erant
informati et cum eorum exerci-
tu et expedicionibus ab herode
et iherusalem recessissent et ciui-
tatem essent egressi. extunc mo-
re solito et priori iterum eis stel-
la apparuit et eos sicut prius
usque in bethleem antecessit quod
distat a iherusalem ad duo p-
ua milia illius patrie et in ipo-
itinere iuxta eundem locum et eos-
dem pastores quibus angelus
domini cum multitudie celestis
milicie in magna claritate na-
tiuitatem domini annunciauit.
iuxta hos pastores idem tres
reges cum eorum exercitu transi-
erunt et ipsi pastores cum uidis-
sent stellam statim accurrerunt
et dixerunt quod in tali fulgore et
claritate ipsis angelus apparu-
it qui ipsis natiuitatem domi-
ni annunciauit et omnia que
ipsis ab angelo dicta fuerunt
et que secundum dictum in bethlee

viderunt et audierunt et acta fu-
erunt: per omnia narrauerunt
que ipsi reges et eorum exerci-
tus auide et libetissime audie-
runt et verba diligenter confi-
derauerunt et ex verbis et testi-
monio pastorum multum sunt
gausi et de allo cucioe stelle vo-
ce ex ea audita iam penitus mi-
hesitabant. **V**olunt enim qui
dam libri in oriente quod vox ex
stella audita fuerit etiam vox
angeli qui etiam pastoribus et
ipsis regibus natiuitatem domi-
ni annunciauit et dicunt etiam
iudei in oriente conuersi quod cre-
datur inter iudeos quod angelus
qui filios israel post egressio-
nem de egypto cum columna
igneae precessit quod idem angelus
cuius vox ex stella audiebatur
etiam cum stella ipsos tres re-
ges antecessit. **N**am cum ipsi
reges itaque cum pastoribus lo-
querentur: stella magis ac ma-
gis in sua claritate fulgebat.
Et prout ait **F**ulgencius in suo
sermone. **D**ee due partes scilicet
reges et pastores fuerunt duo
parietes qui ex diuerso vene-
runt et lapidem qui factus est
in caput anguli unitate fidei
agnouerunt. unus paries ve-
nit ex iudeis et alter ex gentibus
longe a se diuersi erant quan-
do diuersa credebant. **P**ositus

autem in medio lapidis angula-
ris qui ad se utrumque parietem
adduceret et utrumque vno nomi-
ne nuncuparet essentque vnius
nomine vocabuli qui erant in
vna gratia sacramenti per christum
enim qui est pax nostra faciens
utrumque vnum iudei et gentiles
facti sunt vnum. **A**d lapidem
ergo angularem vterque pari-
es venit et verum angulum veri-
tas fidei fecit. **L**orum parietum
vnius adductus est quando pa-
storibus iudeis christum natum
angelus nunciauit. **E**t alter pa-
ries adductus est quando gen-
tilibus magis novum spiritus
apparuit. **I**lli scilicet pastores
fuerunt primicie iudeorum. **E**t
isti scilicet tres reges fuerunt et
sunt primicie gentium. et isti
scilicet pastores de proximo sunt
adducti. et isti scilicet reges de
longe sunt reducti. **p**rope enim
erant iudei qui christum colebant
et longe erant gentes que per idolum
seruebant. **H**oc utique signifi-
cabant pastores qui nascente
christo prope sunt inuenti et magi
qui de longinquissimis partibus
orientis sunt adducti. qui tamen
venientes licet iudei non essent tamen
regem iudeorum professi sunt et ip-
si ad adorandum venisse dixerunt
putat dicit euangelista. **h**ic ut ad
propositum redeat. **Ca. xix.**

Quoniam itaque hi tres re-
ges cum comitatu et
eorum exercitu a pa-
storibus datis eis muneribus
recessissent iuxta bethleem se-
esse cognouissent. Extunc rega-
libus vestimentis et alijs orna-
mentis prout nobilius et bone-
stius poterant se diligenter pre-
parabant et iterum eos stella
precedebat et quantomagis
bethleem appropinquabant
tantomagis stella in suauitu-
te fulgebat et sic eadez die quando
hi tres reges a iherusalem hora
prima recedebant extunc i
bethleem hora quasi sexta per-
ueniebant et per plateam de qua
supra dictum est que ibidem
platea coopertavocabatur transi-
erunt in cuius fine erat tuguri-
um et spelunca in qua cristus
fuit natus et statim super are-
am que erat ante tugurium in
qua panes vendebantur stel-
la stetit immobilis et infra mu-
ros lapideos et fideles qui ad
huc ibidem ab antiquo prima
serunt per modicum interval-
lum stella cum tali et tanta clari-
tate et fulgore se dimerfit quod om-
nia in tugurio et spelunca fue-
runt illuminata et iterum mox i
aerem sursum ascendit et supra
locum immobilis stetit sed splen-
dor eius immensus in spelunca

remansit. Et prout ait euange-
lista. Et intrantes domum iue-
nerunt puerum cum maria matre
eius et proidentes adoraverunt
eum et aptis thesauris suis ob-
tulerunt ei munera aurum thus
et mirram. Et exinde peruenit
in consuetudinem in partibus
illis quod nullus vacuis manibus
et absque osculatione terre ante
pedes soldani vel alicuius re-
gis in oriente ipsis loqui pote-
rit in presentem diem. Unde fra-
tres ordinum mendicantium ip-
sis offerunt in terris et regnis
eorum poma et pira allegantes
quod aurum et argentum non possunt
possidere que cum magna reue-
rentia et humilitate a soldano
et alijs regibus christianis et gen-
tilibus reuerenter recipiuntur
et sumunt. sicut ad propositum re-
deat.

Ca. xx.

Hilgencius inter alia
in suo narrat sermone
quod per istorum trium
regum munera in uno eodemque
cristo divina maiestas et regia
potestas et humana mortalitas
designatur et intimatur. Thus
pertinet ad sacrificium. Aurum
ad tributum. Mirra autem ad
sepulturam mortuorum. Et om-
nia hec sancta fides offerre non
desinit dum unum eundemque
verum deum verum regem verumque

hominem credit et ipse deus qui
sibi in veteri testamento primi-
cias offerri precepit. idem de-
us homo natus primicias ge-
nium suo cultui dedicavit. sicut
ad proprium redeat. **Ca. xxi.**
Primo die quo itaque hi tres re-
ges in bethleem dominum que-
sierunt et adoraverunt et sibi mu-
nera obtulerunt: erat ihesus in
humanitate infans in eta-
te tredecim dierum et in huma-
na persona secundum suam etatem
erat aliquantulum pinguis
et pauper culis pannis usque
ad brachia in presepe et feno
iacuit involutus. Et maria
mater eius prout etiam in alijs
pluribus exemplis et libris re-
peritur erat in persona carno-
sa et aliquantulum fusca et in
conspectu eorum trium regum
tunc pallio blaneo paupercu-
lo fuit cooperta quod clausum
ante se manu tenebat sinistra
et eius caput excepta facie pa-
no lineo fuit totaliter circum-
volutus et supra presepe sede-
bat et manu dextera caput in-
fantuli ihesu levabat. Et post
quam ipsi reges terram ante pre-
sepe et manus infantuli humili-
ter fuerunt osculati: tunc mu-
nera sua infansulo ihesu devo-
te et reuerenter obtulerunt. Et
ipsa munera iuxta caput infan-

tuli et genua sue matris in pre-
sepe deuote posuerunt et quod
de ipsis muneribus postmodum
factum fuerit: inferius audiet.
**Erat autem Melchior rex ara-
bum et nubye qui domino au-
rum obtulit tunc minor in per-
sona. Et Balthasar rex godo-
lye et saba qui domino thus
obtulit erat in persona medio-
cris. Ac Gaspar rex tharsis et
insule egyptusoule qui domino
mirram obtulit erat in persona
maior et ethiops niger de quo
nulli dubium. Nam inter alia
etiam ait propheta. Coram il-
lo procedent ethiopes et inimici
eius terram lingent. Veniet
ad te qui detrahebant tibi et
adorabunt vestigia pedum tu-
orum. Erant autem hi tres re-
ges et eorum exercitus secundum sta-
turam hominum tunc tempo-
ris reliquorum in personis et
statura multum pusilli. Ita quod
omnis populus mirabatur et
hoc testimonium ipsis perhi-
buit de remotissimis et longin-
quissimis partibus orientis et
finibus terre illuc peruenisse.
Nam quam tomagis est ver-
sus ortum solis tanto minores
et debiliores ac teneiores nascun-
tur homines. Sed herbe sunt
calidiores et meliores et aroma-
ta nobiliora et meliora existunt.**

Et serpentes et huiusmodi vmes
periculosi sunt venenosiores et
longiores et grossiores et omnia
animalia et volatilia siluestria
et domestica sunt maiora et ra-
riora. Nam dicunt indi et alij
homines qui de partibus orientis in
iherusalem et alias circa partes cau-
sa peregrinationis vel mercimo-
norum seu delectationis quoti-
die et frequenter pueniunt quod
in partibus et regnis istorum
trium regum in ortu diei et au-
roria sol cum talia tanto strepi-
tu et fragore ac horribilissimo so-
ritu solari audiat quod nisi
quis sit confuetus nullus pos-
set tolerare. Et ultra illas frons
et partes nascunt homines mul-
tum parui qui pre sonitu fir-
mameti nascuntur surdi et per-
signa emunt et videntur ac ope-
rantur et sunt homines in tem-
poralibus multum astuti et diti-
simi mercatores et tales homi-
nes et complures alij homines ra-
ro ad partes regni iudee syrie
et egipti frequenter perueniunt
de quibus singulariter longum
esset enarrare. sicut ad propositum
rebeat.

Ca. xxii.

S Et sciendum prout
etiam est supradictum
quod hi tres reges de reg-
nis eorum complurima ditissima
et nobilissima munera et orna-

menta more regali ad offeren-
dum domino secum sumpserunt
Videlicet omnia ornamenta que
alexander philippi macedo in
caldea india et perside reliquit
et omnia ornamenta que regi-
na saba in templo salomonis
obtulit et vasa concupiscibilia
de domo regis et templo domi-
ni in iherusalem que per calde-
os et persas in destructione ihe-
rusalem in terram eorum fuerunt
deportata et translata et complu-
ria ornamenta in auro et arge-
to ac gemis et margaritis pre-
ciosis que hi tres reges de ter-
ris eorum ad offerendum do-
mino secum sumpserunt et mag-
nifice detulerunt. Sed cum in
fantulum iesum in presepe et se-
no positum pauprime inuene-
runt prout ipsis etiam pasto-
res in via retulerunt et ut dicitur
est quod stella itaque inter parietes
ante speluncam qua cristus fu-
it natus se dimiserit quod tuguri-
um et spelunca pre splendore et
fulgore steterunt quasi in ca-
mino ignis. Extunc hi tres re-
ges de dromedaris et equis eo-
rum multimode ornatis desce-
deres tanto timore et tremore
fuerunt perterriti et concussi quod
de omnibus ditissimis et nobilis-
simis ornamentis que secum
ad offerendum domino detulerunt

ex thesauris suis tunc apertis
nichil nisi quod unicuique se
mel primum ad manus eius
peruenit recepit. **V**idelicet mel
chior rex nubye et arabum super
fit triginta denarios aureos et
paruum pomum aureum sicut
manu concludi potuit infantu
lo ihesu deuote obtulit. **Q**uem
sequens **B**althasar rex godo
lpe et saba thus obtulit sicut
ad manum eius deuenerit. **E**t de
inde **J**aspar rex tharhis et in
sule egyptus obtulit mirram
lacrimose et tanto terrore erat
hij tres reges perterriti et tam
deuoti ardentes in oblatione
effecti quod ipsi de omnibus ver
bis que tunc beata virgo pro
tulit quasi nil considerabant
sed quod ad unumquemque re
gem offerentem inclinato ca
pite humiliter omnipotenti deo
gracias egit ac dixit:

Pomum autem aureum
quod videlicet pomum **M**el
chior rex nubye et arabum cum
triginta denariis obtulit quo
dam fuit alexandri magni et
non fuit maioris quantitatis
quod totaliter manu concludi po
tuit: mundum significauit quod
ex minimis particulis auri om
nium tributorum mundi et om
ni prouinciarum conflare fe
cit et ipsum semper in manu

portauit et velut sua potestas to
tius mundum in manu sua occlusit
Et hoc ipsum pomum aureum
in regione **I**ndie cum alijs di
tissimis ornamentis permansit
quando de paradiso terrestri
reuersus fuit:

Morum trium regum mu
nerum interpretatio et signifi
catio et expositio in multis li
bris est diuersimode exposita
per diuersos doctores et declara
ta. **V**ed quare **M**elchior rex
pomum aureum obtulit diui
sim non reperitur ab aliquibus
Nam ipsius pomi rotundi ro
tunditas immensa significa
tio est ipsi soli nota quia sicut
aliquod rotundum absque pri
ncipio et fine fine speram mu
di concludit vniuersalem et
altitudinem celi et nouissima
infernii sue potencie volubilita
te et velocitate circuit et fines te
re et quia velut quoddam ro
tundum est mobile: peniten
cia peccatorum signum. **E**t ex illo te
pore crescente fide cristiana et
religione primo in oriente de
inde per imperatores et postea
per reges peruenit in consuetu
dinem quod huiusmodi signifi
cationibus imperatores et re
ges certis et specialibus tempo
ribus in manibus videntur po
mum aureum in presentem diem.

Ceterum de auro thure et
mirra que ipsi tres reges domi
no obtulerunt plures libri di
uersimode loquuntur. Nam ali
qui libri continent quod aurum fu
isset oblatum ad marie et infan
tuli inopiam subleuandam.
Et thuris propter fetorem sta
buli. et mirra ad vermes infan
tuli depellendos. Unde est scien
dum quod in omnibus partibus
orientis est consuetudinis ut
dum soldanus vel aliquis rex
christianus vel sarracenus aliqua
suam ciuitatem vel villam in
trat vel pertransit. Extunc ante
omnium domorum ianuas homines
thuris vel mirram accendunt qui
uis secundum suam facultatem. Et
quicumque non facit puniuntur ut
rebellis ad quem magna diligen
cia adhibetur. Unde thuris po
sico et accensio in oriente signifi
cat subiectionem perfectam et de
bitam obedientiam et ascensum
et consensum perfectionem in
deum vel in ydolum vel in regem
in presentem diem. Unde in fi
nile ab antiquo martires non
tamen cogebantur adorare ydola
quodammodo ad ponendum et accen
dendum thura et adhuc sarraceni
non requirunt tantum a christianis
reuegatis in templis eorum cum
ipsis adorare quantum quod thuris
in templis eorum sub ipsorum

expensis spontanee thura ponant
sed et accendant. sed ut propositum
redeat.

Ca. xxiiij.

Iacet omnipotens de
us in nostra fragilitate
et humilitate ut exi
namiret semetipsum pauperri
mus propter nos fuerit natus
tamen hijs omnibus trium re
gum muneribus non indigu
it ad aliquam inopiam subleuan
dam. quia ipse dixit et omnia
facta sunt. Nam pomum aureum
oblatum per alexandrum tam po
tenter congregatum et arrogan
ter conflatum dum ipsius mel
chior infantulo ihesu obtulit.
extunc in monito statim fuit
in puluerem et favillam contri
tum et ad nichilum redactum.
Nam sicut in typo lapis sine
manibus conscidendum de mon
te abscessus et statuam horribi
lem quam nabuchodonosor vi
dit in somnis comminuit et in fa
uillam contriuit et ad nichilum
redegit. sic ad instar in facto
ipse lapis est deus tunc de vir
gine sine completentium mani
bus qui ponit potentes de sede
et exaltavit humiles. ipsius po
mum quod vniuersum significauit
mundum sua humilitate in po
tencie magnitudine in momen
to oculi contriuit et ad nichilum
redegit. Ceterum quod de alijs

trium regū muneribus factū
fuerit inferius audietur. h̄ ut
ad propositum redeatur.

Postquā Ca. xxiii.
ro ipi tres reges domi-
num adorassent et sibi
munera obtulissent et omnia ad
que de oriente dominū ques-
uissent gloriose perfecissent:
extunc statim ipi tres reges et
eorū exercitū equi et animalia
et alia eorū iumen ta que ibi
dem ex remotissimis et longin-
quissimis finibus terre et oriē-
tis p̄ onem viam absq; aliq;
cibo potu et pabulo peruenērāt
extunc more suo et mortalium
et humano esurire sitire et dor-
mire ceperunt. Et per totam il-
lam diem in bethleem et alijs
circa locis quieti et solacio se-
dederunt et omnibus causis q̄
re de finib; terre et de extremis
mūdi partibus stella eos mi-
raculose duxerat humiliter di-
xerunt et exposuerunt. **V**t iude-
is maior confusio et gentibus
maioris credulitatis exīde so-
laciū oriretur. **C**eterū p̄
ut ait euangelista. Et accepto
in somnis respōso ne ad hero-
dem redirent per aliam viam
sunt reuerſi in terram suā et ex-
tunc stella que ipsos pri; p̄ce-
debat ultra non apparuit. **R**;
reuerſentes ad terras et ad reg-

na suā humano more hospida
die ac nocte in via capiebant
et ipi tres reges qui ex tribus
vñs et longinquissimis suis
terris et regnis remotissime di-
stantibus miraculose ex mopi-
nato conuenerunt. tūc in vñū
ad terras et ad regna suā infi-
mul redierunt et per onēs ter-
ras et regiones ac prouincias
per quas olim holofernes cum
suo exercitū et expeditione ab
orientē et caldeā transiit et in
iudeā peruenit. **P**er has ter-
ras et vias ipi tres reges cum
eorū comitatu et exercitū de
iudeā in orientē et caldeā sūt
reuerſi et cum tali et tāto exerci-
tū et comitatu diuersa expedi-
tione p̄ has terras et regiones
ex improviso transierūt q̄ om-
nes homines illarū p̄cium et re-
gionum s̄m auditū antiquū et
relatū putabant holofernē ite-
rato p̄transire et ab omnibus vil-
lis et ciuitatibus et vniuersis
populis benignissime sunt re-
cepti in quib; omnia que vide-
rāt egerant et audierāt et q̄ ipi
acciderāt post egressionē terra-
rū suarū omnib; humiliter p̄di-
cabant et ad quēcūq; loca pue-
nerūt omnib; popul; moē regio
benigni et bñfici fuerūt. vñ eo-
rū v̄tutū bñilitatis et meritorū
fama a iudeis i oībo ip̄s terris

et prouincijs nunq̃ potuit ab
oleri et de omnibus cibarijs et
necessarijs que de terris et reg
nis suis secum fumpserant cū
ipsis q̃ eorum exercitui q̃ eo
rum equis animalibus et iuni
tis quousq̃ ad predictum mō
tem uans et ad terras et ad reg
na sua peruenerūt penitus nil
defecit. sed sani et incolumes cū
omnibus suis ad propria sūt re
uerſi. sed uiam quā de tribus
regnis eorum in tredecim dieb⁹
stella duce perfecerunt in ipsa
uia p̃ biennium in reditu per
ductores et interpretes labori
ose permanserunt ut ipsi et alij
homines scirent distanciam in
ter operationē diuinā et huma
nam. **C**eterum herodes et se
miores ac scribe ipsos p̃ multā
uiam fuerunt secuti et vniuer
sam terram p̃ quā transierant
et specialiter tharseses cylicie
qui ceperunt post ipsos declā
re et eorum virtutes et merita p̃
dicare. Quare herodes ipsi thar
sensibus ex inuidia culpā im
posuit q̃ ipsos fluvium syler
transire permisit eorum na
ues combussit et totam terraz
que sub eius fuit potestate per
quā transierant multuz destru
xit. **C**eterū herodes seniores
et scribe et iudei ipsos reges fu
erunt secuti. quia ab omnib⁹

audierant q̃ miraculose per o
nes terras die ac nocte cū mag
nā claritate et luce et specialiter
stella duce miraculose in trede
cim dieb⁹ absq̃ aliquo impe
dimento transierunt et q̃ labo
riose stella amissa p̃ ductores
et interpretes recesserunt. **R**ā
ōnes gentiles et gentes p̃ qua
ruz terras et ciuitates et loca ip
si reges et eorum exercitus et co
mitatus in exercitu transierūt
cū maxima ammiracione plene
narrare nō sufficiebant q̃ mi
raculose die ac nocte per eos et
eorum terras et loca et regio
nes transiuisent. et de hijs om
nibus etiam alij iudei qui i ip
sis terris et locis inter gentiles
habitant disperſi etiam he
rodi et senioribus ac scribis et
alijs vndiq̃ iudeis in epistol
et litteris et proprijs personis
oretenus testimonium perhi
beant et propter talem et tan
tam irreprehensibilem amira
cionem et rem gestaz gentiles
scripturas et nativitatez domini
ignorantes ip̃os tres reges glo
riosos magos appellabāt ad
que iudei in terris gentiliū ha
bitantes et alij vbiq̃ terrarum
iudei scripturas et nativitatez
domini et ei⁹ nativitatez locuz
scientes ad hoc gentiles vbiq̃
ex inuidia mātābāt et vndiq̃

ex perfidia confirmabant. Et
quia euangelium et natiuitas
domini per longa tempora per
modum vsq; post ascensionē
domini ipsis gentilibus non
fuit predicata sed vsq; ad illa
tempora alibi in vniuerso mū
do permansit ignota sed p̄mū
in consuetudinem peruenit et
in vsu permansit q̄ ipsi tres
reges gloriosi in toto mundo
vocati sunt magi in hodiernū
diem. ¶ De hīs tribus regi
bus gloriosis multi libri diuer
sas continent opiniones quā
re magi sint vocati. Nam aliq̄
libri continent q̄ vocentur ma
gusci et alij libri continēt q̄ vo
centur magi quasi magis sapi
entes. Et alij libri dicūt q̄ ma
gi fuerūt malefici sed postmo
dum ad dominū cōuerſi et alij
plurimi libri diuersimode expo
nunt et declarāt quare hī tres
reges magi sint vocati et de hīs
declaraōibus et omnibus expo
ſitiōibus non est necesse. Nam
absq; aliquo dubio fuerūt re
ges maxi et glorioſi et de regnis
et terris potentissimi prout ip
ſorum regna et homines xp̄ia
ni in hīs habitātes et nati ad
huc testantur. Qui exinde in
oriēte et omnibus partibus
ultramarinis volunt habere
prerogatiuam et habent inter

ceteros et p̄ ceteris xp̄ianis p̄
ut inferi? audietur et continet.
in p̄ntem diē. **Ca. xxv.**

Ad tollendum ergo o
ne dubium in premis
sis et extirpandā radi
cū iudeorum inexcusabilem
inuidiam et perfidiā et ad eru
diendam gentium ignorandā
am et eorum infirmitatem ad
iuuandā et nostrā fidem robo
randā omnipotens deus qui se
per est mirabilis in suis s̄adis
et in sua maiestate gloriosus
omnibus scire voluit que qual
et quanta esset distācia inter
opacōem diuinā et ōnem opa
cionem magicā et humanā.
Nam ipsos tres reges cū ōni
iporum exercitu expediciōe et co
mitatu absq; cibo potu et pa
bulo in bethleem in tredecim
diebus absq; aliquo impedi
mēto de oriēte et regnis eorū
miraculose cū stella potestate
et ōma opacōe sua p̄duxit p̄
quā viā in b̄ennio laboriose
vix poterāt p̄ficere p̄ iterp̄tes
et ductōes opacōe hūana et
ad p̄pria redire et puenire. Nā
si aliqua ars p̄ri? in vñs p̄spe
ris affuisset: et in vñs eorū labo
riosi et aduersi postmodū nō de
fuisset. Vñs oipotēs de? hoc nati
tatis sue m̄steriū sēp notū vo
luit eē populū vniuersū q̄ nomē

suum gloriosum quod prius
vsq; ad nativitatem suam tñ
modo in iudea lacerabat: ipsi
ōnes gentes trib? et populi ab
ortu solis vsq; ad occasum vna
miniter collaudarent. sed vt
ad ppositū redeat **Ca. xxvi.**

Postq; vero ipsi tres re
ges cum exercitibus
et expeditionibus eo
rum vt dictum est cum maxi
mis laboribus per ductores et
interpretes ad montem vāns
victorialem post byenniū per
uenerunt. Extunc capellani in
honorem regis iudeorum nati
quē itaq; quesierunt et muneā
obtulerunt laboriosissime et di
tissime fieri fecerūt et multimo
de more regio ornauerunt et in
opido quod subtus montez si
tum fuerat a laboribus itineis
quieuerunt et ibidem more re
gio per aliquod tēpus solaco
se dederunt et ibidem locum eo
rum sepulture concorditer ele
gerunt. Et deinde singulis an
nis cum alijs eorū regibus et
principibus ibidem conuenire
condixerunt et firmiter pmise
runt. Vnde post modicu tēp?
ōniū terrarū et regnōz eorū
principes et nobiles et honorati
ac vniuersi populi ipsis ibide
obuiauerunt et ad eos vnam
riter cōfluxerunt et ipsos pro

ut decuit sollempnissime recepe
runt et de aduentu eorū multū
gratulantes et audientes que
et qualia ac quāta p eos et cū
eis deus esset operatus mirabi
lia. timore et amore obstupue
runt et in maiori reuerencia et
honore et timore ex hijs ipsos
habere ceperunt. et sic tunc ipsi
tres reges de testamentis eorū
dispositis et ornatis deo gra
as agētes quūvis cum omib?
suis ad terras et ad regna sua
sani cum gaudio sunt reuerfi
et corporibus nō cordibus ab
inuicem ad tēp? sūt separati.
et omib? popul? ea que viderāt
et audierant et ipsis acciderant
humiliter predicabant et in o
mīz eorū terris et templis stel
lam cum infantulo et desup fig
no crucis per ōnem modum et
formaz prout ipsi apparuit ho
norifice fieri et sculpere fecerūt
ex quibus p plurimū gentiles
relictis suis erroribus et ydol
infantem cui ipsi tres reges de
uote munera obtulerūt ipsi ado
rauerunt. Et capellam sup mō
tem vāns factam ex longinq;
firmis ptibus diuersorū homi
nū nācōnes deuotissime visita
uerunt. Naz postq; ipsi reges
ad ppria sunt reuerfi omibus
hominib? humiliores et deu
ciōres sunt effecti et vniuersaz

terrarum et regionum nationes
in oriente de eorum virtutibus
humilitate et deuotione plene
non sufficebant enarrare et sic
in laudabili vita et honesta co
uersatione usque post ascensio
nem domini et aduentum be
ati thome apostoli laudabiliter
permanserunt. huiusmodi ad propositum
redeatur.

Ca. xxvii.

Post recessum ipsorum
trium regum de beth
leem quando domino
munera obtulerant: extunc be
ata virgo maria cum infantu
lo suo ihesu in tugurio et spelu
ca in qua natus fuit homo per
modicum tempus permansit.
sed crescente de ipsa et tribus
regibus tam mirabili fama et
extunc de ipso tugurio et spelu
ca in aliam speluncam subter
raneam in rupe factam cum in
fantulo ihesu metu iudeorum in
trauit et usque ad diem sue pu
rificacionis in ea permansit et
latitauit. Et quia prout decuit
vtriusque sexus homines senes
et iuuenes beatam virginem ma
riam diligebant ipsam et suum
infantulum ihesum in quantum po
terant diligenter celabant et ip
sis necessaria quibus indigue
rant pie ministrabant. Et ex ea
dem spelunca in qua beata vir
go maria itaque cum infantulo

ihesu latitauit postmodum cre
scente fide cristiana facta est ca
pella et in honore trium regum
et beati nicolai consecrata et vi
detur per ipsam capellam comu
nis transitus fuisse et quodam
duas ianuas habuisse. huiusmodi
ianua nunc lapidibus est ob
structa et in illa capella adhuc
videtur lapis super quem beata
virgo semper sedere consuevit
quando infantulum suum ihesum
lactauit. Et quadam vice ex ca
su modicum lactis de sua ma
milla super ipsum lapidem ceci
dit cuius lactis species super
eundem lapidem in presentem
diem permansit et quanto plus
abraditur: tanto plus accrescit
et tale lac beate marie in quibus plu
ribus ecclesiis demonstratur
et a peregrinis undique depor
tatur et postquam beata virgo cum
infantulo ihesu de spelunca in
qua ihesus fuit natus itaque me
tu iudeorum eam celeriter et fe
stinanter exiit et in hanc spe
luncam subterraneam de qua di
ctum est fugit et intrauit. Extunc
camisiam suam et pannos quibus
fuit inuolutus in seno et presepio
pariter inuolutos fuit oblita.
Que usque ad tempus venerabi
lis helene matris constantini p
ut deo placuit recetes et integri
in eodem loco in presepio permanserunt

Nam iudei ipsi locum quo na-
t^{us} erat ih̄s ab illo tēpore post
modum per lōga tempora ex
inuidia habuerūt pro loco p^{ro}
phanato scortilego et maledi-
cto itaqz nec pueros nec p^{ro}coā
vel gentiles ipsum locum intri-
re permiserunt et tūc terrorem
senibus et iuuenibus et omib^{us}
incutebant q^{uia} ipsum locū nē-
lus intrare fuit ausus. nam o-
mē mūtē habuerūt p^{ro} tamina-
to. **C**eterum dū in purifi-
catione sua beata virgo infan-
tulum suum ih̄esū scdm legē
moy^{si} in templo cum turturi-
bus obtulit et ipsum symeō in
vlnas suas recepit dicens. **N**ūc
dimittis seruu^m tuum domine
scdm verbum tuum in pace.
q^{uia} prout dicit scripturā. **E**t eo-
dem tempore tam ipse symeō
q^{uia} anna amica de ipso infan-
tulo ih̄esu pluribus iudeis et eo-
rum sacerdotib^{us} presentib^{us} et
scribis astantibus plurima p^{ro}-
phetabant put dicit euange-
lia. **E**xtūc de relacōnibus iude-
orum qui itaqz tunc aderant i
templo fama marie et infantu-
li ih̄esu de nouo tātū accreuit
q^{uia} p^{ro} iudeis et herode i ipa spelū
cavel in aliquo alio loco beata
virgo cum suo infantulo diu-
diu nō potuit latitare et extūc
prout ait auangelista. **A**nge-

lus domini aperuit ioseph i
sonnis dicens. surge accipe pu-
erum et matrem eius et fuge in
egiptū et esto ibi vsqz dū dica-
tibi futurum est q^{uia} herodes q^{ui}
rat puerū ad perdendum euz.
qui confurgens accepit puerz
et matrem eius nocte et secessit
in egiptum et erat ibi vsqz ad
obitu^m herodis q^{ui}. **E**t quomō-
do et qualiter beata virgo cum in-
fantulo ih̄esu in egiptū puene-
rat et inde redierat in libro de i-
fancia ih̄esu plenius reperitur.
Ded per plurima loca multū
periculosa hominū siluestriu^m et
animalium periculofissimorū
per deserta transierunt et p^{ro} int^{er}
figno in omibus locis et vñs p^{ro}
quas i exitu et reditu beata ma-
ria cū infantulo ih̄esu transijt.
adhuc crescunt rose aride que
vndiqz rose de iericho vocant^{ur}.
et hñs mulieres sarracene ml-
tum libenter vtuntur in partu.
Ceterz loc^{us} in quo beata v^{irgo}
go maria cū infantulo suo ih̄e-
su itaqz in egipto habitauit.
distat a bethleem ad duodeci-
dietas per viam per quā beata
virgo itaqz transiuit et nō ali-
bi nisi per illam viam crescūt
ipse rose de iericho in memori-
le sempiternuz. et ipsas rosas
colligunt homines qui ibidem
badui mⁱ vocantur qui de loco

ad locum in ipso deserto cum
pecorib? vagantur et p pane
ipsas vendunt in maxima mul
titudine et quantitate homini
b? incolis qui p desertu transe
unt et peregrinis p quos vlt
rius venduntur et per mundu de
portantur. **C**eter? locus in q
beata virgo cum infatulo suo
ilxesu in egypto p septenniu
vsq; ad obitum herodis habi
tauit: fuit iuxta ciuitates babi
lonia noua et alcharye q nunc
e habitacio soldani et ille ciui
tates modicum distant et sunt
maxie ciuitates. h? alcharye e
maior babilonia et reputatur
maior q septem ville parisienses
Et i ipso loco quo itaq; beata
virgo p septenniu cum infatu
lo ilxesu habitauit nunc est or
t? balsami qui no est ad iactu
lapidis magn? et in ipso orto
sunt septem fontes aquar? in q
bus beata virgo infantulu ilx
esu lauare et balneare et sua ve
stimenta et infantuli lauare et
mundare consuevit et ppter ipos
fontes ortus est disperse fit?
et no est murat? nec muratus et
crescit et effluit balsam? ex vir
gis qsi rub? et e modicu alior
vlne et in mod? rubi rosar? for
matus et folia eius qsi trifolia
sunt formata et vnusquisq; ru
bus habet custodem speciales

xpianuz aliquem de captiuis sol
dani qui ipsum rubum quasi
corpus suum custodit irrigat
et mundat et in mense march
tunc soldanus continue psona
liter est pns in hoc orto et tunc
virge balsami in modu vitis
scinduntur et vulnerantur et ipse
scissure bombice circūligantur et
subt? bombice et scissuras pua
vascula argentea tunc penduntur
in qb? balsam? p scissuras et
bombice sicut aq ex vite stillat
et effluit et ex illis vasculis fun
ditur i ampliora argentea que
ibidem zeria vocat? que modi
cu est maior q sextarium vini
possit intrare. **Q**ue tñ ex omi
balsamo vix adimplet? et tunc
soldan? recipit oñes balsamu
solus. h? cu legat? alicui? regis
ad eu mittetur: ipse dat pui vi
triolu in modu digiti magnu
balsamo plenu itaq; omi bal
samo extillato soldan? recedit
Et tunc vnusquisq; rubi cu
stos sumit virgas de suo rubo
scissas et ipas in mundissia olla
bulit et balsam? q tunc ex vgis
ebulit sic pigueo supnatata
tal? balsam? e spissus vt bixi
ua colorot? **E**t du aliquis ho
ab equo vel aliqua altitudine
enormiter cadit et int? rupitur
et quassatur et cu illo balsamo
loc? pugitur statim solidatur

Et dicatrices vulnere cum sunt
coaptate dum cum tali balsamo
perunguntur modicum decet eo
non apparent sed sunt ut alte
rius carnis et pellis speciei et tale
balsamum custodes rubor tunc
reddunt hominibus et peregrinis
et vendique per mundum deportat
Sed in nulla compactione est
tante virtutis et nobilitatis si
cut balsamus qui naturaliter
stillat ex vite. Nam dum talis
balsami gutta in manum po
nitur ipsam penetrat et altera
parte refudat et ille locus incor
ruptibilis permanebit in eternum
et est quasi vinum viride tenue
aliquatulum turbidum colo
tus et vocatur ibidem balsamus
crudus et alter balsamus buli
tus vocatur ibidem balsamus
coctus et de alijs balsami nobi
libet et virtutibus longum esset
enarrare. Et creditur firmiter in
orientem et in omnibus partibus
illis quod ille locus adhuc ex eo
talem habeat virtutem quod in eo
balsamus crescat et beata virgo
maria cum suo infantulo ihesu
per septennium in ipso loco ha
bitabat et in ipsis fontibus se
et suum infantulum iherosolimam fre
quenter et eorum vestimenta la
uabat. Et ad maius signum
ipsam ortum nullum omnino ho
minum nisi sit christianus colere po

test vel custodire quod sepius est
expertum si alij homines genti
les ipsum colerent extunc ru
bi balsami et eius virge statim
arescerent et periret sed ut ad
appositum redeat. **Ca. xxviii.**

O Eterum de muneribus
que ipsi tres reges do
mino obtulerunt est
sciendum prout in alijs libris
continetur. Quod melchior rex nu
bye et arabum obtulit domino
paruum pomum aureum quod ut
dictum est in oblatione in fau
lam et ad nichilum fuit reda
ctum. Item idem melchior rex
obtulit triginta denarios aure
os quos abraham egrediens
de bethel caldeorum in peregrina
tione sua secum sumpsit in he
bron que tunc arbea vocabatur
portavit et cum ipsis agrum in
sepulturam suam et sarem et filio
rum suorum ysaac et iacob co
paravit et horum denariorum
moneta legitur fecisse thare pa
ter abraham ex parte regis me
sopotamie nomine nyus. Et
deinde temporibus iacob pro
hibet de triginta denarijs ysmahel
itis filiis eius a quo abra
ham agrum in sepultura vendi
didit hijs ioseph a suis fratri
bus fuit venditus in egiptum
et post hec idem triginta dena
rii a predictis fratribus filiis

iacob in egyptum p frumeto
ipfi ioseph fuerunt reportati et
deinde inde triginta denarii p
obitum iacob ad regnu saba
p aromatibus ad sepultura
iacob a ioseph fuerunt missi
et i thesauros regios repositi. Et
post hec temporibus salomons
idem triginta denarii cum q
pluribus alijs ornamentis in
templo domini in iherusalē a
regia saba fuerunt oblata et de
inde tempibus roboam filij sa
lomonis in captione iherusa
lem et templi domini depreda
tione ad manus regis arabuz
qui tunc temporib? fuit in ad
iutorio egyptiorum puenit
et cum alijs ornamentis tēpli
aureis denarijs spoliatis i the
sauros regios reponiebantur et
post hec nouo testamento in
choante nato domino in beth
leem: extunc melchior rex nu
bye et arabum cum qplurib?
ornamentis aureis et vasis tē
pli ac alijs varijs et ditissimis
numeribus que secuz sumpse
rat hos triginta denarios ex au
ro arabie purissimo: quia anti
quius et nobilius aurum i the
sauris suis nō reperi: hos dño
cum alijs predictis ornamen
tis offerre pposuit et solūmo
to hos obtulit et alia ornamē
ta timore pretermisit vt est su

pria dictum.

Ca. xxix.

Omnem autem beatavir
go maria metu hero
dis fugit in egyptum
extunc hos triginta denarios
cum alijs numeribus thure et
mirra sicut sibi fuerunt obla
ta i pāno lineo ligata in deser
to amisit. Que quidez pastor
vnius ex hominibus qui ibide
badwini vocantur degens in
ipso deserto qui cum gregib?
suis de loco ad locum in pascu
is vagabatur reperit et vsqz
ad modicum tempus an pas
tionē dñi apd se retinuit et ex
tunc idem pastor cecidit in in
curabilem infirmitatem. Et cū
de ihesu q diuersas infirmita
tes et varios languores solo
verbo curaret fama per omnes
terras volaret: extunc idem pa
stor iherusalem se transfudit et
per fidem suam a domino sani
tatem mox est consecutus et cō
uersus. Extunc idem pastor
hos triginta denarios aureos
cum alijs numeribus thure et
mirra put ppos domno in sua
infancia in bethleem p tres re
ges fuerunt oblata. Idem pa
stor prout in deserto reperit de
nuo in iherusalē tunc domino
obtulit cum deuocōe que dñs
agnosces iussit pastore vt ipa
mūera ponet sup altae i tēplo.

20

Vnde sacerdos domini qui tunc
forte exijt in signum tam bono
rabilis oblationis tunc super
altare incensurum accendit. et
quia munera erant rara et glori
osa hos triginta denarios cum
mira in gazophylacium misit
et post hec per modicum tempus
tercia die ante passionem do
mini principes sacerdotum ut
omnes iudei indifferenter parti
pes essent in passione domini
et eius morte hos triginta dena
rios ex comuni bursa de gazo
phylacio ex templo domini su
pererunt et ipsos iudei scariotis
discipulo domini ut eum trade
ret tradiderunt et partem mir
re vino quod ori domini in cruce
obtulerunt misceunt et reliqua
partem mirre per eundem prin
ceps iudeorum cum aloë et alijs
aromatibus addidit ad domi
ni sepulturam. et postquam iudas
hos triginta denarios retulit
et ad pedes iudeorum in templo
proiecit. extunc iudei dederunt qui
decim denarios militibus qui
sepulchrum domini custodie
runt et cum reliquis quindecim
denarijs emerunt agrum figu
li in sepulturam peregrinorum
Vnde ait euangelista. Et con
silio inito emerunt ex hijs agri
figuli in sepulturam peregrino
rum. Et est sciendum quod idem

ager figuli est prope iherusalem
situm et est vix ad seminatum
lapidis longus et magnus et te
poribus quando iherusalem fu
it christianorum extunc de ipso agro
profundissima facta et effossata
est spelunca et ab omni parte sursum
a fundo circummurata et desuper
testudinata et desuper in testu
dine sunt foramina per que cor
pora mortuorum in profundum
mittuntur et precipiuntur: nec moue
at aliquem quod hijs triginta de
narij in euangelio argentei vo
cantur. quia fuerunt ex auro ara
bie purissimo. **S**ed comuni
nomine argentei vocabantur
sicut denarij aurei nunc vocan
tur scuti mutones vel floren
ti et similitudo horum denariorum
in nomine et moneta in illis per
tibus a temporibus abrahe vs
que ad destructionem iherusalem
per tytum et vespasianum permansit
et in omnibus partibus orientis
nunquam mutant monete ponde
re vel valore. et similitudo horum
triginta denariorum ex auro
vel cupro in similitudine pon
dere et quantitate et forma et similitu
dine in longitudine et latitudine tu
mica domini inconfutis multum ar
tificialiter facta in oriente apud
quod plurimos principes et nobiles
adhuc hereditarie permanserunt
in presentem diem. Et unus

illoz .xxx. denarioz circa tres
florenos habuit i pōdere ⁊ va
lore ⁊ in vna parte talis dena
rii in nūmismate stat caput re
gis laureatus impressum ⁊ in
alia parte sunt littere cald ap
ce que ab hoib⁹ modernis nō
possunt legi vel discerni. **Ce**
terū de militib⁹ qui sepulch⁹
xpī custodiebāt est sciendū q
ē consuetudinis in omib⁹ p
tib⁹ oriētis ⁊ vltimarim⁹ q
omnia bona militum sūt bona
pbeodalia que aliq modo nō
diuidunt nec sperantur. sed to
taliter cedunt primogenito ⁊
talια bona pendunt a soldano
vel alijs regibus iure pbeoda
li ⁊ aliquo patre mortuo: ex
tunc filius suus primogenit⁹
q̄primum peruenit ad an
nos discrecomis ex hijs bonis
efficiat miles ⁊ ipsa bona pbeo
dalia non potest aliquo modo
dimembrare aut seruum vel a
dillam ex hijs vendere vel alie
nare. sed aliqua necessitate cō
pulsus de licencia superioris do
mini potest aliqua bona meli
ora pro deterioribus assumen
do pecuniam dare vel permuta
re. **Et** sūt aliqua bona pbeoda
lia aliquādo tam bona q̄ opor
tet q̄ miles eorum domin⁹ ha
beat sub se ⁊ suis stipendijs du
os vel tres vel quatuor milites

vel plures. **Et** dum in illis par
tibus aliquis miles efficitur:
extūc cum maximo ornatu pō
pa comitatu de vespere cū suis
cōsanguineis ⁊ amicis in dext
rijs multū ornatis incedit per
vicos ⁊ plateas vt si aliquis i
ueniat qui ipsū ex aliqua mīa
mia vel alijs causis quibuscū
q̄ dicat eum milicia fore idig
nū ⁊ si aliquis nō reperit qui
eius milicie contradicat: extunc
in medio sui vel domini sui pa
laci⁹ super terram maximus
sternitur lectus optimis pan
nis aureis ⁊ alijs diuers⁹ orna
mentis diuersimo de ornat⁹ sū
p quē ille qui miles deb⁹ effici
⁊ fieri clara die omib⁹ presē
tib⁹ nud⁹ ascendit. ad quem
sicut in partib⁹ istis ad mulie
res in puerperū sic omes ami
ci ad eum accedūt sibi congra
tulantes q̄ milicia dignus sit
inuentus. **Et** tunc a nobiliori
bus principibus ⁊ alijs nobi
libus dominis vestimentis au
reis ⁊ seriis ⁊ alijs diuers⁹ or
namentis ornatus vestitur cin
gitur ⁊ calciatur ⁊ de lecto leua
tur qd̄ sit in signum q̄ sicut
nudus solus sup̄ lectum ascē
dit ⁊ ex eo a principibus ⁊ no
bilibus ornatus leuatur q̄
sit ab omni inquinamento vi
ciarum ⁊ maculis in meliores

mores et virtutes se conuertat
et extunc idem tyro alios de fa-
milia sua meliores tot efficit si-
cut de bonis suis phodolib?
bre tenetur. et tunc cuilibz tali
militi dat tantum de stipendijs
de suis bonis qd cum duobus
equis et tribus famulis se pos-
sit sustentare. et illi milites tunc
cum domino eorum in plateis
et curijs commitantur et dominis eo-
rum superioribus seruiunt in ar-
mis et eos sequuntur temporibus
oportunitatis. et tales fuerunt mi-
lites stipendiarii qui dominuz
crucifixerunt et eius sepulchru
custodierunt quibus indei qn
decium denarios dabant. **N**az-
idem denarii a temporibus abra-
he vsqz ad passionem domini
semper inuicem indiuisiu pma
serunt. et per copulurima loca in-
diuisiu pertransierunt. sed statim
du de hijs perfectuz fueat qd
cum ipsis pfi debbat. extunc
ab inuicem fuerunt separati et
diuisi et postmodum vndiqz
discipuli. et copulurima alia de
hijs triginta denarijs et ipso-
rum trium regu muneribus le-
guntur et scripta reperiuntur q
propter obliuionez scriptoz
sunt ptermissa. sed vt ad pro-
positu redeat. **S**a. rrr.

Quoniam elapso tempore
quanto beata virgo

maia cum infantulo suo ihesu
ex egipto reuocabatur prout
ait euangelista. **D**efuncto hero-
de ecce angelus domini appa-
uit ioseph in somnis dicens. sur-
ge accipe puerum et matrem eius
et vade in terram israhel: defun-
cti sunt enim qui querebant ani-
mam pueri. qui confurgens ac-
cepit puerum et matrem eius
et venit in terram israhel. audi-
ens qd archelaus regnaret in
iudea pro herode patre suo ti-
muit illic ire et ammonitus in
somnia secessit in partes gali-
lee et habitauit in ciuitate naza-
reth. vt impleret quod dictu
est per prophetam dicentem.
quonia nazare? vocabit. **E**t q
et qualia et quanta in hijs et ab
illis temporibus dominus ihesus
in sua deitate et humanitate ege-
rit fecerit vel passus fuit vsqz
ad eius passionem resurrectionem
et ascensionem in euangelijs ple-
nius repitur. **C**um autem do-
minus post suam gloriosam ascen-
sionem specialiter ad partes indo-
rum thoma suum apostolum in
sorte predicationis miserat. **I**n
quibus ipsi tres reges glorio-
si qui domino in sua infancia
munera obtulerunt habitabant
et regnabant quod licet thomas
inuitus officium predicationis
in ipsis partibus et regnis idie

fufcepeāt. tñ ex mag̃ puidēcia
ipfi? fūm lapidis āgularis q̃
fecit vtraq; vnū estimat fore
factū. **Q**d thōas q̃ passionē do
mini ei? refurrexōem quē di
gitis palpauit vt hanc ipf re
gib? a genti p̃dicaret a anūci
aret quo etiā eiūsdē dñi infan
ciā de remotissimis a longinq̃s
simis oriētis a mundi p̃tib? q̃
fuit vidit a munerib? eorū ve
ris a misticijs deuotissime adō
uit a honorauit a put ait **Gre**
gori? **D**ic nobis omib? pfuit
q̃ post resurrectionem domini
thomas eius vulnera digiti?
palpando explorauit a de nob
ōmis dubietatis vuln? ampu
tauit. sic ad instar nobis om
nibus profuit q̃ hij reges a f
gens eiūsdem domini nostri i
fantiā quesitū a oculis vidit
a deuotissime munerib? adora
uit a probauit nec moueat ali
quem q̃ sanctus **B**artholome
us symon a iudas apostoli do
mini etiā in partibus illis p̃
dicabant. quia plures sunt p
tes indie quarum vna pars ē
longior laciōr a maior q̃ tota
pars mundi āsmarina. **N**am
ista pars mundi āsmarina de
scribitur in illis partibus ori
entis nō plus q̃ centum conti
nere dietas i qua vigeat a flo
reat fides xpiana. **Ca. xxxi.**

Ceterū cū thomas apo
stol? in p̃tibus a reg
nis indorum euāgeli
um domini fideliter p̃dicasset
a vniuersas illas insulas a p
uincias circūssit a demōes sig
no crucis effugassit a diuersos
lāguores a infirmitates curas
set a de? ibidē p̃ eū q̃ plurima
mirabilia fecisset a q̃ plurimas
gētes ad dñm cōtūisset a repei
ens in oib? p̃dolorū tēplis stel
lā cū infantulo a signo crucis
prout ipfi tres reges in omib?
eorū terris a regnis a ipsorū tē
plis fieri a sculpere fecerūt a p
ceperūt quādo de bethleem fue
rūt reuerfi. **V**n cum thomas a
pontificib? tēplorū a p̃dolorū
audisset a didicisset q̃ tal stel
la cum talib? signis etiā lōgis
retroactis tēporibus in monte
vauis in signū nati regis iude
orum put ex illa stella fuit au
ditū apparuisse a p̃pter hoc ip
si tres reges ip̃m puerum na
tū ad adorandum cum muneri
bus quesierunt a miraculose
in tredecim dieb? in bethleem
leuissimē puenerūt. s̃ multū labo
rosissimē ad t̃ras a ad regna sua
rediērt a de omib? que ip̃s
tribus regib? acciderāt a q̃ ip
si reges viderant a audierant
a egerāt h̃dem pontifices tē
plorum a p̃dolorum thomam

per omnia informauerunt que
cum thomas per omnia audi
uisset. extunc ingenti gaudio
et spiritu sancto repletus ipse
pontificibus et omnibus popul
et gentibus ardenti animo do
mini nostri ihesu christi infanciam
deitatem et humanitatem pas
sionem et resurrectionem que
digitis palpauit incredulus
et explorauit fideliter et arden
ter annuntiavit et predicauit.
et gratia spiritus sancti signis et
prodigijs ac doctrinis omnes
templosum et ydoloz pontifi
ces et quamplurimas gentes ad fi
dem conuertit et baptisauit. et
significacoez et interpretacoez
huius signi crucis et stelle ac in
fantis quem ipsi tres reges que
sierunt et muneribus adoraue
runt deuote et humiliter thomas
exposuit et declarauit et ex om
nibus templis simulacris et ydo
lis eiecit ipsa templa in hono
rem ipsius infantis que ipsi re
ges quesierunt et muneribus
adorauerunt deuote consecravit.
Vnde omnium terrarum et prouin
ciarum gentes per quas thoma
s transierat audita tali et
fama cum varijs et diuersis in
firmis languidis et obsessis
ad ipsum veniebant et conflu
ebant quos omnes in nomine
ipsius infantis et signo crucis

sanauit et ad fidem conuertit et
baptisauit et etiam idem sana
ti et curati ac baptisati in frons
ad quas thomas non peruene
rat per signum crucis quampluri
mas infirmitates et varios lan
guores curabant. **C**um ita
que thomas fidem infanciam pas
sionem resurrectionem et ascen
sionem et euangelium domini
in ipsis partibus undique pre
dicasset et quamplurimas gentes
ad dominum et ad fidem conuer
tisset et ydolorum templa destru
xisset et in honorem ipsius infan
tis consecrasset et in ipso episco
pos et presbiteros et diuinitros
ordinasset et instituisse eandem
ad vera ipsorum trium regum
regna qui domino in sua infan
cia munera obtulerunt nutu dei
se transulit et peruenit quos
adhuc in carne uiuentes ac p
uecta etate et decrepita sanos re
perit expectacoeem iusti symeo
nis expectantes prout dudum
fuerant deprecati. et ex hoc miraculo
accepto in spiritu eos morte
non videre nec gustare nisi pri
us aqua et spiritu essent rena
ti et de ipso infante ihesu que
itaque quesierunt et cum mune
ribus adorauerunt plenius es
sent informati. Vnde cum ita
que hii tres reges ab omnibus
audirent quod quidam homo nomine

thomas ad ipsorum terras et regna peruenisset qui ipsum infantem quem in sua infancia quodam quesierunt et adorauerunt publice predicaret et de ipso quod plurima mirabilia omnibus apte predicaret et diuersas infirmitates et varios languores in nomine ipsius infantis et signo crucis curaret et demones effugaret. **V**nde ipsi tres reges licet essent in decrepitu: ex ipso uiso iterum se preparabant et cum omnibus eorum regibus principibus et nobilibus et ipsorum regnum populis ad beatum thomam perueniunt quos beatus thomas cum ingenti gaudio recepit et de omnibus que ihesus in sua infancia deitate et humanitate fecit gessit et docuit: singulariter explicauit et eius passionem et resurrectionem quem digitis suis incredulus palpauit in scripturis et prophetis docuit plenius et monstrauit et specialiter de baptismo iohannis sine quo nullus regnum celorum ingredi poterit: eos plenius informauit et ipsos tres reges cum omnibus eorum populis gratia spiritus sancti baptizauit et ipsi tres reges inque sancti spiritus sunt repleti et iam thome in uerbo dei et ad predicandum in officio iam sunt iuncti.

Nam omnibus populis tribubus et linguis qui ibidem tunc aderant et conuenerant a principio usque ad finem omnia que uiderant et audierant et ipsis acciderant quando ihesum in sua infancia in bethleem cum muneribus quesierunt et adorauerunt per singula fideliter et humiliter omnibus exposuerunt et apte predicauerunt et omnem ipsorum trium regum sermonem thomas per expositionem et interpretationem significauit exposuit et declarauit et conuerso omnia que thomas de passione et de resurrectione et ascensione domini populis predicauit: ipsi reges de infancia ipsius prout uiderant et audierant confirmabant. unde ipsi tres reges gloriosi cum omni eorum exercitu et comitatu et alijs quod pluribus populis ad montem uas cum beato thoma se transfulerunt et super hunc montem capellam cum stella et signo crucis factam in honore ipsius infantis cuius stella super eundem montem apparuit thomas consecrauit et omnibus populis qui liter idem infans in tali signo crucis prout supra stellam apparuit per humanam salutem uoluntarie et spontanee fuerit suspensus de nouo totaliter per ordinem arte ter exposuit thomas et predicauit.

et facta est leticia magna in po-
pulis ita quod uterque sexus ho-
mines paruuli et adulti qui tunc
presentes in comitatu non fu-
erunt de longinquis partibus
ad hunc montem ueniens et ca-
pellam deuotissime perueniunt.
Propter talem et tantam deuoti-
onem ipsi tres reges maximam
et nobilissimam ciuitatem in pede
huius montis construxerunt
et fecerunt et ditissime consumma-
uerunt. Et ipsam ciuitatem seu uiam
cauerunt quam adhuc nunc est maior
et diuor ciuitas in omnibus partibus
indie et orientis in presentem di-
em. et in hac ciuitate est habi-
tatio domini in domum qui pre-
sbyter Johannes vocatur ac
thomas in domum patriarche.

Quoniam **Ca. xxxij.**
postquam thomas in om-
nibus ipsis partibus
et regnis omnes populos ad
dominum conuertisset et bapti-
sasset extunc etiam ipsos tres
reges in archiepiscopos consecravit
et ipsi tres reges archiepiscopi effe-
ci alios episcopos et presbyte-
ros sine macula ex omnibus po-
pulis elegerunt et ordinauerunt
et omnia ydolorum templa in hono-
rem dei et sue genitricis marie
consecrauerunt. quibus omnibus
et alijs dei ministris dona et pro-
pria ac possessiones large dona-

uerunt. Unde beatus thomas ip-
sis regibus archiepiscopis et alijs
episcopis et presbyteris ordinem mis-
sam celebrandi et uerba que do-
minus in cena in sui corporis et sa-
guinis consecratione expressit et
dominica orationem tradidit. et
de hijs omnibus ipsos fideliter
instruxit et informauit et speci-
aliter ordinem baptismatis ip-
sis dedit et ipsum baptismum
in modo unquam debere obliuisci
monuit et hortabatur et precepit
et itaque beatus thomas ibidem
omnibus populis ad dominum
conuersis et baptisatis et ad cul-
tum dei omnibus dei ministris
rite et laudabiliter pactis et or-
dinatis ad superiores partes in-
die ad predicandum uerbis dei
se transtulit et ibidem quampluri-
bus populis ad dominum conuer-
sis et varijs mirabilibus opera-
tis uitam ibidem martiris-
sime in passione eius legitur lauda-
biliter consummauit. et omnes ho-
mines uterque sexus qui nascun-
tur in ipsis terris quibus bea-
tus thomas fuit martirisatus
naturaliter facies habent in mo-
dum canum fortas. si non hyrsu-
tas habent in presentem diem.
Nam semper in unaquaque ter-
ra et insula in india semper na-
suntur et crescunt et sunt homines
herbe et bestie per alijs speciales

de quib? p singula longum es
set enarrare. **P**ost recessu
a decessu beati thome aposto
li: extunc ipsi tres reges in archi
episcopos ordinati ones gen
tes ciuitates a villas a terras
circuibat in quib? p plurias
eccias fundauerunt a in ipis epis
psbiteros dei ministros ordia
uerunt quib? predia a possessi
ones large p omnia stulerunt a
relicta hui? mundi vanitate i
ciuitate seu wa qua i pede mo
tis vauis fundauerat perpetua
mansionem elegerunt a cu ad
iutorio dei a alior eporum et
psbiterorum terras a regna sua
in spualibus a teporalib? ad
huc gubernarunt a rexerunt q
bus ones gentes no timore. s
amore no vt dñis s vt pñb? i
omibus a p omnia obediuerunt
a caritate no ficta eos dilexerunt
Anno vero secundo an felice
eor? resolucōem: extunc ipsi tres
reges archiepi ordinati oēs
alios reges a pñpes nobiles
ac maiores natu de tris a reg
nis eor? ac ones alios episco
pos psbiteros a dei ministros
in vnu locu conuenire a duoca
re fecerunt a erat ia longo senio
a decrepitu fessi. nec habebat
aliquos liberos vel heredes nec
vt communis omniu illar? pñum
asuetudinis est vnq? habue

runt reginas vel concubinas a
estimat a firmit credit ab o
nibus libris i oriēte eos vgi
nes fuisse a vsq? ad morte per
manisse. a asserunt quida libri
q? sicut fuerunt primicie genti
um in fide. ita etiam erant pri
micie gentiu in virginali dig
nitate qui etiam dño primi ex
gentib? virginali dignita
tem obtulerunt put etia quida
libri in eor? muneib? q? domio
obtulerunt int cetera ex supfluo
exponit. **D**e3 aux obtulerunt
domino in signu virginalis
dignitatis a castitatis. th? in
signu virginal? deuocōis a oio
nis. **E**t mirra in signu mortifi
cacōis carnis qua natura ne
gauit iux dñm sapiēt? dicētis
In carne viuē sine carne e vi
ta angelica no huana. s vt ad
ppositu redeat. **Ca. xxiiij.**

Quoniam itaq? hi tres re
ges glosi vt dictu ē
ones reges epōs a no
biles a oēs pños i vnu fecerāt
conuenire: extunc ipōs oēs hōrba
tur vt i fide qua ipi thōs pñdi
cauit stabiles a fideles pmane
rēt a q? ipi reges epi psbiteri a
nobiles a vniuersi ppli ibid i vnu
agregati vnu vix pñoneu vo
luntate i fide habētē ex oib? po
pul? ibid agregatis omniu voce
a vnamini consensu eligerent

qui loco bti thome apostoli in
spiritualibus omnibus populis
perpetue preesset et cui omnes
populi vnamimenter vt patri i
omnibus humiliter obedirent quod et i
honoere beati thome apostoli in
memoriale sempiternum pa
triarcha thomas ab omnibus p
petue deberet appellari et ab o
mnibus venerari. et post decessu
talis vnus patriarche sic ele
cti extunc omnes archiepisco
pi et epi ac presbiteri deberet
in vnum locum conuenire et ali
um loco defuncti sui eorum co
sciencia concorditer eligere cui
vniuersi populi vt priori per
omnia deberent obedire. et ip
si tres reges tunc tali patriar
che decimas omnium terrarum su
arum et regnorum perpetue da
bant et assignabant. Unde ip
si tres reges tunc et omnes alij
episcopi presbiteri et vniuersi
populi concorditer elegerunt ia
cobum antiochenum aduenam qui
ad ipsas partes beatum tho
mam fuit secutus in primis eorum
patriarcham elegerunt. cui no
mine mutato nomen thomas
imposuerunt. et post hoc indi
tali patriarche qui thomas vo
catur vt nos pape obediuerunt
et obediunt in presentem diem.

Capitulum tricesimum quintum.

Oterum predicti tres
reges gloriosi quia li
beros et heredes non
habuerunt. extunc etiam de
muni consilio et vnamini conse
su omnium populorum ibidem co
gregatorum ex omnibus popu
lis ibidem congregatis elegerunt
tunc virum strenuum nobilem et
illustre qui omnibus terris perpetue
et regnis suis in temporalibus p
esse deberet vt si aliqui maliuo
li vel malefici patriarcham epi
scopos seu presbiteros non cu
rarent vel ipsis rebellarent seu
a fide apostatarent quod per bra
chium seculare ad viam rectam
posset cogi et compelli et illud domini
cuius perpetue debet succedere p
heredes et durare. et talis rector
et gubernator in temporalibus
non rex vel imperator deberet vo
cari. sed ab omnibus populis p
sbyter iohannes imperpetuum debe
ret appellari. nam presbyter ioh
hannes ex eo vocari deberet quia
presbytero nullus sit dignior i
mundo cuius potestate homi
nibus iustis et iniustis celum
clauditur et aperitur. et in cuius
extensione manuum et eleuacione
omnium imperatorum et regum pri
ncipum et populorum genia et col
la curantur. prout hec et quod plu
rimas virtutes et alias dignitates
idem presbyter iohannes qui est

dn̄s in dōz i suis litteris et epi
stolis specialit̄ scribit et expri
mit in p̄sentē diem et littere et
epistole sue q̄s regib⁹ et princi
pib⁹ mittit sūt rotuli inuoluti
in quib⁹ in p̄cipio scribit et
mādat p̄ salutacōib⁹ b̄ndicti
ones ōnium pueror⁹ seruor⁹ et
ācillaz auū animalū agroz
et vineaz et specialit̄ vxorū et
concubinaz et ōnium que ille
rex vel p̄iceps seu homo possi
det in domib⁹ vel in cāpis cui
litteras suas mittit et s̄m q̄ il
le est cōdicōis cui litteras su
as mittit s̄m hec sibi scribit et
demandat p̄ salutacōib⁹ be
nedictōes et habz dexteraz dei
benedicentē in gyro cū stellis
ornatam in suis figillis et vexil
lis. **I**tem idē dñm in dōz
p̄pterea iohānes debet vocari
a duobus videlicet a iohāne
euangelista q̄ fuit p̄sbyter et a
domino p̄ ceteris magis elcūs
et dilect⁹. **I**tem idē dñm in
dōz iohānes debet vocari noī
ne et honore iohānis baptiste
qui dñm baptisauit cui etiā
maior nō surrexit inter natos
muliez put thomas apostol⁹
p̄ ōnia ipsos inforūit. **C**e
terz hī tres reges gloriosi ōni
b⁹ regib⁹ principib⁹ et nobili
bus epis et p̄sbyteris ac ōnib⁹
populis thomā p̄iarchā et p̄

sbyter iohānem in eor⁹ dños
et rectores in spūalibus et tēpo
ralibus tunc imperpetuū assign
nabāt quib⁹ tunc vniuersi re
ges et p̄ncipes et nobiles ac vni
uersi populi obediēciā et homa
giū humiliter fecerūt et se eor⁹
dn̄acōi et potestati subiciebāt
et leti et gaudentes ac alcri corde
sup̄ ōnia que viderāt et audie
rant et aciderāt et acta et ordiā
ta fuerant ad p̄pria sūt reuerfi
Et sic hī dñi et gubnatores
in dōz in spūalib⁹ et tēporalib⁹
p̄iarcha thomas et p̄sbyter io
hānes in vniuerso mūdo sunt
vocati in hodiernū diē. **C**e
terz hī tres reges de p̄missis
itaqz dispositis et ordinatis
ex tunc alijs principib⁹ de san
guine eor⁹ regali q̄ plurimas
alias terras et insulas dederūt
et perpetue hereditarie assigna
uerunt qui principes de vasis i
perpetuū deberēt vocari in me
moriale sempiternū et adhuc
hec p̄gemies que de vasis voca
tur est maior et potēci⁹ ac no
bilior p̄gemies in india et oriē
te in p̄sentem diem et hec p̄ge
mies vt supra dictū est i **A**con
p̄pter diuersa mirabilia q̄ ibi
dem q̄tidie et assidue videbāt
et audiebāt castz fecerūt et ex il
lis q̄ plurimi alij p̄ncipes p̄t
eor⁹ nobilitatē in diuersis

uixores duxerunt de quorum se
mine Anno dñi. M. ccc. quin
quagesimo pmo. adhuc stren
ui principes fuerunt supstitēs
i curia romana ābassiatores.
sed ut ad propositū redeatur.
Quoniam ita Ca. xxxv.
qz omnia p ipsos re
ges itaqz cēt lauda
biliter dispōita et ordinata ex
tunc ad ciuitatez seuwa ad p
petue manēduz tunc se trāstu
lerunt et duobus annis supui
xerunt. et extunc modicum añ
festuz natiuitatis domini que
dani stellā noua et rara et inso
lita supra ipsa mciuitatē appa
ruit p quā eoruz felicez resolu
cōem instare intellexerūt et q
a domino vocabantur omib?
intimabant. Vnde ibidem in
eccia per ipsos regaliter facta
tumulū sibi more regio prepa
rare fecerunt. et p illud instas
natiuitatis domini festuz diui
num officiū sollemiter pege
runt. Et octauo natiuitatis do
mini die extunc melchior ara
biū et nubye rex diuino offi
cio sollemniter celebrato āno
etatis sue cētesimo decimosex
to coram omi populo incliato
capite absqz dolore in domino
dulciter obdormiuit. cuius cor
pus alij duo reges ac alij pri
ncipes et nobiles ac vniuersi po

puli vestimentis pontificalibz
et regalibus cum aromatibus
more regali prout decuit in tu
mulum posuerūt. Et post hec
quinto die que est festuz epi
phanie domini. extūc baltha
sar rex godolpe et saba āno eta
tis sue centesimo duodecimo ce
lebrata sollemniter missa corā
omni populo absqz aliquo do
lore ibidem i domino quieuit
Quē terciū rex et omes alij prin
cipes et nobiles et populi iuxta
corpus prioris regis defuncti
eodem mō et cultu regio in tu
mulum honorifice posuerunt.
Et nō post multū tps videlicet
sexto die sequēte extūc iaspaz
terciū rex tharfis et in fule egri
soulle anno etatis sue centesio
nono diuino officio deuote per
acto coram omibus astantib?
fine dolore alios duos reges
ad dñm sequebatur. qui duz
more regio prout decuit iuxta
corpora duorum priorū reguz
ad sepeliendum deferretur. ex
tunc coram omnibus populis
astantibus corpa duorū prio
rum regum in sepulchro posi
ta qdlibet in partē cessit et cor
pū terciū regis in mediū eorū
receperunt. Et itaqz hñ glorio
si principes quomodo in vita
sua dilexerūt se itaqz et in mor
te non sūt sepati. et stella rara

et insolita que ante eorum obitum
apparuit quousque eorum corpo-
ra colome transferretur put di-
cut indi immobilis supra cita-
te seuwa pmanfit. Ca. xxxvi.

Post decessum et obitum
ipsorum trium regum
gloriosorum: extunc de-
qui eos in vita dilexit ipse etiam
post mortem quod plurimorum ho-
norauit. nam diuersos vtri-
que sexus homines quacumque in
firmitate dolore et angustia cap-
tiuitate vel tribulatione detine-
bant longe vel prope in terrarum
in mari positos: qui auxilium
ipsorum trium regum implorabant
et deuote inuocabant deum pro eorum
merita euidenter liberauit. ita
quod ex longinquis partibus per
terram et mare populi in maxi-
ma multitudine ad eorum reliquias
confluebant et fidem quam cum
beato thoma in vita predicabant
etiam maioribus virtutibus et signis
in morte et post mortem con-
firmabant. Et ipsorum corpora
vestimentis regalibus et pontifi-
calibus in sepulchro posita: non
quasi mortua. sed ut dormientes
et melius quam in vita colorata om-
nibus populis apparuerit in qui-
bus deum benedixerunt et lauda-
uerunt. **P**ost multum vero tem-
poris cum itaque fides christiana in
ipsa nobili citate seuwa et vni-

uersis partibus et regnis orientis
itaque floret: extunc inimicus
omnium bonorum seuit in triticum
zizania. scilicet in fide catholicam
diuersarum specierum heresim opi-
niones et errores. propter quod tunc
corpora et reliquie ipsorum trium regum
ceperunt ab omnibus indulgentius
et negligenter in reuerentia habe-
ri et minus venerari. nam terre et
regna eorum in fide diuidebantur
odiose. Et tunc statim ipsorum trium
regum corpora que ut dictum est usque
ad illud tempus quasi dormientes
in corrupta permanserunt: extunc
eorum carnis materia de ossibus
eorum soluebat et more solito
suo in puluerem reuertebat. vnde
homines de regnis arabie et nu-
bie saba et godelpe tharhis et
insule nati in quibus ipsi reges
regnabant etiam fide sunt diuisi.
Cum itaque horum trium regum reg-
na et vniuersa plaga orientis es-
set itaque corrupta et in fide et he-
resim essent itaque odiose diuisa et
propter nimiam multitudinem di-
stantiam et discordiam et discordiam
cum potentia a patriarcha thoma
et presbitero iohanne ab erroribus non
possent reuocari: extunc et in fris-
et regnis illis in hac dissensionem ce-
pit gentilitas reuerti et ydolatra-
ria repullulare. Vnde in tali
miseria homines de regnis istorum
regum beatorum nati qui in ipsa

ciuitate seu uia potēter habita-
bant et in fide odiose diuifi. ex
tunc queris pars tam ex reue-
rendia q̄ ex inuidia corpus sui
regis de sepulchro fumpfit. qz
euz pte aduersa esse et quiesce-
re id uoluit et ad loca maiora
sue partis reduxit que ab om-
ni populo prout quādo uiuen-
tes de bethleem uenerunt cum
ymnis et laudibz et reuerēcijs
maximis fūt recepta et in locu-
lis diuersimode ornatis reuerē-
ter sunt inclusa et in hīs p tē-
pora longiora permanserunt.:

Cum autem placuit deo
q̄ triticum et semen fidei itaqz
logo tempe laboratum in qd̄
zizania itaqz fuit seminatum
et quod ab hīs et alijs psecu-
tombus et impedimentis du-
dum latitabat in terra. vt etiā
talibus varijs frigoribus et tē-
pestatibus transactis etiā ap-
pareret in germine. Vnde cir-
ca annos dñi. cc. xxxiij. dum
gloriosus constantinus impera-
tor in occidentē p sanctū filue-
strum grātia dei signis et p̄di-
gijs ad fidem esset conuersus
et a lepra carnis gentilitatis et
p̄colatrie esset mundatus et in
nouum hominē uita et moribz
in melius esset mutatus. Eodē
tempore uenerabil̄ helena sua
mater inter p̄fidos iudeos in

orientē cōuersabat et iudayca
p̄fidia quasi iam esset infecta
et corrupta. h̄ inābiliter ad do-
minū conuersa. put hęc omnia i
libris de inuencoe sacte crucis
plenius reperuntur. Et extūc
uenerabil̄ helena q̄nto magis
prius in ueteri testamto et iu-
dayca p̄fidia insistebat tanto
magis postmodū in nouo te-
stamto et euangelijs studiofi-
us estuabat. Et omnia loca san-
cta que in illis et alijs partibz
ihesus sua deitate et humanita-
te ac presencia cōsecrauit que
prius ex suggestionē iudeorū
ipsa helena p̄phanata odiosa
habuit et cotaminata. hęc om-
nia loca helena postmodū ad
laudē dei et confusione iudeo-
rū humiliter uisitauit et deuo-
tissime honorificauit ditauit et
amplificauit. Vnde post q̄ ue-
nerabilis helena crucē et cla-
uos domini nutu miraculose i-
uenit. extunc supra eundem lo-
cum et montē caluarie et sepul-
chrum xp̄i et locū in quo tres
marie steterunt et lapidem de
sepulchro reuolutum uiderūt
et locum quo ihesus in cruce
matrem discipulo cōmēdauit
et locū quo ihesus marie mag-
dalene apparuit in specie ortu-
lani. sup̄ hęc omnia loca et alia
sancta loca helena pulchriaz

eccliam construxit in qua hec o-
mia loca sancta p̄dicta infiml̄
comprehendit et inclusit. Et post
modū p̄sbyter iohannes et ho-
mines de regno nubye nati qui i
illis p̄tibus nubyanis vocant̄
subtus montē caluarie ex rupe
et petra durissima capellam ex
sculpere fecerūt quā in honore
trium regū consecrare fecerūt in
memoriale q̄ Melchior rex
arabum et nubye ibidem in ca-
ligine et nebula resedit quan-
do dñi in sua infancia ad ado-
rādum quesivit. Et vocatur il-
la capella in p̄tibus illis capel-
la nubyanorū ad reges in pre-
sentē diem. h̄ sarraceni nunc p̄-
ut patz ianuam ipsius capelle
lapidibus ob inuidiā obstru-
perunt.

Ca. xxxvii.

Quēz i omnibz locis
que de? in humanita-
te sua p̄ncialiter sig-
nis et p̄dignis consecuit et illustr-
uit: i ipsa venerabil̄ helena mō-
steria et ecclias honorifice fūda-
uit et in h̄is p̄r archas archi-
ep̄os et ep̄os abbates et p̄sbi-
teros ac dñi m̄stros instituit et
ordinauit q̄b? p̄dī a possessiones
et decimas abūdat̄ erogauit et
extūc eccl̄a helēa supra locū q̄ p̄a-
storibz agel? cū m̄ltitudine mi-
līe celestis cū claritate natū-
tē dñi annūciavit pulcherrimam

duplice eccliaz construxit quā gl̄a
i excelsis vocauit q̄ adhuc i om-
ibz partibz orientis gloria i ex-
celsis vocatur in presentē diē.
Et in ipsa ecclia quondaz fuit
ditissimū collegium canonicorū
qui ex speciali p̄uilegio o-
nes horas canonicas cū gl̄ia
in excelsis deo inceperūt sicut i
partibus istis cu? de? in adiu-
torū et adhuc incipiunt ibidē
horas cū gloria in excelsis i p̄-
sentē diem. **P**ost q̄ hec ec-
clesia fuit facta et p̄fecta: extūc
helenaxemēs bethleem ad spe-
lūcam et tuguriū in qua de? ho-
mo fuit nat? et vt est supra di-
ctum in ipsū locū spelunca? et
tugurium post natiuitatē xp̄i
vsqz ad illud temp? sicut eccl̄a
deo placuit ex inuidia iudei n̄l-
lum hominē vel animal intraē
per miserunt. nam ipsum locū
pro loco maledicto et prophā-
nato habuerunt. et omnem in-
trantem habuerunt pro conta-
minato et in ipso loco tunc he-
lenā presepe in quod ihesus i-
fantulus i feno ante asinū et bo-
uem fuit positus et ipsos pan-
nos quibus ihesus ibidem fu-
it inuolutus et fenum et camisi-
am beate marie quam in pre-
sepio dimiserat oblita quan-
do cum infantulo ihu de spelūca
fugit metu iudeorū et recessit

hec omnia belena in ipso pre
sepio tam recenter inuenit p
ut beata virgo ibidem oblita
dimisit et reliquit. **Q**ue excep
to presepio omnia secum in con
stantinopolim transtulit et ibi
dem in ecclesia sancte sophie re
uerenter collocauit et ibidem vs
q3 ad tempus karoli pmanse
rut. qui dum iherusalem et alias
ciuitates xpianorum et zacharia
patriarcham et alios xpianos
de manibus sarracenorum eripu
isset et p constantinopolim i re
ditu cum suis exercitibus tran
sisset. extunc camisia beate ma
rie et fenum et pannos quib3
ih3 infantulus fuit inuolutus
petijt et obtinuit que cum alijs
reliquijs quib3 ibidem et alibi
fuit onoratus secum sumpxit.
Et aquisgrami in ecclesia bea
te marie quam ibidem fundauit
honorifice collocauit. que ibi
dem a fidelibus d3 longinq3 p
tibus visitatur et honorantur i
presentez diem. **N**ed de lati
tudine et longitudine hui3 ca
misie multi homines mirantur
de qua est sciendum q3 in p3tib3
ultramarinis et orientis nimis
multum linu3 crescit bis in an
no unde efficitur pann3 line3
multu3 bonus et subtilis et in op
timo foro et i omib3 partib3
illis omnia vestimenta virorum

et mulierum p maiori parte sunt
linea et sunt multu3 longa lata
et larga et vltra modu3 alba et
munda ppter intolerabilissimu3
solis ardorem sunt facta. et spe
cialiter camisie mulieru3 i qui
bus aliqua vis consistit sunt ta
longe q3 fimbrias omium alio
rum vestimentorum circa tres vel
quatuor vel quinque vlnas exce
dit. et illa pars camisie que sic
excedit auro margaritis et alijs
preciosis s3m facultatem muli
eris portantis ditissime e3 orna
ta. **E**t dum alicui nobili vel di
uiti mulieri nascitur filia. extunc
mater immediate incipit face
re filie tales camisias et linthe
amina et alia ornamenta ad
dotem et ad nuptias necessaria et
apta que vix potest perficere vs
q3 ad temp3 sue filie marita
onis et desponsationis. et du3 ali
qua sponsa vel nobilis seu di
ues domina i plateis equitat.
extunc aliquis nobilis vel mi
les seu famulu3 pedester portat
illam ptem camisie ornata3 su
is brachijs extensis. et dum ta
les domine et mulieres vadunt
extunc recipiunt ptem camisie
sue anteriore3 subtus brachia
et posterior pars camisie p ali
quem militem seu famulu3 vel pe
dissequa3 leuatur et portat vsq3
q3 brachijs et manib3 extensis

Et alie mulieres q̄ nō habent
camīfias tā p̄cōfias et ornatas
hec tamē habēt camīfias mul-
tū longas mundas et albas o-
mnia alia veltimēta multū ex-
cētes diuerf̄ aromatib⁹ et her-
bis odorifeis fumatas et aq̄ ro-
facea lotas itaqz vbiqz eq̄
tant vel incedūt: earz odor et fra-
glācia p̄ totaz plateā sentatur
Vnde camīfia beate maie que
est aquisgrami f̄mi cōmūne con-
fuetudinē p̄cūm illaz et scōm
statuā tūc tenipis hominum
videtur multum fuisse et esse
breuis et humilis et in omib⁹
libris et in p̄tib⁹ illis ecā legif̄
q̄ beata virgo maria fuit pu-
ella aliquātulum grossa et car-
nosa et fusca. sed vt ad p̄posi-
tū redeatur.

Ca. xxxviii.

Cū p̄ hanc speluncam
tuguriū et locū i beth-
leem quo deus homo
fuit nat⁹ in q̄ ecāz tres reges
dñō mūera obtulerūt q̄ loc⁹ vt
supra dictū est itaqz iudeis fu-
it odiosus. Dup̄ hūc locū ve-
nerabilis belena nobilissimā et
pulcherrimā ecclesiā fūdauit
ope musayco et marmorib⁹ et
auro sub vitris diuersimode
optime et ditissime et regaliter
ornatā et in modū castri p̄pūg-
culis factam. h̄ nō est testudia-
ta. h̄ sup̄ ligna et tigna cœdria

est plumboco opta et in hac ec-
clesia ante chor⁹ descenditur i
spelūcam et locum in quo de⁹
erat homo nat⁹ et directe sūt⁹
maius altare qd̄ est supra cho-
rū in ipsa spelūca est altare in
loco quo de⁹ homo fuit natus
et nō longe ab hoc altari est p̄-
sepe lapideū vt ibidē est mous
circa triū pedum vel q̄tuor lon-
gū in qd̄ btā virgo maria in
fantulū iħm ante bouē et asinū
in fenū posuit p̄amis inuolutū
et in eodē loco iuxta p̄sepe tres
reges dñi adorauerūt et eidez
ibidem munera obtulerūt. Et
in ipsa spelunca sanct⁹ iheroni-
m⁹ paula et eustochiū nobiles
romane que ex deuocōne ibidē
cum beato iheronimo deguerūt
sunt sepulte et in ipsa nobilissi-
ma et pulcherrima ecclesia sūt
circa septuaginta colūne mar-
moree tecta et ligna et alia su-
stinentes et portantes. Et āno
domini Millesimo tricētesimo
quadragesimo p̄mo sarraceni
pulchriores colūnas excipere
voluerunt et in templū eoz po-
nere propo fuerunt. h̄ horribili
visione p̄territi ipsas stare p̄-
miserunt et vltra modum hec
ecclesia intus et foris est ditissi-
me nobilissime et regaliter fca-
p̄sumata et p̄fecta et venerabil⁹
belena in ipsa ecclā archiep̄m

et canonicos et presbiteros et alios dei ministros instituit qui ex privilegio speciali in omnibus missis et etiam missis animarum gloria in excelsis deo decantabant et in festiuitatibus omnes horas canonicas cum gloria in excelsis deo incipiebant et pro plurimas alis reuerencias et pro rogatiuas habuit hec ecclesia pro alijs et habet pro decem pre alijs ecclesijs. Sed quibus per singula longum esset enarrare. **V**ed post quod terra sancta ad manus et potestatem peruenit soldani qui cumque christianus ipsam ecclesiam intrare uoluerit dat officiato soldani ibidem duos denarios uenebianos et nunc greci sub certa pensione pro se habent chorum et maius altare ad diuinum officium eorum peragendum. **I**n nocte natiuitatis domini extunc omnium per diomatum et linguarum homines peregrini et christiani qui sunt sub celo in ipsa ecclesia conueniunt et tunc omnia hospicia in bethleem peregrinis intus et extra sunt plena et propter lucrum soldanus exceptis suis officiatis non permittit ibidem nisi christianos habitare. **C**eterum omnes christiani qui ibidem in ecclesia in nocte natiuitatis domini conueniunt licet in fide et linguis sint odiose diuisi.

tamen queuis pars et secta hominum christianorum in ipsa ecclesia pro se suum habet specialem locum deputatum in quo secundum ritum eorum diuinum officium faciunt et agunt tunc prout sollempnissime decet. **V**nde latini qui se habent ad fidem ecclesie romane agunt diuinum officium suum in spelunca in altari et loco quo deus homo fuit natus. **E**t tunc in ipsa nocte diuersa per diomata littere et cantus et melodie in varijs et diuersis linguis audiuntur tam nullus homo impedit alium in suo uel aliquo cantu risu uel cachinnatu et tunc celebrata missa que incipit. **D**ixit dominus ad me extunc vadunt omnes ad ecclesiam duplicem que gloria in excelsis vocatur ubi angelus domini pastoreibus natum dominum annunciauit et ibidem tunc celebratur missa que incipit. **L**ux fulgebit et hee due ecclesie distant per modicum dimidium milia et ibidem illa missa celebrata extunc omnes populi cum magno gaudio et cantu redeunt in bethleem ad summam missam tunc in his de ecclesijs omnia euangelia ibidem presentia aliter leguntur de quibus tunc vniuersa ecclesia catholica de longinquo loquitur et testatur et

tūc vtriusq; sex? ones hoies q
rūcūq; linguaz vel sectaz exi
stūt puuli ⁊ adulti i ipsa ecclā
p totū illū diem cantāt illā an
tiphnam in latino. **H**ec ē di
es quā fecit dñs rē. quā in oī
bus illis ptibus in latino cor
deten? sciūt ex vsu. **E**t est scien
duz qd iudei ex inuidia belena
inter se stabulariā vocauerūt
quia hmoī nobilissimā ecclāz
supra stabulū ⁊ tam vilem lo
cū eis exosū fūdauit ⁊ edifica
uit. **V**n omī nocte natitatis dñi
tabula de laude ⁊ meritis vene
rabil' belene de digitis btī ihe
romimi scripta iux p'sepe in spe
lūca pendebat q sic incipit. **V**e
nerabilis belena fuit bona sta
bularia q hic presepe dñi sui
fidelit' q'suūt ⁊ alia q'plurima
de meritis ⁊ virtutib' venera
bilis belene in tabula sūt scri
pta. **I**te in festo ephie dñi
est ecclā in ipsa ecclā maxim' o
mīū linguaz ⁊ populoz cur
sus ⁊ in loco iuxta p'sepe quo
tres reges dominū adorauerūt
⁊ eidē munera obtulerūt mag
nam stellā optime deauratam
pendere cōsueuerunt que p to
tā illam diem artificialiter de
loco ad locū in ecclā cordis tū
bebatur ⁊ regebat' ⁊ de alijs
huius ecclē in bethleem nobi
litatibus ⁊ cōsuetudinibus ⁊

specialibus priuilegijs ⁊ pre
rogatiuis que hēc ecclā p alijs
ecclesijs put decet habz singu
lariter longum esset enariare
⁊ qualif festum ephie ibidem
honoretur ⁊ celebretur infer
us audietur. **Ca. xxxix.**

O Etey postq' hēc eccle
sie itaq; essent cōple
te: extūc belena se trā
stulit nazareth que est ciuitas
multū delectabilis ⁊ amena i
valle florida sita ⁊ nō est mu
rata. **E**t habitacōnes eius ⁊ do
mus sunt hinc inde disperse ⁊
in ipsa ciuitate ecclā magnā ⁊
pulcherrimā ecclā fundauit
in qua archiepiscopū ⁊ canōi
cos ⁊ presbiteros ⁊ di nistros
instituit ⁊ ordinauit ⁊ predihs
⁊ possessionibus q'plurimis
specialiter ditauit ⁊ amplifica
uit ⁊ in eadem ecclesia belena
a dextris ppe chorū cameraz
beate marie conclusit in qua
fuit ⁊ stetit quādo ei gabriel ā
gel' dominū concepturaz ānū
ciavit. **E**t ex ipsa camera nunc
fca ē capella in q ē colūna cōtī
quā āgel' stetit ⁊ rcliauit ⁊ ei
ymago i colūna sic i sigillo ē i
p'ssa. **E**t an ianuaz illi? camē ⁊
capelle vsus orientē ē fōs de q
maria frequē aquā haurire ⁊
afferre solebat ⁊ ibid' āgelus
ipsā sepi' salutauit ⁊ cōfōrūt

Ex hoc fonte peregrini ad lon-
ginquas partes aqua affere-
bant et quod plurimi infirmi ex ea
sanitates receperunt. Unde ob
inuidiam sarraceni ipsum fon-
tem sepius obturauerunt et quan-
to plus obtuebant tanto plu-
s et magis erupibat. nec sarraca-
eni ad aliqua adhuc utuntur
ipsa aqua. sed a peregrinis ad
longinquas partes affertur et por-
tatur et ex ea varie infirmitates
depelluntur. Et in ipsa capella
fuerunt speciales presbiteri qui
omni die de dominica annunciatione
cum omnibus eius officiis et ho-
ris diei et noctis cantabant et
celebrabant. Et iuxta hanc ca-
pellam et cameram est columna
lapidea in qua a die postquam an-
gelus marie dominum annuncia-
uit usque in presentem diem sig-
num permanfit. Et dum per totum
annum sol tetigit illud signum
ante eius occasum tunc fuit et
est hora quando gabriel ma-
riam salutavit et deum et de ipsa
per nobis hominem nasciturum an-
nuntiavit. Et temporibus cri-
stianorum fuerunt in ipsa came-
ra et capella speciales ministri
quando sol tetigit illud signum in
columna qui tunc ter traherent
puam campanulam que supra
columnam pendebat. Et tunc om-
nes homines cum genuflectione

dicebant ter deuote aue maria
quia ipsa hora angelus mari-
am salutavit. et exinde per vni-
uersum mundum peruenit in consue-
tudinem quod ante solis occasum
ter trahitur campana. et dicitur
a fidelibus ter cum genuflexi-
one **Aue maria.** Et illa capel-
la ibidem et in omnibus partibus
orientis **Aue maria** vocatur.
et a fidelibus de longinquissi-
mis partibus visitatur in presen-
te die. Unde dicunt ibidem et in
omnibus partibus illis unde ad
alterum eam pro indulgentiis
nazareth ad aue maria. et in
illa capella et ecclesia in qua ipsa
camera marie est inclusa om-
nes hore canonice cum aue ma-
ria incipiebantur. sicut in par-
tibus istis cum deus in adiuto-
rum. etc. **¶** Sed nunc in ipsa
ecclesia nobilissimam sarraceni per-
iciunt morticina iumentorum
et pecorum cadavera. sed capella
seruatur illesa. quia degunt ibi
pauperes nobiles sarraceni qui
vocantur nobiles de hes. qui ex
speciali consuetudine a peregrino
vnum denarium volunt habere
venecianum. sed tunc homo cum
omnibus rebus suis in illis par-
tibus est securus. Et ista ciui-
tas nazareth est in terra et prin-
cipatu galilee sita. et iuxta fines
galilee est mons non magnus

sed ultra modum alt? qui vo-
catur mons thabor supra quē
ihesus corā discipulis suis fuit
trāsfignat? put in euangelio
cōtinetur. **S**up illū montē ec-
am venerabilis helena magnū
et pulcherrimū et fortissimum
monasteriū et claustrū funda-
uit et in modū castri turribus
et muris ac pugnaculis vn-
diq; firmavit cuius abbas
ordinis bñdicti infula anulo
et baculo pastoralis ac bulla
plumbea utebatur. **E**t occur-
rit semp illud festū trāsfignatō
cōis domini ipō die sexti felici-
simi et agapiti. et tunc in omib;
ptib; orientis celebrātur mis-
se cum vino nouo et omnes eccē
metropolitane et cathedrales i
oriēte in honore trāsfignatō-
nis domini sūt cōsecrate et ipō
die in omib; ecclesijs et missis
cantat introit? **D**ñs dixit ad
me. et **A**lla **D**ic dies sanctifi-
catus. et euangelii. **A**ssumpsit
ihesus discipulos suos et ascē-
dit in montē excelsum et trāsfignat?
est ante eos etc. **E**t in ipso
die omnes reges principes et nobi-
les barones et milites et omnes
in ipa dyocesi plati ad dedica-
cōem eccē sue cathedralis con-
munt et omnia eorum vexilla cum
ipsoz armis supra eccāz fige-
re et ponere faciūt et omnes popu-

li illam noctē in ecclesijs cum
gaudijs et leticijs ducūt in so-
nem et multū ornant eccāz su-
as diuersis et varijs ornamen-
tis et omnes eccē metropolitane
et cathedrales in omib; par-
tib; orientis vocātur eccē sante
sophie id est verbigene et ē ti-
tul? omniū eccāz cathedralium
ibide qd ad scām sophiā vocā-
tur. **E**t distat h; mōs thabor a
iherlm ad tres dietas cū dimi-
dia et in iherlm et illū mōtē fu-
it via et nō pl? p quā ihs iuit
cū discipulis suis in hūanitate i
q; sanauit docuit et fig fecit et p-
dicauit et vltim? qd inter iheru
salē. **E**t hūc mōtē et loca inter
eos sita ihesus in hūanis non
iuit vel pcessit et ipse mōs tha-
bor desup nō est maioris capa-
citatē qd illud monasteriū cōp-
hendit et ante capcōnem. **A**con
sarraceni hoc monasteriū cepe-
rūt et occupauerūt et ex eo castz
facerūt extra qd xpiani in pede
montis aliud castz fecerūt a q
sarracenis ascēsum et descēsum dese-
derūt cui nomē blansegarda i-
posuerūt et ex illo castro et noie
maxia et nobil pgenies surre-
xit q ibide nobiles de blasegar-
da vocant in pntē diē. s; nūc il-
lud castz et mōsteriū sup mō-
tē sūt destructa et deserta. s; vt ad
ppositū redeat. **Ca. xl. i.**

Quoniam itaque venerabilis
 helena in hijs et in omni-
 bus locis quibus ei ex-
 pedire videbatur archiepiscopos et
 episcopos abbates presbiteros
 ac alios dei ministros institu-
 isset et ordinasset et omnia ad
 laudem et honorem dei rite per-
 fecte et laudabiliter perfecisset.
 Extunc de corporibus et reliquijs
 ipsorum trium regum qui do-
 minum ibidem adorauerunt et ei
 munera obtulerunt cepit anxie
 cogitare et ad terras et pumi-
 as que circa indiam adhuc ro-
 mano imperio permanserant cum
 nobili et maximo comitatu se
 transtulit in quibus omnia tem-
 pla et aras ydolorum put ibidem
 ydolatria et gentilitas repullu-
 lauerat potenter destruxit et per
 hijs in laudem et honorem dei ec-
 clesias et monasteria fundauit
 in quibus archiepiscopos episcopos
 et abbates ac alios dei ministros
 instituit et ordinauit et cultum
 dei in omnibus illis partibus in o-
 mibus et per omnia reparauit et apostolifi-
 cavit et fidem christianam que in
 illis partibus prius detestabatur
 tunc multum honorauit helena
 exaltauit et glorificauit: ad quam
 tunc omnes christiani et catholici
 vnaminiuer venerunt et conflux-
 erunt nam audierant quanta
 mirabilia et magnalia deus de

inueniendi sue crucis et clauorum
 ac carnis beate virginis mari-
 e et pannorum quibus deus in sua
 humanitate et infancia fuit in-
 uolutus per ipsam venerabilem
 helenam dominum fuerat opera-
 tus in quibus helene vnamini-
 ter congratulabatur et in fide co-
 fortabantur et iudei et gentiles
 ydolatre et heretici de hijs mul-
 tum dolebant et confundebantur
 et extunc etiam in ipsis superiori-
 bus partibus quamplurimis ec-
 clesijs et monasterijs fundatis
 vndique reparatis et in hijs dei
 ministris de nouo institutis et
 omnibus christianis in fide confor-
 tatis extunc venerabilis helena
 de corporibus et reliquijs trium
 regum beatorum cepit inquirere
 et diligenter inuestigare et cum
 de ipsorum trium regum reg-
 nis et ipsorum vita et gestis et per
 ipsos reges factis et ordinatis
 helena plenius fuisset instructa
 et informata extunc de ipsorum
 corporibus et reliquijs cepit stu-
 diosius et ardentius cogitare et
 diligentius laborare cuius desi-
 derium implens omnipotens de-
 us qui semper pater est omnibus in-
 uocantibus eum in veritate et qui
 prius ipsi helene crucem suam ac
 clauos sub terra profundissime
 absconditi reuelauit ipsi helenae
 etiam corpora ac reliquias

trū regū beatorū demonstrauit
quorū duo corpora scz **M**elchi
or **B**althasar a patriarcha
thoma a dño in dōz p̄bitero
ioh̄e a alijs illaz terraz a paz
ciū p̄cipibz a prelatis ad
āpliandū honore dei a dñum
cultum miraculose a studiose
impetrauit. a quia tunc pro p
te romano imp̄io pertinebāt
a omnes vnanimiter audierūt
a sciuerūt quanta mira a mag
nalia deus per helenam fuisset
operatus: sibi ipsorum duorum
regum corpora benigne a reue
renter tradiderunt a dimiserūt
Corpus vero **J**aspar terciū
regis nestorū heretici de reg
no ipsi? **J**aspar regis nati sub
eorum potestate habuerunt a
in sua nequicia a heresi perdu
rantes dudum vsqz ad sāgui
nem dare resisterunt ob inui
diam a negauerunt. **N**am id
ad meliorem a forciorem a ma
iorem insulam **I**ndie nomine
egryssoulla de qua **J**aspar eti
am rex insule vocabatur suū
corpus trāstulerunt a secretis
fine absconderunt. **V**eneā
bilis helena habitis itaqz du
orū regū corpibz volēs ipsos
tres h̄re indiuisos p multos
sollēnes legatos p̄cibus ipor
tunis a muneribz multis apd
potēciōres insule a ipsorū ne

storionum ordinauit a obti
nuit q corpus thome apostoli
qd tūc etiā ibidem impetraue
rat p corpe **J**aspar terciū regis
dedit a pmutauit a idem ip̄s
corp? thome apostoli nestoris
bis est ablatū a ex certis caus
ip̄s totidē restituti. s̄ in p̄sen
tem diē adhuc est comune va
ticanium in omnibz partibz
ill? q adhuc corp? thome apo
stoli eis scia vice debeat aufer
ri a colome apud trū regum
corpa trāfferri a ibidē p̄petue
pmanere put adhuc inferius
audiet

Ca. xli.

Ceterū dum itaqz cor
p? **J**aspar ethiopis
terciū regis de insula
portaret a alijs duobz regum
corpibus iungeret: extunc tal
a tāta odoris fraglācia a suau
tas ab eis exiuit q ōnes a lon
ginqz venētes suauitatis odo
re replebātur a reficiebātur a
sēciebāt. a extūc venerabil? he
lena ipsa trū regū corpa in lo
culo ditissimo in maiore a no
biliore filiū sui ciuitatē quā fū
dauerat constantinopolim q est
caput grece cum maxia exul
tacōe a reuerēcia cū alijs diuis
reliquis q̄s hic inde ipetraue
rat a aggregauerat transporta
uit a ab omnibus populis ad
hec ibidē specialit aggregatis a

collocatis cum ymnis et laudi-
bus prout decuit multum ho-
norifice sunt recepta et ibidem
in ecclesia sancte sophie reueren-
ter collocata et ab omnibus ve-
nerata. **E**t est sciendum quod
ecclesia sancte sophie in constanti-
nopolis est ultra modum per om-
nibus ecclesiis in mundo multum
magis et lata ita quod nauis mag-
na omnibus velis suis explica-
tis et extensis in ea se posset co-
mode vertere et gyrare et ipsa ec-
clesia ibidem vocatur ecclesia san-
cte sophie quod in greco dicitur
verbigene et ut supradictum est
omnes ecclesie metropolitane et ca-
thedrales in oriente ad sanctam
sophiam vocantur quam constantinus
fundauit et eius maxias
marmoreas columnas cum ad-
iutorio dei cum infante solus le-
uauit et diuersis alijs plurimis
ornamentis decorauit. **E**t in ipsa
ecclesia est tunica domini incon-
futilis et clauus domini et pars
columnne ad quam ihesus fuit li-
gatus et flagellatus et quod pluri-
me alie et diuersae reliquie vene-
rande de quibus grecis non est
citra. **E**t temporibus sancti lodewici
regis francorum adhuc corona
domini spinea in ea remansit
et tunc temporis turchi et sarraceni
constantinopolim et imperium
grecorum multum destruxe-

runt. et imperator tunc auxilium
sancti lodewici implorauit qui
multa perdit et deuastata cum
auxilio dei recuperauit et pro suis
expensis tunc imperator sancto
lodewico ipsam coronam spinalem
tradidit et obligauit. que cum
grecorum maxima lamentati-
one et francorum exultatione in
crastino beati laurencij ad na-
uigium fuit ducta et ad villam pa-
riensem translata. quam greci ad-
huc recuperare sperant in presen-
tem diem. **C**eterum in hac
ecclesia sancte sophie magis stat
coluna marmorea supra quam
stat ymago imperatoris eque-
stris enea optime deaurata et
habens pectus rotundum more
tempali in sinistra contra orientem
rebellibus sarracenis quam
si minas dextera. **E**t iuxta et sub
tus hanc columnam venerabilis
helena ipsorum trium regum
corpora in loculis diuersimode
ornatis honorifice specialiter
collocauit et cum ista trium re-
gum corpora in hac ecclesia in ciui-
tate itaque essent collocata extunc
a longinquis terris et partibus
ab omnibus populis humiliter
et deuotissime sunt visitata et
longo tempore venerata et ad
eorum reliquias confluentibus
deus dona sue misericordie mul-
timode est largitus et per ea multa

mirabilia operatus. Nam omnes qui in fide et deuotione eorum auxilium implorabant a qua cumque tribulatione in terra vel in mari detinebantur: eorum meritis deus liberauit. **P**ost obitum et decessum gloriosi constantini et venerabilis helene iuliano apostata regnante: ex tunc idolatria et gentilitas repullulauit et grauissima persecutio gladii in christianos et martires temporibus longis prout in passionibus diuersorum martirum et alijs libris plenius reperitur et ipsa persecutio gladii contra martires cessante: ex tunc cepit in vniuerso mundo alia de nouo persecutio hereticorum et scismaticorum diuersorum errorum contra catholicos et fideles. Et ipsa persecutio hereticorum et errorum fertur durior et inbumanior fuisse persecutionem in gladii anteriori. ut fides christiana et catholica tamquam triticum cribraretur ut nulla puluis errorum in ea de cetero remaneret et in hac tribulatione greci licet habuissent quamplurimos sanctos et egregios doctores et romanos pontifices de grecia natos. tamen ab ecclesia romana in articulis fidei prout inferius audietur recesserunt et sibi proprium patriarcham prefecerunt et ele-

gerunt cui ab illo tempore in omnibus et per omnia ut nos domino pape usque in presentem diem obediuerunt et in hac tempestate corpora et reliquie ipsorum trium regum absque aliquo reuerencia et in nullius cura premissa serunt. **V**nde dominus greciam et armeniam tradidit in manus saracenorum et persarum qui has terras multum destruxerunt quas mauricius primus imperator romanorum ex grecis cum auxilio medopolitanensi recuperauit. unde prout fertur eiusdem imperatoris consilio ipsa trium regum corpora cum alijs reliquijs postmodum fuerunt translata. Et legitur quod manuel grecorum imperator eustorgium uirum religiosum et prudentem natione grecum in legatione medopolitanum misit et prudens erat et apud imperatorem potens ipsum in archiepiscopum medopolitanensem elegerunt et ipsorum precibus et inuocatione ipsa trium regum corpora de quibus tunc nullus multum curauit ab imperatore impetravit et secum mediolanum reuerter transportauit. Et in ecclesia speciali quam nunc est firmiter predicatorum cum primis et laudibus cum omni populo benedice collocauit ubi etiam de precibus ipsorum merita locis temporibus prout in locis prioribus multa mirabilia et virtutes operantur.

Anno vero dñi. M. c. lxxiiij.
ciuitas mediolanens̄ Frederi
co p̄mo imperatori rebellauit
quā impator destruere p̄posu
it et circumvallauit. Vnde melio
res et nobiliores et maiores in
ciuitate paucis scientibus ip̄a
trium regū corpa secretissime
absconderunt. et cum impator
auxilio Reynaldi archiep̄i co
lomens̄ et aliorū principum et
dñorum mediolanūz obsedit
cepit et expugnauit. Extunc rep
naldus archiep̄us colomens̄
palaciū domini assomis de tur
ri quē impator p̄ alijs omnib⁹
exosū habuit cepit et intrauit
et ad man⁹ suas obtinuit. Qui
domini⁹ asso secretum accessu⁹
ad reynoldūz colomien⁹ archi
episcopū petijt. qui dum secu
rus et secrete ad archiep̄m ve
nisset ipsum petijt vt si sibi ḡ
dam apud impatorem posset
et vellet impetrare. extunc sibi
trium regū corpora cum alijs
reliquijs vellet dare et abscon
dita demonstrare. Qd cum rep
nald⁹ archiep̄s colomien⁹ fecis
set et p̄fecisset. extunc sibi ip̄as
reliquias dedit et demonstrauit q̄s
cū habuisset extunc p̄ suos fide
liores et secretiores statim ver
sus coloniā direxit et destinauit
quod postmodū impatori in
dicauit. et tunc p̄mū ipsas reli

quias ab impatoe postulauit
petijt et impetrauit et distulit i
peratori p̄mū indicare. nam ip
sas reliquias venerandas du
bitauit se posse impetrare et ex
tunc archiep̄us ipsa trium re
gum corpa cum alijs reliquijs
coloniā publice et honorifice
transtulit et ab omni populo cū
ymnis et laudibus recepta in
ecc̄ia sancti petri ibidem ruerē
ter collocauit p̄ quas deus ibi
dem q̄plurima mirabilia et v̄
tutes in presentē diem operat⁹
et a principibus et nobilib⁹ et
diuersis populis deuote vene
rantur et a longinquissimis ter
ris p̄tibus et p̄uincijs cū maxi
mis reuerencijs querūtur et vi
sitantur. **Legitur enī in qui**
busdam libris q̄ postq̄ ip̄orū
trium regum corpa de constā
tinopoli in mediolanū et de ori
te in occidentem fuerunt trans
lata q̄ tunc omnium hereticorūz
et scismaticorū errores et opimi
ones quibus lib̄ardia tuscia
et apullia et vniuersa terra fu
it infecta p̄ declaracōem et expo
siciōem trium munerū que ip̄i
reges domino obtulerunt fue
runt confusi et cōuicti ac fundit⁹
prout sequitur annihilati.
In auro thue et mirra per ista
trium munerū genera in vno eo
deniqz xp̄o diuina maiestas et

regia potestas et humana mortalitas intimatur. **¶** **U**b? em ptinet ad sacrificium **A**urum ad tributum **E**t miria ptinet ad sepulturam mortuorum. omnia hec sancta fides xpo veraciter offerre non desinit dñi vñ eundemqz verū deum verum regem verqz hominem credit.

¶ In oblacōe thuris confusus est arrianus qui soli patri sacrificium offerre stendebat.:

¶ In oblacōe mirre confusus est manicheus qui xpm vere mortuum pro nōstri salute nō credebatur.

¶ In auro simul vt qz confusi sunt quia manicheus de semine dauid fm carnē natum non credit regem arrian? deo vngemito naturalē mitatur seruitutē proinde non expietur regem a quo p fidez regatur. s; a quo p infidelitatis crimine puniat. quia ab vno dñitatis et ab altero veritas carnis denegatur.

¶ In hīs dem etiam muneribus confusus est nestorius qui cristum i duas personas diuidere nitit cum videat magos non alio deo et alio homini eadem mūera suppliciter obtulisse. non ergo diuidatur in psonis q nō est diuisus in comis. **¶** Propterea vnus idemqz istis muneribus adoratur vt vnus idemqz

deus et homo cognoscat. **¶** **C**eterum in quali et quanta reuerēcia hī tres reges q domino mūera obtulerūt et honore habeāt in omib? terris et puicis in oriente et ab omibus regibus principib? et nobilib? et omnibus populis ibidē venerentur est sciendū. **¶** Qz p̄sbyter iohannes dñs indorū et omnes reges sub eius impio et rex georgie superioris et rex georgie inferioris et omnes alij reges xpiani hī omnes in die epiphanię sicut in die coronacōis eorū vestimentis regalib? et alijs ornamentis in honore triū regū beatorū sunt ornati et coronati et tribus viab? in missis offerunt oblacōes. videlicet in introitu missę. offertorio et cōmuniōne offerunt aurū thuris et mirrā cum maxima humilitate et deuocōe et alij p̄ncipes et nobiles quicūqz pre alio se ornat putēt maioris nobilitatis et facultatis et etiā offerūt ter in missis oblacōes. **¶** **I**te in quali et quāto honore et reuerēcia hī tres reges gloriosi habeantur ab omib? bētijs et scismatidis in omib? puicis et p̄tib? orientis q adhuc ibidē degūt et permāserūt: ē sciendū q in oriente et omnibus p̄tibus vltimarimū fides xpiana in diuersas

partes et hominum sectas est di-
uisa secundum hos homines quorum
nomina subsequuntur. **R**uby-
ani. **S**oldani. **R**estorini. **L**a-
tini. **I**ndi. **A**rmeni. **G**reci. **S**i-
riam. **G**eorgiani. **J**acobite.
Nicolaite. **C**opti. **p**rimi. **N**a-
romini et **N**adopolos et ex hijs
omnibus christianis ibidem super
omnes predictos homines et he-
reticos preter in ipsorum hereti-
corum proprijs terris et regnis sp-
habent principatum et vocan-
tur ibidem propterea latini quia
missas et horas et diuinum offici-
um cantant et legunt et agunt in
latino sicut in partibus istis.
sed multo sollempnius in die epi-
phanie diuinum officium pagant
quod in partibus istis et cantant eu-
angelium in missis per notas spe-
cialibus melodijs. **I**tem nu-
byani sunt homines de regnis
arabie et nubye in quibus reg-
nauit melchior qui domino aux-
 obtulit nati. et hijs pre ceteris
christianis in fide stabiles perman-
serunt. **E**t sicut melchior domi-
ni rex eorum domino aurum ob-
tulit. itaque nubyanus homines
de regnis eorum nati ipsum in fi-
de splendide sunt secuti. nam si-
cut aurum in camino ignis po-
situm non minuitur. nec aliquod
erugine vel rubigine potest co-
sumi. sic isti homines nubyanus

aliqua heresi non poterant cor-
rumpi. unde specialiter ibidem
nubyanus vocantur et in omnibus
partibus ibidem christianorum
volunt exinde per alios habere per
rogatuam et habent pre alijs
christianis in honorem sui regis
in presentem diem. et quocumque
tendunt in simul pergunt in tur-
mis et ob specialem reuerentiam
in omnibus locis christianorum ha-
bent per se ecclesias speciales et ci-
miteria in quibus specialiter
sepeliuntur. sicut frisones aquis-
grami et horum presbiteri cum co-
ronis aureis vel deauratis secundum
eorum facultatem ad altare coro-
nati accedunt reuerenter. et hoc
faciunt in signum trium regum
qui domino coronati munera
reuerenter obtulerunt. **I**tem
soldani sunt homines de regnis
godolpe et saba in quibus reg-
nauit balthasar qui domino
thus obtulit nati. **U**nde per par-
te in fide fuerunt corrupti et a
quodam heretico nomine sol-
danus pueri et habent se pro
parte ad ritum grecorum et per
habent heresim et utitur litteis
caldayis. et habet pro se pro-
prium peridioma et hijs in partibus
orientis inter ceteros et pre ce-
teris christianis non habet tale
et tantam reuerentiam et prero-
gatiuam sicut nubyanus nam

sicut ipsi fidem plene nō custo-
dierunt nec seruauerūt sed fi-
cut **B**althasar dñō et rex eorū
thūs obtulit cuius odor in ig-
ne quibuscūq; alijs mīxturis
totaliter non tollit nisi ipsius
odor sendatur et odoref itaq;
tam ab hīs soldanis fides p-
heresim nō est totaliter aboli-
ta licet in ipsis aliquātulū sit
corrupta et p̄sbiteri eorū cū au-
ro et dyacom cum thūre et sū-
dyacom cū mirra ad altare ac-
cedunt dum celebrare missas
intendūt et hoc faciūt in signū
q̄ tres reges domino aux th?
et mirra obtulerūt. **C**eterū
hōies nestorini de regnis thar-
fis et insule egyptiulle nati in
quib? **J**aspar ethiops qui do-
mino mirra obtulit in omib?
ptibus et terris oriētis nestori-
ni vocantur nani a quodā he-
retico nomine nestorius fuerūt
corrupti et pueri hī irraioca-
biliter a fide catholica p heresim
tōlit recesserūt et apostataue-
rūt naz sic mirra quā **J**aspar
rex eorū domino obtulit nullis
alijs mīxturis potest obdulca-
ri sic hī nestorini a nullis do-
ctorib? vel p̄dicatorib? ab eo-
rum heresi nunq̄ potuerūt nec
adhuc poterūt reuocari. **E**t hī
tres reges in nulla habēt peni-
t? reuerēcia s; quādo ep̄i eorū

dsccrant et ordināt p̄sbiteros
recipiunt ab eis sacramētum
q̄ omes cōsiliarios et fautores de-
beant in omib? missis eorū
anathematizare et excomūica-
re quorū cōsilio et auxilio ipsis
corp? **J**aspar regis fuit abla-
tum et hī in omib? ptib? ori-
entis omnibus alijs xp̄ianis
sunt exosi et despecti et eorū he-
resi circa quadraginta regna
fuerunt infecta et sunt p maio-
ri parte ethiopes nigri et i ter-
ris ipsorū et regnis in ecclesijs
eorū pingūt et deum et suā mīrēz
et tres reges et sanctū thomaz
mīgros et dyabolos albos i de-
spectū aliorū put inferi? plura
de ipsis audiētur. **I**te indi-
de regnis p̄sbiteri ioh̄is nati
sūt boni xp̄iani et habent p se
priarchā q̄ thomaz vocat cui
ipsi i omib? et p omia obediūt
vtnos dñō pape et p̄sbitero io-
h̄ani obediūt vt nos impato-
ri vel regi et horū ātorū habita-
tio est in ciuitate seuwa q̄ ip̄i
tres reges decesserūt et de sepul-
chro fuerunt excepti et ad alia
loca deportati et dum istorū in-
dorū ep̄i ordināt p̄sbiteros ex-
tūc b̄ndicūt ignē i quē ponūt
ferz acutissimuz et cū ip̄o fer-
ro b̄ndicto acuto feruentissio
scindūt p̄sbiteros ordināt
p frōtē et nasū deorsū vsq; ad

ossa nuda et hoc faciunt in signum quod spiritus sanctus in igne descendit in discipulos et hiis scissuris in partibus illis presbiteri discernunt et cognoscuntur sicut in partibus istis coronis rasis et horum presbiteri dum missas celebrant pendunt super altare coronas aureas vel deauratas. extunc presbiteri dyacom vel subdyacom ex tribus vijs sepatim ad altare reuerent accedunt et hoc faciunt in signum quod tres reges de tribus regnis et vijs in bethleem ad dominum adorandum ad presepe in unum stella duce simul conuerunt.

Item presbiteri grecorum sunt uxorati et habent longos crines et non credunt spiritu sanctum a patre et filio procedere sed solum a patre. Item non credunt esse purgatorium et hiis articulis ab ecclesia romana sunt diuisi et dum missam celebrare intendunt extunc scindunt de pane fermentato hostias que dicuntur consecrandam quam in discum aureum vel argenteum ponunt et super ipsam oblata ponunt stellas in modum tripedis flexam cum pannis odoriferis et mundissimis tectam et post offertorium ponunt discum cum oblata et stella super caput et cum thuribulis et candelis cum ma-

xima reuerencia per ecclesiam circueunt usque ad altare. extunc omnis populus in ecclesia pertinus cadit in terram et hoc faciunt in signum quod tres reges dominum cum numeribus quesierunt quod stella ad presepe perduxit. **De** sirpami sunt homines de regno iudee nati nam illa terra circuebat iherusalem que olim iudea vocabatur nunc sirpa dicitur unde ipsi homines sirpami nuncupantur et non habent multum de heresi et in partibus illis christiani de cinctiua vocantur quia panno lineo sunt cincti in progatuum quod de regno iudee sunt nati et hijs vigiliam beate barbare cuius corpus in babilonia solus qui quiescit cum maximo gaudio sic in istis partibus vigilia sancti martini deducunt et tunc unus annus mittit alteri caulium et aliarum herbarum semina que in ipso anno in ortis debent seminari et hijs coram iudicibus eorum iurant per euangelia et sanctos tres reges sicut iuratur in partibus istis ad sanctos in iudicibus et hoc faciunt in honorem trium regum beatorum quia in regno iudee unde ipsi sunt nati dominum quesierunt et adorauerunt. **I**tem armeni sunt christiani in armis strenuissimi et multos antiquos errores postposuerunt et ritus

pueros iā dimiserūt. nā i vīgi
lia pasche carnes comedē. sive
ueit dicētes qd dōmīn? sabbo
surrexit a mortuis et p̄sbiteri i
cōsecracōib? ad vīnūz oleū ad
diderūt. s; nūc quotidie ad fidē
ecclē romāe accrescūt et epī eo
rum et p̄sbitēi ab episcopis lā
tinis cōsecrant et ordinant et eo
rū mīssas et p̄facoēs cantāt me
lodīa latinoz et isti armeni i
differēter p̄ omīa vtūtur hītu
vestimētōz et pilleis in capite
in presentē diē in mō et forma
put tres reges fuerūt vñ et in
duti quāto in iherusalē dñm q
fierūt et in regnis eorum sunt
vñ dū vixerūt. **I**te georgia
ni sunt hōies de regno georgie
supiori nati et hñ p̄ magna p
te habēt se ad ritū grecoz. sed
in heresi nō sunt obstinati. vo
cant ibidē georgiani. naz quo
cūq; tendunt semp in turmis
vt frisonēs vñ vngari siml̄ ice
dunt et semp hñt vexillū cum
ymagie bti georgij depictum
et sūt xpiani i armis strenuissi
mī et sūt vicinī ciuitati. **M**etlie
vbi habet corp? maghometi
sarracenoꝝ p̄p̄ete et habent p̄
se p̄p̄um p̄deoma et habent ar
chiep̄m q̄ est in monte syna i
clauistro scē katherine cui ip̄si
p̄ oīa obediūt vt nos dōmīno
pape et ip̄soꝝ religiosi habent

se ad ordiem s̄cti āthōnij vel
macharij et p̄ onem terraz sol
dā tñsūt absq; aliquo tribu
to vel impedimēto vt vicinis
suis alijs sarraceis sint amica
biliores et mīdores et vbi cūq;
incedūt religiosi vel seculares
semp cantāt canticū de tribus
btis regib? et eoz mētis et sig
nis. **I**te sūt alij xpiani q̄ et
am georgiani vocātur. qz sunt
nati de regno georgie inferio
ris qd nūc regnūz abeas voca
tur et dicūt qd sit terra p̄ omīa
montosa et olim armenia ma
ior vocabat̄ et in hac terra est
mons sup̄ quē post diluuiū ar
cha noe quieuit et dicunt qd p̄
mūe et alijs causis hōribilib?
ad ip̄sū montē non sit via vel
accessus. s; eius cacumē vltra
et supra omīa alioꝝ montium
cacumina discernat̄ et videat̄
et sup̄ huius montis cacumen
apparet quoddā lignūz mīgꝝ
ficut arbor combusta magna
et dicunt et credunt incole ter
re illius illud lignum ex archa
noe ibidē adhuc permansis
se et in hac terra est quedam
alia terra que ibidēz hēnyssē
vocatur et est in longitudine et
latitudine circa quinq; milia
ria et per ipsam terram transit
flūuius et est i tali et tanta cali
gine et nebula tenebrosa fita

q̄ in mēse augusti in meridie
sol ante q̄ ipsam terram p̄tran
seat nunquā potest videri vel
discerni. et dicunt homines et
in cole regni illi? q̄ in aliquo
libro non sit scriptum vel nun
q̄ auditur q̄ aliquis hō ipsā
terram tenebrosam intraet vel
exiret. tamen ad tractum bali
ste est ipsa terra ab alijs homi
nib? et incolis vndiqz circum
habitata. nam circū illam trāz
sunt loca multum vberima et
pascuosa et nō est aliquod ob
staculum vel impedimentum
illam terram tenebrosā intran
di vel exiendi nisi solūmodo ca
ligo vel nebula densa. et in ip̄a
terra tam tenebrosa est habi
tatio humana. nam in ipsa fre
quēter audiuntur hynnit? eq̄
rum et cātus galloz et cum flu
uio qui p̄ ipsam terram trāsit
veniunt et descendunt ligna et
stramina et hmoi alia manibz
humanis facta et tractata. et le
gitur in partib? illis q̄ tēpori
bus eractij romanoz imp̄ato
ris dum machinēt? et sarracē
ni potenter erupissent et xp̄ia
nos vndiqz interfecissent et ef
fugassent q̄ xp̄iani de alijs ter
ris ad illam terram montosaz
fugissent quos cum sarracēni
in montib? obsidissent q̄ ad
de xtram siue ad sinistraz non

potuerunt declinare. extunc eu
stiani auxiliū dei inuocabant.
vt p̄ merita triū regū beatoz
qui tunc temporis in oriente
et in vniuerso mundo multuz
venerabant q̄ deus eoz meri
tis ip̄is subueniret et liberarē
extunc statim locum vbi sarracē
ni simul cum vxorib? et par
uulis ac pecoribus put ibidez
ad manēdū perpetue venerāt
fuerant castrametati et congre
gati ip̄ū locū tūc nebula tā dē
sa et caligo tenebrosa operuit
et circūdedit q̄ ab illo tempore
nunq̄ aliquis eoz exiuit. et ali
quis postmodū homo nūq̄ ad
eos intrauit in presentēz diē.
quae xp̄iani de regno illo qui
eciā georgiani inferiores vocā
tur quocūqz transeūt vel p̄gūt
in turmis sicut frisonēs iēdūt
cum vexillis in quibus ymagi
nes beatoz trium regū sunt fa
cte vel pictae in hodiernū diē.
quia eorum meritis deus tam
evidenter tam miraculose eos
liberauit. **I**tem iacobite sūt
xp̄iani heretici hinc inde in di
uersis terris et regnis inter ali
os homines habitantes et a q̄
dā heretico nomine iacobz fu
erunt peruersi et hī nō credūt
sāctam trinitatem s̄ vnitatē
in cuius signum ante se faciūt
signum sancte crucis cum vno

digito et horum presbiteri dyacom
et subdyacom stant simul i al
tari et hinc ritu eorum pariter reci
piunt comunione et hoc ideo fa
ciunt quod tres reges simul et se
mel domino in presepio munera ob
tulerunt. **I**tem maromites sunt
christiani a quodam heretico noie
maro corrupti etiam hinc inde i
diuersis regnis et terris habi
tantes dispersi et horum presbiteri sub
dyacom et dyacom sunt vxora
ti et per totum annum nisi in festis
pasche et natiuitatis domini non ce
lebrant missas nisi de sancto theodora
et de tribus regibus alternatim
et hii inter alios suos errores
ex facili causa habent ecclesias eo
rum yphanatas ut si gutta plu
uie intus stillat vel radius solis
aliquod foramen penetraret vel si
aranea pertransiret et alijs huius
modi leuibus causis et hii ex consue
tudo et voluntate vni sepeant muni
monium parte altera non vocata.
Item copti sunt christiani heretici
etiam secta per se et inter alios ho
mines hinc inde disperse ha
bitantes et horum presbiteri uti
tur in ecclesijs eorum quodam li
bro fabuloso a sede apostolica
reprobato et ipse liber secreta
sancti petri vocatur et in missis
eorum legunt euangelium nychodei
et episcopi eorum utitur cappis sicut
predicatores et in omnibus missis

addunt collectam de tribus regibus
glorios. **I**tem phimi sunt chri
stiani heretici et secta per se et per
maiori parte degunt in egipto sub
domino soldano et horum infantes dum
baptisantur: extunc presbiteri i frons
tibus infantium secundum cruce
cum ferro candido et acuto cuius
cruis signum in frons eorum
rum omnibus diebus vite eorum per
manebit et hii firmiter credunt
quod adhuc in tanta multitudie
crescet quod violent in babiloni
am quam soldanus inhabitat per
gentem et unusquisque lapidem su
mat et per multitudinem eorum ibi
lapillus non debeat remanere
In anno domini M.ccc.xli dum
in damasco et egipto oriretur
ex inopinato a vulgo et omni
ni populo persecutio et infectio
christianorum sicut in partibus istis
in pestilencia iudeorum que per
tres menses durauit. hii postmo
dum per soldanum multum fu
it vindicata et in hac persecutio
ne isti phimi per vniuersos egi
ptios et sarracenos apud sol
danum de ipsorum opinione
fuerunt plurimum accusati quibus
tunc soldanus respondit
quod non esset aliquis dies in anno nisi
fuerit mille veduras lapidum ad
structuram veleretur et portaretur
et quous lapis in quo plurimas
partes diuideretur et secaretur

et impossibile esset qd tot ho-
mines ex primis possent nasci et ta-
libus verbis blandis et simili-
bus tunc populum ab eorum per-
secutione et interfectione compe-
scuit et sedauit. et horum primorum
presbiteri post missas dant po-
pulo benedictionem quod deus eos
regnat et conducat sicut tres re-
ges quando ipsos per stellas in
bethleem ad suum presepe per-
duxit. **I**tem maronini sunt cri-
stiani heretici et secta per se inter
alios christianos et sarracenos
hinc inde dispersi degentes et
pro maiori parte habent se ad-
ritum nestorinorum sed non circū-
aduntur. tamen quecumque agunt
vel agere incipiunt semper di-
cunt in nomine dei et trium re-
gum beatorum. **I**tem nycolai-
te sunt christiani heretici antiqui-
ores in mundo. de his legitur
in apocalypsi et inter alios quod plu-
rimos suos errores habent re-
putant et predicant pro inveniē-
dabili peccato: ut si vir mulie-
rem vel mulier virum per concubi-
tu rogaret si quis alteri denega-
ret et quecumque peccata circa hec
et ex alijs possent contingere et
euenire deus remitteret cum mi-
sericordijs et relaxaret et predi-
cant etiam per misericordiam dei
demonos adhuc esse saluandos
Vnde est sciendum quod isti ma-

ledicti et omnes supradicti he-
retici et specialiter isti nycolai-
te post mortem origenis mag-
ne auctoritatis viri suorum nomine
gloriosum offuscare et demigri-
re nitebantur et laborabant. nam
omnes errores suos et heresis
articulos in libris origenis scrip-
serunt quasi eorum erroribus
et heresi consensire videretur. Et
isti nycolaites scripserunt in li-
bris origenis ad confirmationem
eorum heresis et errorum et concubitus
et feditatis quod opera que deus fe-
cisset non odiret. cum etiam scrip-
tum in alijs libris sic esset. de
his que deus fecisti non odisti.
et quod plurimos alios errores et
hereses libris origenis inscrip-
serunt et eos addidisse ascrip-
serunt. ut alij christiani simplices
istis hereticis magis et melius
consentirent: et omnes libros ori-
genis quos in oriente inuenire
potuerunt precibus et precibus si-
bi attraxerunt et emerunt ac con-
busserrunt et novos libros scrip-
serunt in quos heretici suos
errores in locis convenientibus
ex nomine origenis inseruerunt
in quibus etiam quod deus corpus
haberet scripserunt. et sic que-
uis secta omnium scripturarum
ad maiorem eorum confirmationem
et auctoritatem errores suos
in libros venerabilis origenis

scripserunt ut ipsi in erroribus eo-
rum sentire videretur unde alij cri-
stiani simplices libros origenis
oburere mitebantur et a quodam plu-
ribus episcopis quod plurima consilia in orien-
te super damnatione librorum origenis
fuerunt celebrata. hi libri sui in
combusti in maxima autoritate
in oriente permanserunt et omnes er-
rores et heresim quos heretici li-
bris suis inseruerunt et scripse-
runt excipiebant et deleuerunt. nam
in omnibus antiquis libris origenis
penitus nullus erroris inuenerunt. hi
contra omnes hereticos et eorum er-
rores gloriosas omelias composuit
super euangelium. **A**ttendite
a falsis prophetis. et super euange-
lia matthei et alia in quibus sibi
contra errores hereticorum conueniens
videbatur omelias multum glori-
ose composuit per quas omnium hereti-
corum errores confudit et euidenter
reprobauit et annihilauit quod ipse
secundum diem per omelias authenticas ha-
bentur et leguntur in ecclesiis vniuersis
et alie quedam omelie sine titu-
lo super euangelium leguntur quas
aliqui originem ascribunt asserentes
ipsum esse damnatum ideo sine titu-
lo leguntur. hi non attendunt quod per
tam authenticas in ecclesia catholica
habentur sicut que cum titulis le-
guntur et alicuius hominis iudicium non
est originem vel aliquem hominem
esse saluatum vel damnatum. nam

in omnibus partibus orientis de ipso
legitur quod post apostolos qui tam
apostolica vita sicut origenes
sequeretur non sit inuentus. nam fuit
per carnem semper alicui fuit indutus
et nunquam carnes comedeat nec
vinum vel ficeram vel omne quod iebri-
are potuit nunquam bibeat et quilibet
erat sua doctrina talis erat sua
vita et de nocte et de die semper
scriptores penes se habebat quod
ex ore suo libros quos composue-
rat describeret et quod plurime vir-
tutes et merita et sanctitates in ori-
ente de ipso et sua vita leguntur
de quibus longum esset enarrare. **R**ati-
onem et alij sancti patres et doctores
ab hoc nomine oriens sibi cog-
nomen origenes imposuerunt et
omnia heretica et errores quos he-
retici in libros suos ad confirma-
tionem eorum per mortem suam scrip-
serunt et persecutio quam ipse et
libri sui per mortem suam patiebantur
honorifice ad bonum finem per-
uenerunt et in omnibus partibus ori-
entis per viro eximium et mire sci-
tatis et doctore egregio et libri
sui per multum authenticas habent
in presentem diem. hi ut ad pro-
positum redeatur. **N**on prefati neque cola-
ite licet sint heretici tam pueri tamen
non est aliquis eorum tam pauper nisi omni
die det pauperibus tres eleosias
per ipsum et uxorem suam et libros oscu-
latis in honore trium regum beatorum

Item in oriente et in omnibus
partibus ultramarinis sunt ho-
mines christiani multum speciales
qui ibidem mandopolos voca-
tur. hi non se tenent vel habent
ad aliquam specialem fidem ri-
tum vel heresim. nec habent inter
se presbiteros cum uxoribus
et puulis et afinis in maximis
turmis incedunt et non seminant
neque metunt et nec in hyeme vel
estate in pluujs vel frigore vel
inestimabili solis ardore die
vel nocte in domibus dormiunt vel
mulieres in domibus eorum pariunt
sed de loco ad locum de villa ad
villam per totum annum vaga-
tur et quodiu in vno loco moran-
trahunt. tunc cribi et huiusmo-
di in domibus vel villis necessa-
ria manibus operantur. sed in
vno loco ultra triiduum mane-
re non possunt et sepius est ex-
pertum si in vno loco ultra tri-
duum tenerentur. vel si per vnam
diem in aliquibus domibus sub
tectis morarentur vel dormiret
statim morerentur. et hi homi-
nes inter se habent peridioma spe-
ciale quod nulli hominum nisi
ipsi inter se potest intelligere
scilicet docere. sed ipsi quod plura
alia omnium hominum ibidem sci-
unt et intelligunt linguas et peridi-
omata et nunquam habent inter se
discordiam verbis vel factis. sed

dum aliquis alteri prout ibidem
est consuetudinis aliquid furat.
vel aliquis alium cum uxore sua
vel filia in adulterio vel concu-
bitu reperit non nascitur. sed duz
poterit reddit sibi talionem. et
hi homines ad quecumque loca
ciuitates vel villas omnium chri-
stianorum vel hereticorum omnium
predictorum vel sarracenorum vel
turcorum seu tartarorum vel quorum-
cumque horum perueniunt quod diu
inter eos sunt et conuersantur tam
diu secundum opinionem eorum ritum le-
gem mores et consuetudines se
habent et viuunt et ubicumque ie-
iunatur celebratur comeditur
bibitur operatur dolet plangi-
tur gratulatur et gaudet ibidem
ipsi homines ieiunant comedunt
bibunt celebrant operantur dolet
plangent gaudent et gratulantur nec
habent aliquos presbiteros.
nec habent se ad aliquam speci-
alem legem vel fidem ritum vel
heresim. sed in quorumcumque chri-
stianorum vel hereticorum loco
mulieres eorum pariunt secundum fidem
et ritum eorum ibidem infantes eorum
baptizantur. et in quorumcumque
christianorum vel hereticorum loco
infirmantur. secundum ritum eorum
faciunt confessionem et recipiunt
comunione. et mortui secundum
ritum eorum traduntur ecclesiasticis
sepulture. sed in quibuscumque locis

xpianorum vel hereticorum sint
 i die dominico ibi de mane cu
 tubis et muscis instrumentis
 ones cum vxoribus et paruulis
 a minimo vsqz ad maximuz
 ieiunij deuote ad eccliam simul
 et semel perueniunt multu hu
 militer deum adorando tibi de
 tunc semp missam de tribus re
 gibus faciunt celebrare vt de
 p ipsorum merita p tota septi
 manā p deserta campos et mo
 tana sanos et ab omni piculo v
 mium et animalium pducant et co
 ducat. Et hi homines et ones ac
 vniuersi heretici et scismatici
 supradicti qplurias alias ha
 bent consuetudines ritus et mores
 q premitunt. na de ipsis sin
 gulariter et specialit dice esset
 longu nisi ea qd ipos tres re
 ges btos veneratur vciatur vt
 eo magis et diliget ab alijs
 catholicis honorent. **I**te fu
 erunt in oriente alij pessimi here
 tici q arriani vocabant. hii
 ipsos tres reges i nulla habent
 reuerentia spali et ipoz heresi to
 tū mūdū fuit infectū et hii nūc
 fuditū fuit deletū et radiatū extir

Capati. **Ca. xliij.**
 Ceterū oēs pdicti et su
 pradiicti xpiani et here
 tici scz armeni. georgiani. sol
 dani. iacobite. maronite. furia
 ni. copti. phini et greci ac nesto

rini et mādopolos et ones secte
 pdictae. quedā secta ex eis hēt
 magis de heresi et qdām secta
 min. h quis secta habz aliaz
 odiose excoīcatā et dēnatā nec
 vna secta vult cū alia aliqliter
 coīcare vel ptiapare et istaz se
 ctaz p̄biteri obediūt ep̄is de
 qz dyocesi ipsi vlt̄ pentes eoz
 fūt nati licz remotillie ab inui
 cē fūt sep̄ati et in omibz terris
 et puicis oriētis nō est aliq d
 uitas nisi oēs p̄dicte secte ha
 bitēt in ea et quis secta et pars
 p se vbicūqz degūt hnt eccliaz
 spālem et in qcuqz loco degūt
 eoz n̄ decet oportz ex obediēcia
 q hēant ex se p̄biterz spālē et
 sunt p maiori pte viri discretis
 finni et optimi medici et ditissi
 mi mercatores in tpalibz mul
 tū astuti et expti licet hii mise
 rii i fide et ritu sint tā odiose
 diuisi. h tū s̄ sarracēos et in ve
 neracōe trū regū sēp fūt vna
 nimies et concordēs et tūc i vna p
 cessioe ad ecclias vadūt et tūc
 diuise liguet et melodie audiūt.
Ceterum ones prefati xpia
 ni heretici secte et scismatici se
 culares et religiosi layci et ordi
 nati. hii omnes in vigilia na
 tivitatis domi vsqz ad crepu
 sculū ieiunant et tūc quinis po
 mit mensam suam cum potu et
 cibarijs que durare possunt.:

et usque ad diem epiphaniæ ita
que mensa cum mensalibus coop
tam et positam cum cibariis su
perpositis secundum quod est facultatis
cuiusvis stare permittit et in vigi
lia natiuitatis domini candelam
vel lampadem accendunt quam us
que ad diem epiphaniæ iuxta me
sam die ac nocte ardere permit
tunt. nam oleum et omnia cibaria
ibidem in optimo foro reperi
untur et a vigilia natiuitatis
domini usque ad diem epipha
niæ itaque cum vxoribus et pueris
de ipsa posita mensa itaque co
medunt et bibunt et cum maximis
gaudiis illos dies a natiuitate
domini usque ad diem epipha
niæ deducunt. **C**eterum in vi
gilia epiphaniæ post solis oc
casum extunc quiuis amicus
vadit ad domum sui amici vel
cognati cum candela ardentia et
semper in introitu domus dicit.
bona dies sit vobis et si aliquis
diceret bonum vespere vel bona
nox sit vobis: pro eo ipsum in iu
dicio per maximam iniuriam conue
niet et accusaret. et itaque per to
tam noctem epiphaniæ cum ma
xima leticia et sollemnitate de
domo ad domum eundo comedendo
et bibendo et itaque salutando
cum candelis ducunt insomnes
et hoc faciunt in memoriam quod stel
la ardens que in natiuitate do

mini apparuit usque ad epipha
niam et illud tempus tres reges
et eorum comitatum in bethle
em duxit et precessit quibus non
erat aliqua nox. sed cum imen
sa claritate eis una dies vide
batur. **C**eterum in die epipha
niæ domini omnes christianam incole
et peregrini scismatici et heretici
de longinquis partibus cum eo
rum episcopis abbatibus et presbiteris
et religiosi et ordinatis cum
crucibus argenteis thuribulis
et candelis vadunt et perveniunt
ad iordanem qui distat a iheru
salem ad quinque miliaria par
ua et tunc omnibus christianis
scismaticis et hereticis iuxta ior
danem congregatis: extunc que
uis pars christianorum stat simul in
loco speciali et tunc magno silen
cio facto in populo ponunt cau
ces reuerenter in terra et extunc
queuis pars christianorum etiam qui
nuncius per diomatū sit vel lingua
rum legunt ibidem in latino il
lud euangelium. **C**um natus esset
ihesus in bethleem etc. et lecto
euangelio extunc queuis pars
crucem suam cum maxima reue
rentia et deuotione adorat et ob
lationes offert reuerenter secundum quod
cuius est facultatis in signo
trium regum qui tunc dominum
munera obtulerunt et postquam cru
cem itaque adorauerunt et ei munera

obtulerunt: extunc vna pars
post aliam ad ripam iordāis
ad locū quo baptisat? fuit ih̄s
sus ordinate p̄cedunt. et tūc q̄
uis ps legit etiā in latino euan
geliū in hūc modū **De cōm io
hānem** In illo tpe **V**eit huc
ih̄s a galilea ad ioh̄ez vt hic
baptisaret ab eo i hoc iorda
ne in isto loco etc. Et lecto illo
euāgelio b̄ndicūt aquā et cru
cem baptisat: extūc ōnes clau
di cecī et infirmi quoz maxia
multitudo tunc ibidē ouent et
portat. nudi in iordanē se mer
gūt balneant et lauāt quoz
q̄plurimi ex fide sanātur. Et
tunc ōnes homines habēt fla
sculas vel vasa in q̄ recipiunt
aquā b̄ndictā ex iordanē quā
ad lōginqs ptes portāt et mit
tūt que p totū annū pmanet i
corrupta et ex ea infirmi bibūt
vel se lauāt quoz q̄plurimi i
honore dei sanitates cōsequun
tur Et itaqz pacto iuxta iorda
nem ordinate dīmo officio: ex
tūc ōes ptes xpianoz ad p̄pa
pacifice recedūt et etiā est ibidē
tūc magna custodia armato
rū ex parte soldani ne fiāt ibi
aliq̄ rixe vel discordie seu cōspi
racōes et inter iordanē et iherl̄m
est q̄dam ps deserta q̄ ibidem
monast vocat et in ipso deser
to ioh̄es baptista hītauit et pe

nitēciam p̄dicauit et ibidem cō
mit ih̄s ad ioh̄ez vt ipsū in ior
dane baptisaret et in hoc deser
to ih̄s q̄draginta dieb? et no
ctib? ieiunauit et ibidē eū dya
bol? tēptauit et iuxta iordanē
extra locū q̄ baptisat? fuit ih̄s
ad tractū baliste est mōsteriū
ordis scī macharij cui? mona
chi brachiū scī ioh̄is dicūt se
h̄re. qz iordanis in vero et cōi
suo fluxu et meatu ē circa duo
decā passuum lat? et hēt multū
limosū fūdum et ripas altas et
paludes. nec hēt aliq̄ vada m̄
si in loco q̄ ih̄s ē baptisatus et
ibidē etiā filij isrl̄ sicco pede trā
fierūt quādo iericho destruxerūt
h̄ iordanis aliquādo ex aquis
pluuialibus de mōte libani et
alijs montib? veniētib? tūtuz
imundat et crescit qz fines suos
vsqz ad illud monasteriū exē
dit et portare posset naues onu
stas. et idō mōsteriū a iordāe
intētū est translatus et orit ior
dānis ad radices mōtis libāi
ex duob? ruis qz vn? **Jor** et
alter **Dan** vocat q̄ duob? locis
in mare galilee incidūt et aper
te p illd mare trāfiert et i vnū
fluuiū exeūt et iordanis vocat
et durat fluxus iordanis ad vi
ginti q̄tuor miliaria istius pa
trie et a loco quo baptisat? fu
it ih̄sus icidit i mae maledcū.

et ultra non apparet et est que
stio in partibus illis quare aqua
tam benedicta intret in aquam
tam maledictam et dicunt quidam
quod in suo introitu et influxu a f
ra absorbeat. nam aliquando
iordanis tantum crescit et inundat
quod esset impossibile si ipsum ma
re intraret quod fines suos non ex
cederet et inundaret et alij dicunt
quod aqua iordanis tam benedi
cta propterea intret aquam tam ma
ledictam quod maledictio unius
per benedictionem alterius tempe
tur et sic utrumque est credendum
nam mare mortuum seu male
dictum quo sodomam et gomor
ram sebaym et adama et alie ciui
tates et ville et castra steterunt
que deus subuertit est circa lx
xx miliarium istius patrie longum
et latum et nulla creatura viues
pre maledictione eius in ea re
peritur et dum ventus per illud tem
pestate transit: extunc omnes homines
per maximum spacium circumhabi
tantes habitacula eorum claudunt
nec exeunt nec aliqua pecora exi
re permittunt. alioquin ex eis in
tolerabilissimo et pessimo fetore
inficerentur et in tali tempe
state quamplurimos pulcherrimos la
pides et alias varias pulchris
res ei dicit quod cum aliquis in manu
suam recipit infra triduum fe
tor a manu non potest aboleri

et lauare et circa seu circum il
lud mare usque iericho est mul
tum pulcherrima et delectabil
terram et pulcherrime arbores
pomifere hyeme et estate eque
virides. huiusmodi poma et fructus ear
dum ex delectatione franguntur
sunt intus amari et fauilla cum
pessimo fetore licet foris sint visu
multum pulchri et delectabiles et cir
ca illud mare sunt parui ceti ve
nenosissimi serpentes qui ty
ri vocantur unde tyriaca effi
citur qui in alijs locis preter in
illis locis maledictis nusquam re
periuntur. huiusmodi ut ad propositum re
deatur. **C**eterum alij christiani
heretici et scismatici supradicti
qui in alijs partibus degunt
et non possunt ad iordanem per
tingere vel venire huiusmodi a maiore
usque ad minorem in die epipha
nie ad ecclesias pueniunt et cum
maxima sollemnitate et deuotione
hora debita omnes conueniunt
et cum episcopis abbatibus et
presbiteris ordinatis et religi
osis cum crucibus thuribulis
et candelis ad proximam aquam
fluentem ad quam attingere et ve
nire possunt cum processione sol
lemnissime vadunt et queuis se
ctam partem christianorum vadit
ad aliquem specialem locum: ex
tunc magno silencio facto in
populo vnanimiter cruci tria

mūera in signū trū regum of
ferūt reuerēt a deuote a legūt
tūc illud euāgelīū. **C**um nat?
esset ih̄s i bethleem ac. a q̄rū
cumq; linguaz vel litteraz vel
nacionum vel rit? existūt: sēper
tū legūt illud euāgelīū in latīo
a lecto euāgelio extūc epī vel
p̄biteri b̄ndicūt aquā in sig
nū iordamis a in ea crucē bap
tisāt a extūc ecā q̄plurimū in
firmi cecī a claudi i ipsa aq̄ be
nedicta se lauāt q̄z q̄plures p
fide eoz recipiunt sanitates a
in terris xp̄ianoz vel sarracēo
rum semp ip̄o die eph̄ie in ta
li populoz agregacōe a solda
no a alijs regib? adhibentur
magne custodie armatoz ne
a vulgo a in pp̄lo fiāt discor
die vel rixe seu aliq̄ male cōspīā
cōnes. a tūc omib? rite padis
extūc omis ppl̄s cū gaudio rē
dit a i itinē iactāt se cū pomis
q̄ poma aranza vocātur q̄ tūc
ibidē sūt matura. s̄ vt ad apo
sitū redeat

Ca. xliij.

Ecce omes epī abbates a p̄biteri bonoz xp̄ianoz a heretico
rū cuiuscūq; rit? a dīcōis vl
nacionis existunt in omib? p̄ti
bus oriētis oī die pt? missam
legūt illd euāgelīū **C**ū nat? es
set ih̄s i bethleem ac. sic i p̄tib?
istis pt? missaz legūt illd euan
gelīū In p̄ncipio erat ver. ac

s̄ legūt in eoz lris a linguis et
nō in latino nisi in die eph̄ie.
s̄ tamē legūt diuersimode s̄m
q̄ ibidē illd euāgelīū ē pactū
nā in iherl̄m a sua dyocesi legi
tur sic. **C**ū nat? eet ih̄s i beth
leem i dieb? herodis h̄ regis **E**c
ce magi ab oriēte venerūt huc
dicētes ac. **I**tē i bethleem a in
sua dyocesi legūt illd euāgelīū
sic. **C**ū nat? eet h̄ ih̄s i dieb?
herodis tūc h̄ a iudee regis ac.
Itē nubyam indi a soldim le
gūt sic. **C**ū nat? eet ih̄s i beth
leem iude i dieb? herodis regis
ecce n̄r reges venerūt de oriēte
de regnis suis a p̄tib? n̄ris i ier
osolimā dicētes ac. **I**tē ali
xp̄iani a heretici p̄ q̄z t̄ias et
loca h̄ij tres reges i exitu a rēdi
tu trāsiert in specialē h̄rē quē
exinde h̄rē volūt i eoz terris a
alijs vbicūq; degūt: legūt illd
euā. i hūc modū **C**ū na. es. ih̄s.
i beth. iude i dieb? herodis **E**c
ce magi reges glosi cū maḡ a
bicōe ab oriēte venerūt a p̄ nos
trāsiert ac. a sic oēs xp̄iani in
missa a pt? missaz legūt illud
euāgelīū i p̄nti sic i eoz t̄ris a
p̄tib? ē pactū. **I**tē sarraceni q̄
sunt de lege maghometi a ali
tartari a turchi ec̄ ip̄os glosos
tres reges h̄nt i aliqli reueren
cia speciali. nā i oib? p̄tib? a t̄
ris eoz in ecclesijs xp̄i aoz per

eos destructis et desertis omnium
 imaginum in his sculptarum
 vel pictarum cum cultellis oculos
 eruant et nasos abscindunt et
 deturpant in quantum possunt. Et
 imagines ipsorum trium regum
 beatorum spiritus integros et illesos sta-
 re permittunt. **I**tem iudei per
 fidi habent hos tres reges glo-
 riosos in reuerentia et memoria
 sed obscure sub uelamine puton-
 nes scripturas et prophetas intel-
 ligunt et exponunt. nam ex quo
 ipsi tres reges in iherusalem eo-
 rum ciuitate regali tam rara ir-
 radiante et flamma stella duce iu-
 deorum regem natum querunt
 inuenerunt. unde in hominum fig-
 mi et regum et stelle memoriam
 ab illo tempore stellam ex argen-
 to vel ere fusam in modum la-
 padis pluribus luminibus ac-
 censam et irradiantem et totam
 eorum domum illuminantem in pre-
 cipuis eorum festiuitatibus de ve-
 spere et de nocte supra mensas
 eorum in presentem diem pende-
 re consueuerunt. nam in eorum li-
 bro secreto qui talmoth voca-
 tur continetur quod iudeorum rex qui
 messias vocatur adhuc non sit
 natus. sed dum ille aduenit
 et nascetur: tunc solus in uni-
 uerso mundo mille annis ipa-
 bit et christianos subpedabit et
 iudeos super ipsos et omnes ge-

tes et populos exaltabit et ipse
 omnes terras et uniuersa regna
 in quibus nunc humiles sunt et
 degunt disperfi ad voluntatem
 eorum subiciet et subiugabit.
Unde in libris iudeorum in omni
 te ad fidem christianam conuerso-
 rum scripta haec in talmoth iude-
 orum hominum expositiones conti-
 nentur videlicet quod ipse angelus
 qui filios israel in egressione
 de egipto cum columna ignea
 duxit et praecessit et omnes eorum
 vias illuminauit ipse idem an-
 gelus etiam hos tres reges cum
 stella rara et ignea etiam duxit et
 antecessit et ipsi etiam vox ex
 stella sit audita qui ipsis regi-
 bus et omnibus tunc iudeorum re-
 gem natum annuntiavit et ipsi
 ad inquirendum et adorandum
 hortabatur et mandauit. unde
 ab illo tempore iudeorum seniores
 scripturas sanctas in huiusmo-
 di stelle prophetate perfectionem et
 plenitudinem et ipsorum regum me-
 moriam sub palliacione secreta
 ut supra dictum est in eorum pre-
 cipuis festis in domibus eorum
 habere stellam accessam posteris
 eorum instituerunt et in omni-
 bus partibus orientis ab illo tem-
 pore usque in presens in eorum sy-
 nagogis stellam pingere vel
 sculpere fecerunt put etiam in
 partibus asmarinis adhuc in

pluribus synagogis reperit.

Et est sciendum q*uod* iudei habent quedam secretum librorum qui talmoth in hebrayco vocatur in quo omnes prophetie et euangelia sunt scripta et omni scripturarum veteris et novi testamenti speciales articuli et super hijs et contra hos varie et diuerse ac puerse continentur opinioniones et expositiones et quod plurima fabulosa que nec in biblia vel in alijs scripturis repiuntur cum quibus omnes prophetias euangelia et scripturas equiuoce ad eorum voluntatem exponunt et declarant.

Item perhi licet sint absque aliqua fide vel lege. tamen cum christianis in ecclesijs eorum orantur sicut quod a parentibus eorum et alijs sunt instructi. tamen dicunt quod postquam corpora trium regum de partibus eorum de oriente in occidentem fuerunt translata quod extunc stella maris in partibus eorum et regnis nestoriorum postmodum non fit visa. Unde nestorini pessimi heretici persarum vicini ex inuidia odiose in oppositum allegant dicentes quod stella maris in perfide et eorum regnis non videatur hoc non fit nec euenisset ex ipsorum trium regum translatione. sed fit ex plaga et regionum eorum situatione et est etiam questio in partibus illis ex quo mundus fit

in modum pomi rotundi et mare medioterraneum desuper staret cuius altitudo quasi omnium montium aliarum partium altitudines excedat et magni mare oceanum in infimis partibus mundi circumfluat et versus septentriones iuxta constantinopolim et oceanum effluat et inter calabriam et apuliam ab altitudine ad inferiora cum tanta velocitate descendat quod aliqua nauigia absque bono ductore speciali ibidem non poterunt pertransire. quomodo tunc ipsum mare medioterraneum et ex quavi ex infimis mundi partibus versus meridiem inter hispaniam et marachiam cum tali et tanta velocitate ex magno mari oceano influat et tantarum altitudinem mundi ascendat et ipsa questio ibidem adhuc plene non est soluta. sed ut ad propositum redeat.

Ca. xliij.

Nestorini persarum vicini de quibus est supra dictum sunt homines de regno tharfis et insule egrisoulle nati in quibus regnauit Jaspar tercius rex ethiops qui domino mirram obtulit et in mundo non sunt peiores heretici et eorum heresi in oriente cum quadraginta regibus fuerit infecta et corrupta et hi inter alios suos errores ut iudei circuncidantur et hi a fide catholica et domino

presbiteri iohannis eorum dñi
et a fide thome indorum et ipso
rum patriarche se potenter aliena
bant apostatabant et rebella
bant et per longa tempora ab ali
quibus doctoribus et sanctis pa
tribus et predicatoribus vtu
tib? et signis ab eorum heresi
et nequicia nunquam potuerunt re
uocari. Vñ anno dñi. M. cc.
lxviii. Deus homines rudes et
viles qui in horum nestorinoz
terris pastores erant contra hos
nestorinos incitauit qui se tar
taros vocauerunt et sibi fabri
in capitaneum elegerunt et pre
fecerunt qui tunc potenter erupit et
omnia regna et terras nestorinoz
destruxerunt et ipsos iuuenes
et senes per deo placuit absque
aliqua misericordia interfecerunt
et deleuerunt et omnes eorum ci
uitates villas et castra terras et
regna ceperunt in quibus nunc
tartari habitant et regnant in
perpetuum diem et ceperunt camba
lech et in triginta diebus op
pugnauerunt baldach in qua
fuit sarracenoꝝ calyppha suc
cessor magister i eorum lege sic
papa successor sci petri et itaque
et per omnia obediuerunt et ipsum ca
lypphaꝝ fame occiderunt et per
modum sarraceni calyppham non
habuerunt nec habent in prese
tem diem. Et etiam oppugnaue

runt thauris et hee tres ciuita
tes sunt meliores et diciores quam
totum dominium soldani nam de
fortitudine ciuitatis cambalech
et diuicis nullus plene potest
enarrare. Et baldach est ciui
tas que ab antiquo babilonia
magna vocabatur in qua fuit
turris babel. h est a loco quo
babilonia quodam stetit propter
paludes et vermes et bestias pe
riculosas ad dimidium miliare
translata. Et illa ciuitas thauris
ab antiquo vocabatur fufis in
qua regnauit assueus rex et in
ipsa ciuitate in templo tartaro
rum est arbor arda de qua quam
plurima narrantur in vniuer
so mundo que ultra modum cum
armigeris et stipendiariis cu
stoditur et seris et aliis diuersis
muris et ferris est quam multiplica
ter serata et inclusa. Nam ab
antiquo in omnibus partibus orien
tis fuit et est consuetudinis quod si
quis rex vel dominus vel populus
tam potens efficitur quam scutum
vel clipeum suum in illam arbo
rem potenter pendet et violenti
illi regi vel domino aut populo
centum viginti quique prouince
ab india usque ethiopiam abs
que omni contradictione aliquali
illi regi vel domino aut populo
ut vero eorum regi vel domino
in omnibus et per omnia obediunt

et intendunt. si si aliquis rex vel
dominus? aut populus? ipsam ciui-
tatem bene caperet et oppugna-
ret et in illam arborē scutum vel
clipeum suū pendere nō posset:
extunc ipsis non obediret et ip-
sam ciuitatē omnes ibidem ma-
xime defendunt quousque ab ip-
sa violentē depellant. nam ad
obtinendā totā terrā aliqua ci-
uitas nisi thauris non quiritur
vel circūvallat. et nūc dñs tar-
tarorum in illis partibus. **Magnus**
camis impator cathagie voca-
tur in p̄sentē diem et nō ē nūc
maior vel potētiōr vel didior do-
min⁹ in mūdo. nā de? breuib?
tempib? sibi omnes terras reg-
na et puincias et gētes quib?
irat? fuit dñs tradidit p̄p̄t pec-
cata eorū et subiecit. nā ipse idē
impator sibi se habet et regnat
in omnibus terris et puincis et
regnis in quib⁹. **Nabuchodonosor**
Darius **Balthasar** **Ar-
phaxat** **Assuer?** et romani in
orientē ab antiq̄ regnabāt vt
ipse impator tartarorum postmo-
dū in omnib? multum fauebat
et fauet in terris et regnis suis
cristianis et fides xp̄iana que
in omnib? p̄dictis t̄ris et regnis
p̄ infideles et hereticos et nesto-
rios fuit abolita et oblita nūc
p̄ fr̄es minores augustineses
p̄dicatores et alios doctores ac

carmelitas de nouo incipit re-
florē. **Nā** mercatores de libar-
dia et alijs partibus? ditissimi q̄ in
ipsis partibus? degūt et frequēter per-
ueniūt trahūt hos ordines ad
illas ptes et eis cū auxilio alio-
rū mercatorū et fidelium claustra
fūdāt et omnia necēaria largiter
āministrāt s̄m q̄ quis aliquē
ordiez diligit. Et ipsi mercato-
res in diuersis puincis emunt
iuuenes pueros diuersis linguis
eruditos q̄s dant ordib? qui
tūc ab eis nō possunt se aliena-
re vel apostatare et illos pueros
tūc fr̄es docent latinū et docent
et exponūt eis libros in quib⁹ cō-
tinent omnes confusiones iudeorū
et hereticorū et omnium eorū opi-
nionū et errorū et tales libros et
eorū exposicioes docēt ipsi puei
cordeten? sic scolares docent in
scolis cordeten? regulas vel do-
natū. Et tales pueri apti et diu-
fis linguis eruditi dant et por-
tātur et mittūtur ibidē ordini-
bus? de longinqs partibus? amore
dei et illi tūc ab ordinibus? nō pos-
sūt fugē vel apostatare. q̄ ordi-
nibus? iugo seruitutis sūt astri-
cti et p̄ talem modū fr̄es medi-
cantes in partibus illis q̄ pluri-
mos egregios hnt predicator-
es ipsi ipatori et q̄ pluribus? re-
gibus? et alijs hominibus? dilectos. Et il-
le ipator tartarorum q̄ regnauit

Anno domini. M. ccc. xl. fuit
 homo statura brevis et multus
 humilis et deuotus adorans de-
 um immortalem. hic fecit et de-
 dit edictum in omnibus terris
 et regnis suis quod quicunque homo
 posset uti quacunque lege si de vl-
 ritu vellet diuino procola non
 adoraret sed deum immortalem.
Vnde ipsi fratres de ordine me-
 dicantium quamplurimos diuerso-
 rum errorum et rituum homines
 ad fidem catholicam attraxerunt
 et etiam predicti fratres ipsi im-
 peratorem induxerunt quod bibliam
 in diuersas linguas et litteras
 transferre fecit et omnia que de
 us per ipsos reges in quorum reg-
 nis ipse regnauit fuit operatus
 semper in prandijs et cenis lege-
 re fecit et deo gratias egit quod ip-
 sum ad hoc predestinauit quod ip-
 se super omnia regna aliorum re-
 gum regnaret et semper ante
 prandium benediceret et post pra-
 ndium gratias in lingua sua le-
 gere consuevit. Et habuit quatuor
 filios. primogenitus melchior
 vocabatur. secundus balthasar
 et tertius iaspar et quartus da-
 uid vocabatur et constituit in perpetu-
 um ita filios suos nominari et
 ille fuit tertius imperator tarta-
 rorum ex causa prout inferius au-
 diet. sed ut ad propositum rede-
 atur.

Ca. xlv.

Quia itaque populus tar-
 tarorum erupisset et omnia
 regna terras et prouincias
 infidelium et specialiter isto-
 rum nestorum prout a deo fu-
 it diffinitum ita cepissent et de-
 struxissent et ipsos sine miseri-
 cordia interfecissent et funditus
 deleuissent: extunc ipsi nestori
 in a presbitero iohanne auxilium
 implorabant et se ad fidem pri-
 stinam et ad suum dominium
 sub tributo se conuersuros et re-
 uersuros sponderunt quod cum
 presbiter iohannes facere pro-
 fuisset: extunc tres reges beati
 ipsum in somnis monuerunt et
 ne nestoris auxilium vel consili-
 um ferret inhibuerunt. nam
 apud deum esset diffinitum quod
 deberent deleri et perire et fundi-
 tus exterminari. nam deus eo-
 rum nequicia diuinus nollet
 sustinere obstinata. tamen ne-
 stori consiliarios presbiteri
 iohannis muneribus circūuene-
 runt quod presbitero iohanni dixe-
 runt: somnia non deberet curare
 sed ipsum in eorum auxilium mul-
 cerunt et incitauerunt quod dauid
 suum primogenitum cum valido
 exercitu in auxilium misit nestori-
 nis quem tartari cum nestoris
 et omni exercitu suo interfecerunt
 et quamplurimas terras et regna
 presbitero iohanni abstulerunt

et quod plurima alia sibi abstulisset. hunc prebiter iohannes pnia ducit
auxiliu dei et triu regu btoru in
uouit et iplorauit. q tunc de no
cte cu validissimo exatu ipatori
tartaroru in somis apparuerunt
horribiliter et preceperunt ut a p
secutione prebiteri iohannis et sua
ru terrarum statim desisteret et cum
ipso pace et firmas amicitias
et traugas iniret et faceret inter
ipsas perpetue duraturas horri
bilitate preceperunt. hunc trias prebitero
iohanni propter eius inobedientiam abla
tas obtineret in memoriam suis
posteris et alijs transiret in exe
plum. **V**n ipse ipator tartaroru
hac visione et iussu profectus licet
esset absque lege tunc generaliter in sta
tu legatos suos misit ad prebi
terum iohannem et perpetua pace et fir
mam amicitiam secum fecit et inijt ita
scilicet quod ipse perpetuum promogatur vni
filia alterius recipe debet in et ho
rale et talis pax amicitia et concordia in
ter ipsos in hodiernum diem et cum im
pator de tribus regibus q sibi tam
horribilitate in somis apparuerunt fu
issimam instructus et de eorum regibus et
admonitionibus et eorum vita et gestis fu
isset informatus: extunc constituit quod
ipse fuisset promogatur et alij filij suo
ru successoru btoru triu regu noi
bis deberet appellari et in memoriam
iporum triu regu ipse perpetuum noiari
et sic isti nestorini fuerunt deleti.

et de regibus et fratribus eorum expulsis
hunc nunc hinc in ipso portu et alijs
fratribus hic in istis portibus iudei vnde
quod degunt dispersi et in eorum p
prijs terris et in quibuscunque lo
cis degunt ipse per alios homines spali
ter dat tributum. hunc obtulerunt
et hunc adhuc sub se sub spali tri
buto fortissimam et famosissimam
insulam que egyptusoula vocatur de qua
Jaspar tercius rex ethiopus qui
domino mirram obtulit rex ifule vo
cabatur. **E**t in ipsa insula corpus
beati theodore apostoli absque aliquo hono
re quiescit et illud corpus nestoris
bis est ablatum et ipse ex legitimis
causis totidem restitutum et ad hanc
insulam nestori in quantum in eis est et
vnde possunt nullum omnino hominum non sit
de ritu eorum vel per officiatos ipa
toris tartarorum transire licet puerire
permittunt et omnia eorum mercatorum
ad redendum ex hac insula ad aliam
deportant et ad eandem insulam aliam
mercatorum de alijs portibus ipse ad
emendum deportant et in omnibus por
tibus orientis non est homo christianus catholi
cus vel pegerinus a mercatorum visus qui
dixisset se in ipsa insula fuisse et cor
pus beati theodore vidisse. nam coeuvati
ciani est in omnibus portibus illi quod ad
huc corpus beati theodore apostoli tres re
ges deat sequi et colorie transire et
ibi ipse perpetuum permanere et quomodo
quod sit et per quem modum hoc fieri deat et
perficere publice vaticinatur adicunt.

videlicet q̄ adhuc veniat tem
p̄? quādo h̄s deo p̄fici placuit
q̄ eit ariet adhuc vn̄ archi
episcop̄? coloniē? quē de? ad
hoc elegerit: tam prudens et po
tens q̄ ordiet copulā et matri
moniū inter filiū et filiaz im
peratoris romanorū et impato
ris tartarorum quos de? ad h̄s
predestinauerit et cum ipso cō
tractur amicitia reddet xp̄ia
nis terra sancta et om̄ia ibidem
reuerterentur et restituerent in bo
nū et in statum pristinū et cum
h̄is et in h̄is corpus beati tho
me apostoli ad corpa trium re
gum colonie debeat transferri
et talem et tantā custodiam ne
storini corpori beati thome nō
adhibent ex reuerencia sic p̄p
ter famā ex inuidia cuius ita sint
destructi et adhuc plus debeāt
amichilari et de h̄o estari. **¶** **C**e
terum h̄i nestorini vtiuntur q̄
dām libro ex veteri et nouo te
stamento collecto et vt iudei cir
cūduntur. **¶** Et quādo potētes
erant: extunc maiores et p̄iores
habebat eorum heresis articu
los. post mortem venerabil̄ ori
gemis in locis in quib̄ ip̄s ex
pedire videbatur libris suis i
seruerūt vt ip̄s i eorum erro
ribus cōsentire et cōformari vi
deretur in eorū errorū reueren
tiam et honorem. **¶** Tamen de eo

rum in gratitudine quā circa
deum et hos tres reges habue
runt pre om̄ibus hereticis i ori
ente om̄ibus xp̄ianis et sarace
nis sunt exoti et om̄i fauore po
tencia et honore apud deū et ho
mines sunt priuati de quibus
dicere p̄ singula esset longum
Ceterū festus beati thome apo
stoli pre alijs apostolorum fe
stis celeberrimū habetur in o
mibus partib̄ orientis. **¶** Sed
de q̄ plurib̄ miracul̄ que in p
tibus istis et de eo legūtur et di
cuntur de h̄is in partib̄ illis
nil videtur vel repitur. **¶** Naz le
gitur in partib̄ istis q̄ i ciui
tate qua corpus beati apostoli
thome quiescit ibidem vltra ā
num nō posset viuere heretic?
vel iude? de h̄is ibidem modo
nil scitur. **¶** Quia eius corp̄ abs
q̄ aliqua reuerēcia inter pessi
mos hereticos quiescit. **¶** Item
legitur q̄ corpus beati thome
apostoli ibidem in cathedr̄ au
rea resideat et dignis eucaristi
am tradat et idignis retrahat
et de h̄is om̄ib̄ et alijs que de
beato thoma in h̄is partib̄
legūtur et dicuntur penit̄ nūc
nichil videtur. **¶** h̄ quōdam cuius
corpus eius in alijs locis int̄
homines catholicos quiescebat
hec om̄ia et q̄ plurima alia mi
rabilia veraciter videbantur.

Item in omnibus ptib? oriē
tis q̄plurima mirabilia de tri
bus regibus dicūtur et legun
tur que in colomia non vidētur
Dicitur videlicet et legit ibidez
q̄ ipsa stella q̄ ante ipsoz re
gū decessum supra ciuitatē seu
wa in mōtē vauis apparuit q̄
usqz ipsoz regū corpa colomie
trāsferebant supra ciuitatez et
mōtē locū nō mutauit. s̄ post
q̄ eoz corpora colomie fuerūt
trāslata: extūc deiceps ip̄a stel
la ceteris stell̄ pulchrior et splē
didior supra colomiā transijt et
immobilis p̄mansit et videat i
p̄ntem diē. **I**te dicunt indi
et in eorum libris legitur q̄ in
colomia āte honestissimū ip̄so
rum trū regū loculū sit stella
magna aurea in modū p̄ut
ip̄s trib? regib? in nocte nati
uitatis dñi apparuit formata
ex cui? respēdore cādelaz āte
positaz tota ecclia int? refulge
at et illuminet. **I**te dicunt i
di et in ipsoz libris legitur q̄ i
colomia dextra brachia ip̄soz
trum regū sint multūz venera
bilis et ditissime alijs br̄chijs
aureis inclusa. et in vni? regis
brachij manu sit aurum. et in
secundi regis brachij māu sit
thūs. et in terci? regis manu
sit mirra. et cū ipsa br̄chia p̄i
cipib? et pegrinis ex reuerēcia

demonstrētur: extūc ipsa ossa
sacia cū instrumēto argenteo
fricētur et sindone tergat et qū
to pl? fricētur: tāto pl? in modū
aromatū cū terūtur p totā ecclia
am mirā odoris fraglanda ex
ip̄s ossib? sacris sciat. **I**te
dicūt indi et legit in ipsoz li
bris q̄ qñcūqz aliqua tribula
cio p̄dis exigentib? terre ecclie
seu ciuitati colomiēsi instat vlt
imineat: extūc ipsa brachia p̄
dicta a trib? p̄sbiteris corōis
aureis corōatis cū stella aurea
ad hoc scā an̄ sacmētū dñicū
p ciuitatē colomiēse portētur
et cū puenerit ad aliquā eccliaz
quā ad h̄ elegerit: extūc ip̄s p̄
sbiteri corōati ferūt ipsa trūz
regū brachia alternativn? p?
aliū ad dñicū sacm̄ in altari
positū et in modū trū regū of
ferūt dñico sacramēto munera
q̄ ip̄s brachijs sūt anexa et q̄
tūc tāti populi scursus et afflu
xus. et ricio et deuocio ab oibz
ip̄lis eueniat oriat et accrescat
q̄ de? quacūqz tribulacōnez et
āgustia immetē ab ip̄s auitat
Ite dicūt indi q̄ sepulchz
ip̄soz trū regū btōz in citate
seu wa i qd̄ p̄mo defūcti fuerūt
positi et postmodū excepti ad
huc ibide integz remāsit: ad
huc a lōgm̄s ptib? et diuersis
naciōib? et hoib? deuote visitet

et deus per merita ipsorum trium
regum ibidem multas virtutes
operetur et dicunt quod super idem se-
pulchrum adhuc fit stella au-
rea que ab illo tempore quan-
do ipsi tres reges primo fuerunt
sepulti adhuc remansit et de per-
merita ipsorum trium regum ad sepul-
chrum eorum venientibus et ip-
sos venerantibus multa mira et
virtutes operetur in presente
diem. **I**tem dicunt Indi qui
frequenter in iherusalem et ad
alias circa partes causa deuocio-
nis. mercimoniis vel delecta-
tionis frequenter perueniunt quod
adhuc in ipsa ciuitate seu wa-
babeant reliquias barlaam
iosaphat et aliorum plurimorum
sanctorum de semine regali re-
liquias venerandas. **I**tem In-
di qui iherusalem et ad alias cir-
ca partes frequenter perueniunt
habent et portant penes se anulos
et denarios aureos quos a pegri-
nis asmarinis emerunt qui re-
liquias sanctorum trium regum in
colonia tetigerunt quos cum
deuotionibus multum venerant
et frequenter osculantur et asserunt
quod per fidem et deuotionem per ip-
sos quamplurimum infirmi sanitates
consequuntur. **I**tem sunt quam-
plurimum peregrini qui de par-
tibus asmarinis ad illas par-
tes frequenter perueniunt et alii

mercimonia de partibus istis
ibidem cara recipiunt et inter alia
patria et rara clenodia ibidem
deferunt que de colonia asserunt
detulisse et quidam ex eis deferunt
ibidem terram quam de amiteio
vndecim milium virginum asse-
runt esse sumptam et talia clen-
odia de colonia et talem terram
querunt Indi in conspectibus tali-
um peregrinorum et de talibus in-
quirunt et asserunt Indi quod in
partibus eorum in horribilissimis pa-
ludibus et aquis vltimum omnia alia
incommoda inauditas maxima
rum ranarum patientes vexa-
tiones. sed cum de tali terra in pa-
ludem vel aquam picatur omnes
tunc rauce fiunt et quamplurima
alia mirabilia de reliquiis tri-
um regum et vndecim milium
virginum in omnibus partibus orien-
tis dicuntur et leguntur plus quam
in partibus istis de quibus per sin-
gula longum esset enarrare. **U**n-
de quamplurimum Indi qui frequen-
ter iherusalem et alias circa par-
tes propter diuersas causas per-
ueniunt multum anxie et arde-
ter vltimum coloniam transire de-
siderarent si frigus et statum pa-
trie possent tolerare quorum etiam
quamplurimum in itinere moriuntur
et quamplurimum reuertuntur. nam
indi postquam terram eorum et par-
tes Indie sunt ingressi nullum

omnino frigus pati possunt.
sed statim induunt pellicea vs
q3 ad talos longa que sunt fa
cta ex pellibus nobilissimorum
et animalium naturaliter rubens et
multum hirsutis et licet sit in au
gusto in feruentissimo solis ar
tore. tamen eis videtur qd tantum
frigus in alienis partibus non
possint tolerare. quia multum
plus versus ortum solis sunt ho
mines debiliores et minores qm
hic sunt. sed sunt optimi sagit
tarii et in omnibus multum astuti sed
cum iherusalem et ad alias circa p
tes indi perueniunt omnia que
de regibus et principibus ter
ris et regnis istarum parauim
us marinarum et specialiter de
tribus regibus et colonia et ei
clero et populo possunt in qui
rere et inuestigare sub alicui
episcopi vel principis sigillo l
itteras scriptas petunt et recipiunt
ut presbitero iohanni et patri
arche thome certi possint mit
tere et demonstrare. nam in omnibus
partibus indie et orientis omnes po
puli nationes et lingue hos tres
reges gloriosos multum plus qm
in his partibus habent in reue
rentia specialia honore et mien
to ab omnibus populis et tri
butis et linguis hi tres reges
gloriosi prunice gentium. ex
gentibus prunice virginum speci

alissime sunt honorandi et glori
ficandi. Nam hi sunt oparii
qui in inchoatione noui testam
ti et uocatione gentium in nouis
simis mundi temporibus per cele
stem patrefamilias in vineam
suam missi qui mane hora pri
ma tertia sexta nona ac vnde
cima in ipsa vinea fidelissime
laborauerunt et absque murmure
mercedem equalem perpetua receperunt.
Nam scilicet in iherusalem et bethle
em hi tres reges gloriosi inter iu
deos ex ipsa vinea durissimos et
inuidie lapides suos longe fo
ras miserunt et eiecerunt. **N**ora
prima hi tres reges gloriosi in car
ne uiuentes inter gentes ipsam vine
am diuersis tribus cardibus et
spiritibus diuersorum errorum et pseudo
late occupata una cum beato theodo
aplo mudauerunt et nouas fidei
catholice palmites et vites in ea
ministrice plantauerunt. **N**ora tertia
hi tres reges defuncti per venera
bile helena denuo congregati et
collecti in vinee maceras ex di
uisis impedimentis et heresibus et pseudo
latricis dirutas et de nouo repo
suerunt et palmites fidei qui in ipsa
vineam iam marcescere perire et arefcere
ceperunt: virtutibus et signis irriga
uerunt et diuersis miraculis refecer
unt quod de nouo fidei catholice vi
neas et fructus produxerunt.

Item sexta hii tres reges
gloriosi quasi in medio mundi
in greciam et constantinopolim
translati ipsam etiam vineam ite-
rum virtutibus et signis purga-
uerunt et purificauerunt ut pluri-
mum fructus faceret ut eius per
pagines ad omnes fines terre
per fidem et noticiam eorum se ex-
tenderent ut omnes populi tribus
et lingue ac nationes de eorum
fructibus ac vinee vuis et botris
satiarentur et inebriarentur nomen do-
mini quod prius solummodo in
iudea latitabat ab ortu solis usque
ad occasum collaudarent.
Item nona hii tres reges
vinee domini sabaoth operarii
gloriosi causa in ipsa vinea pluri-
operandi per mare transeuntes
de oriente in occidentem videlicet
de constantinopoli in medio
latium translati ex ipsa vinea
diuersarum heresum et errorum he-
reticorum vulpeculas que ipsam
vineam diuersis erroribus et here-
si demolire nitentur per decla-
rationem et significationem et expo-
sitionem ac interpretationem eo-
rum munerum que domino ob-
tulerunt ut est supra dictum ex-
pulerunt effugarunt et radicem
extinxerunt. **¶** Unde etiam vero
hora circa solis occasum extunc
mundi et solis occasu hii tres
reges operarii gloriosi de me-

diolano in coloniā translati et
nam mercede equali ab eis a ce-
lesti patrefamilias recepta per
petuum quiescendi locum ibi-
dem elegerunt nec tamen post
modum predictam vineam domi-
ni sabaoth virtutibus meri-
tis et signis ibidem in presente
diem colere desierunt. **¶** Quis
enim in totius noui testamenti
scripturis reperitur aliquem vel
aliquos sanctos ab ortu solis
usque ad eius occasum tam re-
uerenter et gloriose specialiter et
mirabiliter sicut hos tres reges
gloriosos ad loca tam insignia
fore translatos et nouissime ad
ecclesiam et ciuitatem absque du-
bio ab omnipotenti deo ad hoc
specialiter predestinatas electas
et deputatas. **¶** Nam quoniam ab or-
tu solis usque ad occasum sunt
quod plurime ecclesie et ciuitates et lo-
ca magna maiora et maxima
que de sua deitate et humanita-
te per se et alios quod plurimos suos
sanctos in vita et in morte et per
mortem specialiter honorauit et
glorificauit et quod plurimis pro-
pitiis honorauit et consecrauit
et diuersis virtutibus et signis et
reliquijs venerandis illustrauit
et decorauit. **¶** Tamen inter has
et hec omnia ecclesias ciuitates et lo-
ca non est aliqua ecclesia tam nobili
canonicorum collegio quam domo ipsius

plonis ad seruiendū sint asti
di sicut ecclia coloniensis orna
ta nec aliqua ciuitas tā bone
stissimo populo et alijs dei mi
nistis sicut ciuitas coloniensis
decorata qđ ex diuina puidencia
sciam? specialiter fore factum
qđ omnipotens deus in ipsa ecclia
tam nobiles suos ministros i
stitueret et ordinaret et in hac
ciuitate tā honestissimuz popu
lum pdestinaret in qua tā no
bilissimos tres reges suas pri
micias gentiū et virginū pape
tie manendo collocaret. **L**e
tare nobile collegiū qđ te deus
tam singulari pūlegio amois
et precipuis progratiis bono
ris et nature donis pre cunctis
collegijs preamauit et ditauit
et te i suos nobiles ministros
pēlegit et ordinauit et tibi spe
cialissimuz suum thesaurū tres
reges primicias gentiū et vir
giniū et earum fundamētū ab
ortu solis p alijs locis et ecclijs
egregijs et insignib? spāli? et
mirabili? destinauit et pdestia
uit et diligenciā? cōmēdauit. vñ
de hīs semp grācias deo age
et in eius et suarum pmiāriū
laudibus et seruicijs tibi specia
liter inuandis ex hīs et omis
fis de tantis beneficijs cōsecu
tis nūq̄ cesses vñ fatigeris nec
ipsis seruire verecunderis. **R**e

ut nestorini deo et suis primi
cijs et hominib? despecti et exo
si ita et furore domini aliquan
do visiteris argueris et corrip
eris et extermineris et tam spe
cialissimis prerogatiis qđ
ex hīs cunctas pcellis ex mag
nitudine sicut isti nestorini p
uens et ab omnibus bonoib?
abiceris et in extremo iudicio
cum sinistris reproberis. **V**ed
cum nubyanis gloriosis deo
et suis primicijs et hominib?
dilectis et electis cum quib? in
vniuerso mūdo ex hīs p alijs
collegijs excoleris et ab omib?
populis singulariter venereris
in die iudicii cum nobilissimis
tribus regibus primicijs gen
cium et virginum a dextris
cum gloria colloceris. **N**ec ea
am absq̄ presagio illa ciuitas
gloriosa que ab antiquo agrip
pina vocabatur nunc sortita ē
nomen qđ a colendo deum colo
nia nuncupatur. **N**am in om
nibus partibus orientis in o
nibus ecclijs oratorijs et capell
is et locis in quib? istorum triū
regum gloriosorum laus diu
fis litteris et linguis est scrip
ta inter alia que de ipsorū lau
dib? richmatice vñ psayce in
latino sūt scripta prout subie
quē scriptū repit. **Ca. xli.**

46
Helena crux inuen-
ta post hys regnis e-
intenta congregadi
regibus. **I**nde reges pegrini
ornant urbem constantini-
a latis tempibus. **T**andem
inde sunt translati. commendati
ciuitati cui nomen ambrosia.
Ter inuentos ter transla-
tos. nutu dei sibi datos. colit
bos colomia. **O**rtus dei occide-
ti. quod tres reges ter inuenti. exco-
lunt colomiam. **N**unc locum
mutaturi. nec ut olim reuerfu-
ri. sunt per viam aliam. **C**olunt
reges propter regem. summi re-
gis seruant legem. colomi colo-
mie. **G**aude felix colomia que
ex speciali gratia et providencia
diuina tam nobilissimis tribu-
regibus primicijs gentium et
virginum et tam nobili colle-
gio ipsorum ministris ornaris
de quibus plus quam omnibus opi-
bus tuis gloriaris et ubique ter-
rarum ab omnibus hominibus
specialiter amaris et propter hoc
ultra omnes ciuitates mundi et
loca specialiter indefinent que-
reris et veneraris et frequenter
pre omnibus mundi ciuitati-
bus regibus et locis a regibus
et principibus et nobilibus tri-
bus et linguis usque ad fines
terre nominaris. **U**nde quanto
plus dei et suarum et tuarum p-

micarum meritis et earum no-
bilibus ministris pre alijs mu-
di ciuitatibus et locis insigni-
bus et egregijs veneraris et ama-
ris et extolleris: tanto obligaci-
us in dei gratiarum actione et
suarum et tuarum primiciarum
et earundem nobilium ministro-
rum reuerencia viceuersa tene-
ris. **U**nde deum et suas et tuas
primicias et earundem nobiles
ministros in tali et tanta reue-
rentia et gratiarum actione quod ex hijs
in die iudicii sis secunda in re-
benda ratione. **A**men.

Liber de gestis ac trina be-
atissimorum trium regum trans-
latione. qui gentium primicie
et exemplar salutis omnium fue-
runt christianorum in **J**ohannem
Guldenschaff de maguncia an-
no a nativitate christi. **M**.cccc.lxx
vii. fidei exaracione impressus: fi-
nit feliciter. **¶**

In librum de gestis ac tri-
na beatissimorum trium regum
translatione qui gentium pri-
micie exemplarque salutis eter-
ne cunctorum extitere cristia-
norum: registrum feliciter in-
cipit.

Primis enim in hoc libro: quod
est collectus de gestis et translati-
onibus sanctorum trium regum quod
est prefatio operis sequentis: narratur
quod sicut oriens illustratur: est per
fidem trium magorum qui christum
viventes in carne adoraverunt
sic occidens ornat: est eorundem
magorum reliquiis venerandis.

Capitulum.

primū.

Quoniam a balaaz sancti magi
habuerunt ortum et quoniam iudei
et christiani de isto balaaz discor-
dent et de beato Job et eius sepul-
chro.

Ca. ii.

De monte vaus et excubitis
que fiebant in eo et speculato-
ribus huius montis et natis ex eis

Capitulum

iii.

De civitate Acon et quomodo
nobiles indii apportaverunt
illuc coronam auream que per
modum fuit sub cura templari-
orum et de libris indorum in Acon
apportatorum.

Ca. iii.

De prophetia ysaie danielis
de egrotacione ezechie: de retro

cessione solis: de morte ysaie
de destructione iherusalem: de translati-
one librorum prophetarum in caldæ-
um de constitutione xii. viro-
rum in monte vaus: descriptio etiam
capelle site in monte predicto.

Ca. v.

Quoniam ponitur euangelium lu-
ce. Exiit edictum. et. et describuntur
bethleem et domus quedam
ex qua adducuntur animalia per
viaticum. preseppe domini et locus ubi
cantabant angeli Gloria in excel-
sis et alia loca et gentium ritus.

Capitulum

Ca. vi.

De herode alienigena et du-
plici prophetia danielis et quo-
modo super hiis disputatur in pre-
dicta transmarinis.

Ca. vii.

De apparitione stelle ap-
parentis in monte vaus et de
eius forma.

Ca. viii.

Quoniam stela visa tres reges
se ad iter arripiendum prepa-
rauerunt et de ritu quodam pa-
ganorum et de triplici india.

Capitulum.

ix.

Quomodo describitur reg-
num Melchior et quomodo per-
sister Johannes et soldanus
babilonie tenent terras suas
et mari rubro: descriptio in eo-
dem continetur capitulo arabie
quia et quomodo aurum ibidem
reperitur.

Ca. x.

¶ Loca regnorum balthasar
et iaspas et ubi corpus beati the-
me quiescit et quo colligit mir-
ra et ubi crescat theba? **Ca. xi.**

¶ Quomodo quilibet trium re-
gum exiit de terra sua stella
duce iherosolimam puenit **Ca. xii.**

¶ Quomodo deus potuisset tres
reges una hora perduxisset ihe-
rusalem sicut ab acik. et quo
tres reges prope iherusalem in qua
dam nebula residerunt et de qua
dam capella constructa in mon-
te caluarie. **Ca. xiii. et xiiii.**

¶ Quo tres reges post recessum
nebulae se agnouerunt iheru-
salem intrauerunt et de arietibus
nabaoth **Ca. xv.**

¶ Quo tres reges loqueban-
tur cum herode secundum euangelium
Cum natus esset ihesus. **Ca. xvi.**

¶ Quare tres reges intrauerunt
primo iherusalem **Ca. xvii.**

¶ Quo recedentibus regibus a
iherosolimam pastores loquebantur
cum regibus de stella illa quam ipsos
praecedebat et de duobus pietatibus
et de ipso lapide angulari nostre
legis. **Ca. xviii.**

¶ Quo magi intrauerunt bethle-
em stella duce et quo moleuit
in illis partibus quod nullus vacuis
manibus alioquin reges? **Ca. xix.**

¶ Allegoria trium munere scien-
tia trium regum **Ca. xx.**

¶ Quo magi sancti ad cristum

in bethleem venerunt et munera
ei obtulerunt et de dispositione
loci ubi christus fuit et de tegumen-
tis iheresu christi et sue matris et de
dispositione ipsorum hominum orien-
talium. **Ca. xxi.**

¶ Diuersitas munere per ma-
gos christo datorum et de pomo au-
reo quod fuit quondam alexandri
et eiusdem pomi et munere exposi-
tio et tropologia. **Ca. xxii.**

¶ Quo pomum aureum predictum
fuit in manibus christi contritum
et typus statue lapidis de qua
b? daniel scribit. **Ca. xxiii.**

¶ Quo magi domum per b? pen-
nium fuerunt reuersi sequente
eos herode et conterens naues
tharhis et quare vocentur ma-
gi. **Ca. xxiiii.**

¶ Quomodo absque cibo potu et
pabulo iumentorum magi infra
tredecim dies venerunt bethle-
em quod iter infra duos annos
reuertendo sumptuose perfec-
runt. **Ca. xxv.**

¶ Quomodo magi reuersi ad
montem vauis capellam in di-
cto monte fecerunt aedificium super
tutum regionem et formam ymaginis
pueri quem visitauerunt. **Ca.**
pitulum. xxvi.

¶ Quomodo beata virgo cum
puero suo latitauit in quadam
specie elunice ubi postmodum facta
fuit capella et de lacte beate virginis

et de camisia beate virginis et pannis siue cunabulis domini ihesu de purificatione beate virginis et de fuga domini in egiptum et de rosis que crescunt in itinere eius de domini fugientis et de orto balsami et eius cultura et eius virtute.

Capitulum.

xxvii.

¶ Quo narratur multa nobilia de xxx denariis quos melchior domino ihesu offerebat scilicet quomodo per vires tempus ad diuersa puenerunt loca.

Ca. xxviii.

¶ Quo beata virgo in fuga ad egiptum hominibus xxx prodidit in deserto per manum cuiusdam bovis vinum puenerunt in templum et post modum ad manum iudei de mira domino oblata et quid ultra cum decem dena fuit factum et de agro empto cum ipse dena et quare vocetur argentei et de forma et valore xxx dena et de bonis militum transmarinorum et quomodo ordinantur in milites et de militibus qui fuerunt custodientes sepulchrum domini ihesu.

Ca. xxix.

¶ Quo beata virgo de egipto cum filio suo reuersa fuit in iudeam et quomodo beatus thomas mittebatur ad indos.

Ca. xxx.

¶ Quo narratur multa que beatus thomas fecit in india et quomodo puerit ad tres reges.

Ca. xxxi.

¶ Quo beatus thomas ordinavit tres reges episcopos et quomodo

se transfudit in superiore indiam et ibidem mortuus fuerit et de fortibus illius patrie et multa alia que dicti reges fecerunt post recessum beati thome.

Ca. xxxii.

¶ Quo in locum beati thome tres reges ordinaverunt patriarchas iacobum athiocenum mutato nomine thoma vocabatur et de virginitate beatorum regum predictorum.

Ca. xxxiii.

¶ Quo presbiter iohannes prius fuit ordinatus et de eius dignitate prelate vita et litteris et quare iohannes vocatur et prelate patriarche et presbiter iohannes et de nobilitate quidam de seie trium regum dictorum de vasis.

Ca. xxxiiii.

¶ Quo reges successiverunt in grece ruerunt ad christum et de apparitione eiusdam stelle.

Ca. xxxv.

¶ Quo decem reges per mortem multam fecerunt signa et corpora eorum ad loca diversa translata et quomodo beata helena ad locum caluarie ecclesiam fecit edificari.

Ca. xxxvi.

¶ Beate helene gesta et quomodo per eam camisia beate virginis et cunabula christi in constantinopoli et postea per karolum aquilgram sunt translata et de causis transmarinarum.

Ca. xxxvii.

¶ De loco in quo christus natus fuit in bethleem et de ecclesia quam beata helena ibidem construxit et de sepulchro paule et eustochii et quid fiat in nocte nativitate domini in decem ecclesia et quid in ephesia domini.

Ca. xxxviii.

¶ Quo in nazareth beata helena ecciam construxit et de situ eiusdem loci et de capella in qua angelus mariam salutauit et de fonte in eadem et columna prope ipsam et de monte thabor et de monumento sito in eodem monte et de festo transfigurationis domini et de nobilibus didis blansengarde.

Ca. xxxix.

¶ Quo beata helena in diem intrauit et que ibidem gessit in augmentum fidei christiane et quomodo trium regum corpora acquisiuit corpus beati thome dans pro corpore iaspis et quid sit venturum de corpore beati thome.

Ca. xl.

¶ Quo beata helena corpora trium regum constantinopoli portauit in ecciam sancte sophie collocauit et de dispositione eccie sancte sophie et reliquiis et quomodo corona spinea fuit parisi delata et de ymagine fili impatoris et quomodo per opam manuelis reliquie trium regum de constantinopoli puenerunt mediolanum. Et quomodo postmodum destructa mediolano ad procuracionem reynaldi archiepiscopi coloniensis deuenit colonia et quomodo in aduentu trium regum in occidentem multe hereses fuerunt extirpate per misteria munerum ipsorum trium regum et quali honore adhuc orientales persequuntur tres reges et po-

nuntur in eodem capitulo nomina diuersorum christianorum transmarinorum scismaticorum et distinctiones religionis cuiusque secte et errores ac ritus de terra armene et de terra tenebrarum et de libris origenis.

Ca. xli.

¶ Quo una secta habet alias odio de ieiunio eorundem et de veneracione epiphanie domini et quomodo visitant iordanem de monasterio sancti macharii et de fluxu et dispositione iordanis ortu et fine et de mari mortuo sub maledicto vni tyriaca fiat et de quibusdam alijs notabilibus.

Capitulum.

¶ Quo euangelium cum natus esset ihesus et diuersis locis et diuersimode legitur et quomodo saraceni venerantur ymages trium regum et de quodam ritu iudeorum de quodam libro thalmoth et messia venturo de ritu persarum et heresi nestoriorum et de dispositionibus terre oceanice.

Ca. xlii.

¶ Quidam ritus nestoriorum de ortu tartarorum quomodo caba lech et baldach oppugnauerunt et caliphum successorem machometi interfecerunt de arboe arida que est thaurich et de rege tartarorum et de fratribus medicantibus et quomodo pueros instruunt ad confundendos hereticos et iudeos.

Ca. xliii.

¶ Quomodo dauid filius egis
tartarorum qui venerat in auxili
um nestorinis fuit occisus et
de pace et treugis factis iter re
gem tartarorum et presbiterum io
hannem ex animomiconne trium
regum ubi corpus beati thome
fit repositum et quomodo et qua
liter colome debeat transferri. re
citatur etiam in eodem capitu
lo miracula que scribuntur de
beato thoma. **I**n eodem etiam ca
pitulo narratur multa que scri
buntur in libris indorum et dicun
tur in partibus transmarinis de lo
co ornatu et miraculis trium re
gum. de sepulchro trium regum
vacuo sito in seuwa et de sepul
chro barlaam et iosaphat et ali
orum. de denariis cum quibus
tagunt sanctorum trium regum corpora
et quomodo raucecant rane. ex
pulvere portato de colomia. et
quomodo quod plures gentes indorum
et transmarine visitent tres re
ges in colomia ceteri prohibente
frigore non audent transfreta
re. et quomodo in vinea domini
sabaoth tres reges undecim ho
nis per diuersa temporum curricula
virtutibus et signis clarue
runt.

Ca. xlv.

¶ Quo laudes et richini descri
buntur. et descripti in diuersis
partibus transmarinis. **Ca. xlvj.**

¶ Historie hanc explicat registrum

Dup matthei euāgelii ve
nerabilis dñi **Alberti** magni
notula de festo die epiphaniæ
dñi Incipit feliciter.

Quoniam ergo nat⁹ esset
il⁹s n⁹ In isto secūdo
capitulo p totū agi⁹
de nat⁹ manifestacōe ⁊ idō in
eo tres inducūtur historie. q̄
rum prima cōtinet qualiter na
tus tam p̄micijs genitū q̄ eā
am p̄ncipibus iudeorū est ma
nifestat⁹. **D**es q̄ innotescēs
herodi ad perdecūm est ques
tus. idō secūdo inducitur qua
liter malicie herodis in egiptū
subduct⁹ est translāt⁹. **E**t q̄a
sicut ex origine salus est ex iu
deis. idō tercio inducitur histo
ria qualiter defuncto herode ex
egypto est redūct⁹ ⁊ iste histo
rie patent in littera. **I**n p̄ma
haz p̄cūm cōtinentur quatu
or. qualiter videlicet natū inqui
suerunt. qualiter inuenerūt ibi
Qui cum audissent regē qua
liter inuentū adorauerunt ibi
Et p̄cēdentes. **E**t qualiter hero
dis dolos euacuauerūt ibi **E**t
āmoniti in somnis n⁹. **I**n pri
ma haz duo dicūtur scz qua
liter indicio stelle venerūt i iu
deam ⁊ qualiter in iudea q̄siue
runt indicio scripture. ibi **A**u
diens autē hoc herodes rex n⁹

Circa primū istorū quatuor i
ducūtur. nati videlicet qui que
rit⁹ dispositio. magorū inqui
sitio. ⁊ de stella cui⁹ natū que
runt indicio. ⁊ inquirentiū de
uocio ⁊ hec patēt in littera. **D**e
primo tria dicūtur. p̄sona na
scentis. loc⁹ ⁊ tempus. **D**e per
sona nascētis dic⁹. **C**um ergo
sicut i premissis dictū est. **N**a
tus ess⁹ il⁹s. pretermittit⁹ autē
apparicio pastorib⁹ facta quā
ponit lucas eo q̄ illa p figuraz
faciē r̄spiciat vituli. quia pasto
res figurā sūt prelatoz ⁊ sacer
dotū. **A**lia etiā causa est quia
facta in iudea nota iudeis ma
gis preterijt. **M**atthe⁹ iudeis
fidelib⁹ scribens. que cū igno
ta fidelib⁹ fuerunt qui de gēti
bus crediderant ponit is qui
scribit gentibus lucas. **V**ic
ergo rege celi nato sicut dictū
est celi nō defuit testimonium
tam in habitantib⁹ celoz q̄ ex
ipso celo. habitātes em̄ celum
testimoniū dant. **L**uc. ii. dicē
tes. **A**nnūcio vobis gaudium
magnum quia nat⁹ est vob⁹ ho
die saluator qui est xp⁹s dñs
i citate dd. **E**x ipso celo duplex
testimoniū. luminis videlicet ⁊
stelle. **L**uminis **L**uc. ii. **C**ircūful
sit eos lux de celo. stelle autem
vt hic. **E**t sic tres sūt qui hui
ic natiuitati testimoniū dant.

in celo. angelus gaudij et salu-
tis. lumen fidei et cognitionis.
stella vero eterni solis. **¶** Sed
quia salus hec promissa est da-
uid. ideo conueniebat in domo
dauid nasci salutem. **¶** Et ideo
dicit In bethleem iude. Obmit-
tit autem Mattheus qualiter
venit in bethleem a galilea.
¶ Venit autem sicut refert Lu-
cas ut profiteretur cum maria
desponsata sibi uxore pregnan-
te que preterit ut nota iudeis
fidelibus quibus ipse scribit
dicit autem in bethleem tangens
locum iude autem ad differen-
tiam alterius bethleem que erat
in galilea in sorte sabulon sita.
¶ Locus autem iste prius dictus
est effrata ab uxore caleph ibi
sepulta vel quia frugifer erat.
¶ Cum autem accidisset ibi fames
propter quam inde peregrina-
ta est noemi et elymelech cum
filijs suis sic dicit Ruth. primo
¶ Postea tanta ueritas loco resti-
tuta est quod nomine mutato domus
paleis vocabatur quod interpretaba-
tur bethleem. **¶** Nihil hoc fig-
ficabat quod post famem diutinaque
uerbi dei panis uerbi dei qui de
celo descendit ut det uitam mundo.
¶ Job. vi. Ibi nasciturus erat.
¶ Sap. xvi. Paratum panem de ce-
lo prestitisti illi sine labore homi-
nem in se omne delectamentum et o-

nem saporem suauitatis. **¶** Gene-
xlix. Aser pinguis panis eius
et prebebit delicias regibus.
¶ Aser beatus interpretatur et fig-
nat celi regem nos seipso pasce-
tem in cuius figuram in presepio
est positus. quia homines et in-
mensa saluat quemadmodum
multiplicat misericordiam suam
deus. **¶** Ecce quare in bethleem.
¶ Alia ratio est historialis. quia
bethleem erat hereditaria ciui-
tas dauid. iherusalem autem
non. sed potius erat ciuitas reg-
ni communis. et quia promissio
facta est dauid ideo nasciturus in do-
mo dauid. **¶** Et hoc exprimit lu-
cas dicens eo quod esset de domo
et familia dauid. **¶** Iude autem
dicit. quia de tribu iuda. leo est
christus. **¶** Apocalypsis quinto. De
breuorum septimo. **¶** Et ideo conue-
niebat eum in sorte sibi here-
ditaria nasci. **¶** Iohannis primo.
¶ In propria uenit et sui eum non
receperunt. **¶** In diebus herodis
regis. **¶** Ecce tempus. nec fuit iste
herodes tetrarcha ut quidam
dicunt. sed potius totam tene-
bat regni monarchiam. sed fi-
lij eius quatuor regnum in tetrar-
chias diuiserunt ut infernus
patebit. **¶** Fuit autem iste he-
rodes ydumeus quem augustus
cesar iudeis prefecerat ut rex esset
et tributa romanis solueret.

50
a romano peret impio. et ideo
etiam milites qui ibi erant in p
fidio et sordidi herodi herodia
m dicebant. **Fit** ergo mencio
diez herodis regis no aut **An**
gusti cesaris vt sciatur alieni
gena regnare sup iudeos et ita
regnum iudeoru defecisse et pro
phetas de tempe nativatis cri
sti esse opletas **Gen. xlix.** No
auferet sceptrum de iuda et dux
de femore ei? donec veniat qui
mittendus est et ipse erit expca
tio gentium: sicut et hic fili? na
tus a gentib? expectatur. **Da**
niel. ix. Cum venerit sanctus sa
ctoru: cessabit vndio vestra. et
hec inducuntur fm septuagita
Hic ergo ptz q verus rex na
tus est per prophetiam et q ille a
gentib? querit et expectat per
eandem **Et** ideo dicit. herodis re
gis. vt nome ondat alienige
nam et regnu in iudeis ptatem
et dignitate amissaz. et hec fut
tria q de dispoſicoe nati fut in
ducta. **Ecce** magi. h iducit ge
tium inquisicio de nato q est
expectacio eoru **Et** dicunt qui
qz scz inqsiomnis euidentia. q
et quales inqunt. vn? venerunt
et vbi inqunt et qualis et h pa
tent in littera. **Euidet** ei et pa
tent inqsiuerunt vt innegabi
lis esset inqsiacio eius qui dat?
erat in lumine. **Lumie** ad reue

lacioez gentiu et gloria plebis
sue israel **Luc. ii.** Non em in
angulis et cauernis qrebant s
in ppatulo omib? putantes in
esse deuocem qua ipsi hebant
ad eum: credetes verbo. **psa. ii.**
Fluet ad euz ones getes. **Ma**
gi. dicit qui et quati et quales.
Hec em tam siml importatur
in verbo q. quia **Crisosto?** di
cit q isti lingua sue prie magi
sue maguz ei vocati fut et fm
eum nome clare cuiusda naco
nis eoz: q semp pulchris stu
diat et max e dimis cognosce
dis. quales aut. qz dicit glosa
q magi fuerut qui de omibus
philosophati fut et maxime i
libris seth studentes et doctri
nis balaaz inheretes p doctri
nas hmoi noticia stelle indico
de xpo nato pceperunt. **vn? Cri**
sosto? dicit. q ex quo balaaz
reliquit discipulos et de stella
oritura pdixerat illi qui magu
zei didi sunt duodeci int se eli
gentes statuerut piores et ho
nestiores p generacoes suas q
singulis annis post mesem triti
cum secu deferetes necessaria
victui ascenderunt in mote qui
lingua eoz victorial vocabat
et ibi obseruabant ortuz stelle
versus terra iacob qua oritura
predixerat balaaz et si quis eo
rum moriebat: alius post euz

honestior et studiosior de gene
suo vel filiis eius instituebat
ne forte preteriret eos tunc stelle
iudicii. Et hoc fecerunt ita diu
quousque per annum ante virginis
partum quando iam per missionem ga
brielis agebat incarnationis
mysterium. primo de ortu iohannis et
postea de ortu saluatoris stella
mirre claritatis eis apparuit quod
in se figuram pueri ihesu preteredit
et super se signum crucis exhibu
it et ad magos eos super montem
victoriales se dimittens ore pu
eri loquebat qui in ea appa
uit et de via instruxit quod in iudeam
pergerent et in iherusalem quere
rent et ibi per scripturas discerent
ubi christum inuenirent. Non enim
iam magi in terram suam reuer
tes multos conuerterunt et quidam
de discipulis ihesu postea illuc ad
uenienti fideliter adheserunt scilicet
thome et epistola et martires effecti
sunt ut dicitur. Ecce quod et quales isti fu
erunt. quanta etiam fuerint intelli
gitur ex hoc quod reges fuisse ab ec
clesia predicantur. Magi enim gra
matici magni sunt psalmus xlv. Vi
ri sublimis ad te transibunt et tui
erunt. post te ambulabunt iuncti
miamis perget teque adorabunt
teque deprecabunt. psalmus lx. Affe
ret ad te fortitudo gentium et re
ges eorum adducet. Nec sunt ma
gi malefici sic quidam male opi

nant. Magus enim et mathematicus
et incantator et maleficus siue mi
gromanticus et ariolus et aruspex
et divinator differunt. Quia ma
gus proprie non magnus est quod scilicet bonis
de omnibus ex veteris et effectibus na
turae dicuntur aliqui mirabi
lia nature postendit et educit.
Mathematicus autem duplex est. Ma
thematicus enim idem est quod scientia de separatis et
abstractis quod licet secundum esse suum na
turale sint in rebus motui subiectis
tamen diffinitione abstracta considerantur. sic est tota quodruum scientia et hoc
non est reprehensibile sed laudabile.
Alius dicitur mathematicus perducta me
dia syllaba idem est quod divinator per cur
sus siderum. Atque hoc aliqui est bona ali
quid mala sic et ipsi dicunt quod scilicet
nouerunt. Si enim quis pronosticat per
stellas de hiis que non subia
cent nisi ordini causarum natura
lium. Et sua pronosticatio est
de eis secundum quod ordinem illi subia
cent et non extendit se ad illa eadem
nisi eatenus quod inclinatur ad ea
primus ordo nature qui est in
situ stellarum et circulo non male
facit. sed potius a multis utili
ter cauet nocuentis et promo
uet utilitates. Qui autem non
consideratis omnibus pronun
ciat de hiis que futura sunt ali
ter quod dictum est: trifactor est et
tirannus et abiectus. Incan
tator autem est qui carminibus

quibusdā bestias aut herbas
aut lapides aut ymagines a d
quosdā parat effectus **Nigro**
mantic? autē dicit a greco in
gros qd est mortu? latine qui
diuinat in mortuis vel in um
bris demonū siue mortuorum
Augur at ē q i garritu volatu
a sessioe auū diuinat **Aruspex**
qui in aris siue in extis aialū
ante aras ymolatorū diuinat.
Diuinatoēs at multi sunt val
de in pūdis terre et casu ignis
in aqua et in aere diuantes.
Et pres hos sunt sortilegi et in
pbitionib? diuantes **Nullo** ei
istorū dediti fuerūt isti nisi ma
gis hoc mō put dictum est.
et hē laudabile. **Uij** ergo ma
gi **Ab** oriente venerūt. **Ecce** vn
de venerūt pphico autē potest
notare locū a quo moti sūt et
pōt notare causā si notat locū
tunc venerūt a finib? illis et di
cunt fuisse de finib? pphicis q
est versus orientē et aquilonez
respectu iherusalē et iudee et est
fere collateralis āteriori indie
nisi q india plus ē ad meidi
em et consuetudo illius gētis ē m
tos habere reges p rectorib?
ciuitatū et puinciarū et quosdā
quibusdā sbsituere et ex hui?
modi regibus fuerūt isti **Et** li
cet glō dicat q scitur q plu
res fuerūt nescitur tñ quot fu

erunt numero. tamē tota ecclia
reputat tres fuisse viros sapiē
tissios q p habitu sapiē reges
ōmum fuerūt aliorū. **Et** hoc ē
qd dicit ps. Reges tharhis et
insule munera offerēt reges a
rabum et saba dona adducent
Fuerunt autē homines illi sp
studiosi. ppter qd et regina sa
ba venit inde audire sapiēciā
salomonis. **iii. Re. x.** **Di** autē
pphico notat causā. tūc orien
te qd sequit non dicit specialē
locum. s dicit id qd fuit super
terā emergens de celesti p di
gio. et est sensus. **Ab** oriente
hoc est ppter id quod ortus ē
nobis de signis ei? celestibus.
Et hoc dignū ē qz et ipse sol ē
iusticie q tunc ort? est i terris
zach. vi. **Ecce** vir oriens nom
ei? et subter eum orietur et edi
ficabit templū dño **Iob** ppho
Erat vir ille magn? inter oēs
orientales. **Et** venerūt. **Conue**
mēs em fuit orientales venire
in quib? ortum est lumē fidei
et cognicōis sue qñ per visce
ra misericordie sue visitauit
nos oriēs ex alto **Illuminare**
hīs qui i tenebris et in umbr
mortis sedēt ad dirigēdos pe
des nostros in viā pacis **Luc.**
pmo. Iherusalē. **Ecce** quō ve
nerūt ad caput regni et caput
sacerdotij **Venientes** enim in

iudeam ad temp⁹ dispēsatue
stella se occultauit. p^{pe} tria. q^u
rum vnū. a p^{ri}ncipale ē vt inq^u
rentes testimoniā legis a pro
phetarū cum indicio stelle con
cordare perciperent a sic certio
res essent de xpi nati regno et
deitate. **H**c d^m est q^{uod} per eos
p^{ri}ncipib⁹ sacerdotum a scrib^{is}
a populo rex natus innotesce
ret a sic min⁹ excusabiles fie
rent. **Rō. p^{ri}mo.** Qui cū gloriā
dei cognouissent nō sicut deus
glorificauerūt aut grās egerūt
sed obscuratū est insipies cor
eorū. a sequit^r. **E**t t^{ri}didit illos
de⁹ in sensū reprobū. **T**erciū ē
vt ipsa occultacōe instauerent
de tribus. vnū q^{uod} scirent q^{uod} tū
facit malorū societas q^{uod} lumen
celi occūbere facit. **I^{te}. ij.** Ob
stupescite celi super hoc a porte
eius desolamini vehementer.
Duo em̄ mala fecit popul⁹ me
us. me em̄ dereliquerunt f. a.
v. a f. s. e. d. q. a. nō v. a. **D**e
cūdum vt ipsa occultacōe stel
le scirent lumen natū a talibus
vulpib⁹ a lupis fore occultan
dum sicut inferi⁹ patebit. **T**er
cium vt eo ipso scirent noticiā
regis nati a iudeis eē occidentē
a gentib⁹ oriturā. **Malach^{is}. p.**
Ab ortu solis vsq^{ue} ad occasu^m
mag^{nū} nomē meū in gentib⁹
q^{uod}q^{ue}. **D**e cōz ergo p^{ri}mā causā ille

rosolimā uenit vbi m^usa legis
erāt a p^{ro}phetarū. **D**ic^{ti} s^unt p^{sa}. ij.
De sp^{iritu} exabit lex a uerbu^m d^{omi}nⁱ
Dicētes vbi est q^{uod} nat⁹ ē rex iu
deorū. **E**cce q^{uod} lit^r inq^uerunt a tā
gūt duo. fidei videlic^{et} c^{er}titudo
a loci vbi sit nat⁹ inq^uisicō. fidei
certitudo ex duob⁹ que in que
stione certa relinquit^r intelligen
tur sc^{ilicet} q^{uod} nat⁹ sit a q^{uod} in regno
iudeorū sit natus. p^{ro}pter q^{uod} et
ipse pilatus fm̄ ones euange
listas q^{uod}si certus de hoc inscrip
sit titulo q^{uod} rex esset iudeorū et
hoc iudei opponēbant sibi pro
causa mortis q^{uod} eis specialiter
datū erat causa salutis. **D**anie
lis. ix. **O**c^{ci}det^r sanctu^m sco^{lo}rū a nō
erit eius popul⁹ qui cū negatu
rus est. dixerūt em̄ Regē non
habem⁹ nisi cesarem. **Iob^{is}. xix.**
Ved queritur vñ fuerūt tam
certi q^{uod} est m̄ de nato certi eēnt:
potest dici q^{uod} fuerunt ex ortu
stelle. **V**ed q^{uod} rex sit nō videt^r
haberi ex stelle indicio. **E**t ad
hoc dicendū q^{uod} h^{ic} h^{ab}ebant ex p^{ro}
ph^{et}ia balaam. **Qui. xxiii.** De
iacob. **E**rit q^{uod} d^{omi}ne^s a p^{ro}dat reliq^{ua}
as c^{er}itatis q^{uod}rit ergo vbi sit de
alijs duob⁹ certū relinq^untes.
p^{ri}apue at iudeis h^{ic} certū eē de
buit. p^{ro}pter tps q^{uod} p^{ro}dixerat da
niel quod tunc r^{ati}o fuit exple
tū ita q^{uod} nec plus nec minus a
ideo regnum omnino defec^{er}at

et ad alienigenam fuit deuolutum
et in hoc vituperabiles et inexcusa-
biles sunt iudei. **Iher. viij.**
Nilu? in celo cognouit temp?
suum. turtur et prudo et cycoia
custodierunt temp? aduentus
sui. populus autem meus non cogno-
uit iudicium domini. **Matth. xvi.**
Faciem celi diiudicare nosteris
signa autem temporum non potestis
scire. querunt ergo ubi sit **Can-**
ticor. p. Indica michi quem di-
ligit anima mea. ubi pascas in
verberis? mris. et ubi cubas in fi-
nu mris in meridie plene lucis
tue ne vagari incipiam. **Canti-**
ij. Surgam et circumbo ciuita-
tem per vicus et plateas queram
quem diligit anima mea. **V**idi-
mus enim stellam eius. **H**ec est pti-
cula in qua ostendunt stelle no-
ui regis indicium. Et dicunt qua-
tuor scilicet modum certificationis eo-
rum. quia viderunt. **D**egm? ei
irritant animum dimissa per au-
res quod que sunt oculis subiecta
fidelibus? : certificationes describunt.
Decido quia vidimus stellam
que fallax indicium esse non potest
et ne maneat confusus noster
animus per signi communitatem. **V**i-
dimus stellam eius sibi propriam.
que non aliud loquitur nisi nouam
regis natiuitatem et ne credatur
diu orta et sic temp? non deter-
minas. **V**idimus eam in primo

suo oriente. et ideo de tempe et
nato rege non querimus? sed solum
de loco quem non nisi commune no-
bis stella indicauit. hoc est in-
deam. de primo ergo dicunt. **V**i-
dimus? : non visu exteriori tamen. sed
intus per intellectum aduertentis
prodigium. **Nich. iij.** Dabo pro-
digia in celo sursum et signa in
terra deorsum. **Luc. x.** Et oculi
qui vident quod vos videtis. **U**tel-
lam. **Rui. xxiii.** Orietur stella
ex iacob et consurget virga de is-
rahel. **Baruth. iij.** Utelle de-
derunt lumen in custodijs suis
et letate sunt. vocate sunt et di-
xerunt. assumus? et luxerunt ei cum
iocunditate qui fecit eas. **E**t at-
tende quod isti lumen lumine requi-
runt. celi regem celi lumen petunt. **psa-**
lx. Et ambulabunt gemitus in lumine
tuo et reges in splendore ortus
tui. **H**ec autem stella differebat
in quicquid a stellis alijs secundum omnes
communitatem. natura videlicet. situ
motu. claritate et significacione.
Natura quia corruptibilis fuit
et non de natura celi. et ideo per actum
officio conuersa fuit in preia-
centem materiam et hoc conueniens
fuit. quia lumen vero inueto: alio
lumine non indigemus? **E**t ideo
etiam fides est ex parte et deficit
quoniam secundum speciem contemplabimur
per. **Cor. xiiij. psa. lx.** Non erit ti-
bi amplius sol ad lucendum per diem

neq3 splēdor lune illūinabit te
s3 erit tibi dñs in lucē sempitē
nā et deus tu3 in glām tuā. **Vi**
tus autē eius fuit q3 nō fuit in
alto cū alijs stellis in firmamē
to. s3 in spacio hui3 aeris vicī
na loca terre tenebat. nō tam
erat cometa q3 in orbito et i mor
tibus regū apparere solet. q3 ē
vt facula ardens et nō stat diu
Job. xxxviii. Nunquid nosti
ordinē celi et racōez eius pones
in terra. **Qui3** ei stelle racō in
terra i spacio hui3 aeris posita
ē et h3 conueniebat. q3 etiā incor
ruptū lumē celoz dñi ad nos
se hūiliādo descēderat. **Mala.**
iii. Vobis timētib3 nomē me
um oriet sol iusticie et. **Notu**
etiā differebat. q3 cum alie o
nes tam nature stelle q3 ēc ille
que comete vocant in circuitu
rotent. **Hic** sola recta linea tē
debat ab oriēte q3 est vsus aq
lonē ad occidētē declinans ad
meridiē vsus iudeā vbi erat cri
st3. **Job. xxxviii.** Indica m3 si
nostip quā viā spargit lux di
uidit est3 sup fīā et iō d3 ori
sup iudeā. q3 ortu suo tēdebat
ad eā. **Et** h3 eāt conueniēs q3 ad
solez sic oīs alia stella declina
ret aq lonē frigidā et tēbrosā re
linqns dyabolo q3 in ea sedet.
psa. xliii. Et ad meridiē calidā
et lūiosā scōz bitacōez festinā

ter. **psa. lx.** **V**erit lumen tuū et
glā domini sup te orta est. q3
ecce tēbre operiet terrā et cali
po. super te oriet dñs et gloria
eius in te videbitur. **Claritate**
autē quia clarior omib3 vide
batur differebat. **p. Cor. xv.**
Stella a stella differt in clari
tate conuenientissime. et tūis ei
radij3 accedēdo ad v3z solem
accepit augmenta lucis **puer.**
iii. **V**enit iusti q3 lux splen
dens et crescēs vsq3 i pfectum
Significacōe qmā alie stelle
q3 fatales a mathematicis dicū
tur nō sole significāt. s3 collatē
omib3 q3 sūt i p3odo ptibus et
stellis. hec autē sola dedit glē
xpī significacōem eo q3 ille ve
nerat in cui3 disposicōe et pui
dencia omia sunt. stelle signa et
disposiciones et obsequio suo
significauit totū qd fecit **Cau**
saliter autem faciendo nichil
omino et hec etiā in predictis
dicuntur **Mat. vii.** de sapien
cia q3 est sup onem disposicio
nem stellaz. luci opata inueni
tur p3or. luci cū succedit nox. sa
piēciā at nō vincit maliciā q3
qd ē in p3odio lūis et fortie
sinvaitatē fallacē geneaticoz
acceptū totū vincit maliciā et
de p3odi q3 in stell3 et ptibus
eius accipiūtur De fatalib3 at
stellis vtz sint vel non sint vel

quid efficiunt vel qd nō: non ē
hic locus determinare. **Deo** h
dicimus cum **Augustino**. **Q**u
ad corporū immutacōem fiat?
valent sp̄derij. nō autē ad per
mutacōez animoz libero arbi
trio preditor. **hec autē stella**
fuit **Eius**. hoc est pueri nati re
gis **Est autē eius quadrupli**
at. efficient. figuraliter. obse
qaliter. et finaliter. Efficiēter
quia eā fecit vt oñderet q ip̄e
est q̄ stellas creauit. **Figurali**
ter quia Gen. xv. Venē in q̄
bñdicende sunt omnes gentes
stellis opatur in signū q̄ oēs
sicut stelle fulgebūt q̄ in ip̄so
bñdictiōem psequant. **Obseq**
aliter qz sibi obsecuta addu
cōdo p̄micias gētum. Finalit
qz non ē nisi ppter gloriā ip̄
sius et laudē. **De p̄mo Gen. p.**
Fecit deus stellas et posuit eas
in firmamēto celi vt lucerent
sup trā. p̄s. stellas vt p̄essent
nocti. **V**enit em̄ stelliferi p̄di
tor celi in terrā in noctē igno
ranciē huius. et sicut p̄mo p̄du
xit stellas in ornatu sue habi
taciōis qd est celū. ita nūc ter
ram quā in habitacōez elegit
noua stella lumie sue cogniciō
is decorauit. **ij. Cor. iij. De**
qui dixit de tenebris lum̄ splē
desce illuxit in cordibz nostris
Figuralit De figura nāqz. q̄a

ōnes suos vt stellas radiaē fa
cit **Eph. v. Inter** q̄s lucetis si
cut luminaria in mūdo **Van.**
xij. Qui docti sūt fulgebunt si
cut splēdor firmamēti et qui ad
iusticiā erudiūt multos: qua
si stelle eēt i ppetuas et nitates
De obseqo Job. xxviii. Vbi
eras cum me laudauerūt siml
astra matutina et iubilaret o
nes filij dei. **De fine Eccl. xliij.**
Spēs celi glā stellarū mundū
illuminās altissimis dñs **Dic**
ergo vidim? stellā eius. **h** stel
la p lumen est purgās ignora
cie et cecitatis tenebras et mani
festans arguēdo cōcupie late
bras. p motū em̄ est directō er
randū. p situm autē rep̄ssio su
pbie arrogantū. p significati
onē cōfusio et detestatio genea
ticor et p transitū suspiriū et de
siderium cōtemplatiuor. lumē
em̄ eius purgat ignorācie et ce
citatis tenebras p veri lumis
cogniciōem eo qz sicut dic. p̄s.
In lumine eius videbim? ve
re fidei et sciēcie lumē. **Qd Jo.**
p. In tenebris lucet et illuminat
ōnem hōminē veniētem i hūc
mundū. et qd castitatis lumē ē
manifestat latebras et turpitu
dinē immūde cōcupie sic dicit
Job. xxxiii. Oculi adulteri ob
seruat caliginē dicēs. **Nō me**
videbit oculi. p motū dirigit

Luc. ij. Paraſti ante faciē oim
populoꝝ. lumē ad reuelacōem
gencū. **Job. xxix.** Ad lucem
eius ābulabā in tenebris. p fi
tū humiliat qꝫ deſcēdit. **psal.**
Inclina celos tuos ⁊ deſcēde.
psaie. lxiiij. Deſcendiſti a faciē
tua: mōtes defluerūt. De cōfu
ſione geneatōꝝ. **psa. xlvij.**
Utē ⁊ ſaluēt te augures celi
qꝫ cōtemplant ſydera ⁊ ſupputant
tibi meſes ut ex eis annūcient
ventura tibi. Ecce facti ſūt qꝫ ſi
ſtipula: ignis cōbuſit eos. **Per**
trāſitū autē eſt ſuſpiriū cōtempla
tiuoꝝ qꝫ dōne lumē puū eſt re
ſpū mōm lūmis qꝫ cōcupiſcūt
Tho. iij. qꝫ gaudiū ē in qꝫ in
tenebris ſedeo ⁊ lumē celi nō vi
deo. **Vic ergo vidimꝫ ſtellam**
eius in oriente. vel nos existen
tes in oriēte: vidimꝫ ſtellā eiꝫ
ſup iudeam. Vel exiſtētes i ori
ente vidimꝫ ſtellā eius in oriē
te exiſtētem ⁊ hoc eſt pbabili
us. qꝫ ſtella pꝛcedebat eos qꝫ
nō feciſſet ſi ſup iudeā apparu
iſſet. ps. **Ab ortu ſolis vſqꝫ ad**
occaſū lau. no. do. psa. xliij. ab
orientē adducā ſemen tuū **Et**
venimꝫ adorare eū. **Vic tangi**
tur deuotio querētū. tāgūt au
tē laborē itineris ⁊ tamē labor
itineris fuit in hoc qꝫ tāto ſiarū
ſpaciō veniūt. qꝫ Criso. dic. qꝫ
ſpaciō vniꝫ ām ⁊ tredecā dieꝫ

iter pꝛceēt. **Alij** at dicūt qꝫ in
tredecā diebo i dromedariꝫ ve
niētēs iter vniꝫ anni ſpaciō tre
decā dieꝫ pꝛceēt. **Uz** nō eſt p
babile qꝫ aliqꝫ animal ſit qꝫ
annuū motū ſpaciō tredecā die
rum pꝛficere poſſit. ⁊ ideo de hu
iūſmōi dromedariꝫ nichil le
gitur apud plōs. ſed ſi eſſet
corpus hūanū tātū motū i tā
breui ſpaciō ſuſtinere nō poſ
ſet. nec poſſemꝫ dicere qꝫ mira
culū fuerit cum de hoc penitus
nichil dicat euāgelista. ſi hō
tū eſt qꝫ magnū ⁊ longū itine
ris laborē ſuſtinerēt ⁊ videbāt
eiꝫ dies pauci pꝛt amoiꝫ mag
nitudinē. **Gen. xxx.** **Dan. iij.** et
nunc ſeqꝫmur te in toto corde ⁊
tenēꝫ te ⁊ qꝫmꝫ faciē tuā ne cō
fundas nos. ſic ergo vadunt
Adorare eū adoracone latrine ſi
cut vꝫ deum. **Deb. p.** **Adorēt**
eū ōnes angeli eiꝫ ps. **Omnis**
terra adoret te de. **In hoc enī**
notatur fides dimitatis eius.
Audiens autē hec herodes rex
turbatus eſt. **Vic** incipit inqꝫ
ficiō facta per ſcripturas. habꝫ
autē paragraphos tres. in quo
rum pꝫmo cōtinetur malozum
de nato rege perturbaciō que
tamē vtil fuit ad hōt diligēs
p ſcripturas fieri inqꝫficiō. **In**
ſcdo continet ſcripture de loco
natitatis eiꝫ euīdes atteſtatio.

In tercio dolosa herodis de in
quirendo puero simulatio et
patet in littera. **A**dhuc in prio
r^o duo dicunt **N**alignorum vi
delicet perturbatio. **E**t diligens de
loco nativitatis pueri perquisitio.
Circa primum ponuntur duo. tur
batio regis et perturbatio civita
tis. **T**urbatio regis continetur in
quatuor. Primo enim ponitur
batiuum et hoc fuit auditus eorum
qui dicebant magi. **D**ecimo dicitur
quod turbatur. **H**erodes **V**er
te pellis in dolo et glorias in pel
libus exterior coloratis in ambi
dione mundi. tercio subinfertur ca
cum dicitur. **R**ex. **P**utabat enim
regnum amittere iudee cum esset
alienigena nato rege ad quem
regnum hereditario iure devol
uebat. **Q**uarto ponitur ipsa
turbatio sequens irrationabilis
et perpetua cum dicitur. **T**urbatur et
de primo horum sciendum quod magi
ut viri boni bonum nuntium appor
tantes leta putabant nunciare
regi et civitati personantes novi
tatem novi regis. **N**alignitas
autem herodis in malo accipie
bat auditum in malo cordis sui
ad tristitiam et dolorem. psal. pec
cator videbit et irascetur dentibus
suis fremet et tabescet. tunc dei p
videncia desiderium peccatorum pi
bit psal. xxi. **C**orruum cum audire
turbatus fuit cum viderem emar

cuit cor meum tenebre stupefe
cerunt me. sic ergo talem audi
tur cum audiret herodes. **v**er
te pellis in dolo glorias in pelle
pompe seculi. **L**uc. xii. **V**ocatur
herodes vulpes a domino propter do
lum. **T**renorum. iii. **V**ulpes am
bulaverunt in eo. et naturam
vulpis ostendit infra quam clam
vocatis magis devocorum finem
laetit ut efficaciter noceret. **C**af.
ii. **C**apite nobis vulpes pu
las que demoliuntur vineas hoc est
occultas machinationes gaudi
um ecclesie de nato rege demoliri
mitentes. **I**ste idem est pelliceus
gloriosus vel glorias in pel
libus exteriorum pompam in regno
mundi ambies. **D**ic enim celi re
ge nato turbatur pater. **T**urbabun
tur a facie eius patris orphanorum
et iudicis viduarum. **R**ex. **O**cce causa
turbacionis. quia tunc rex timebat
privari regno per regem. **v**er
te herodem. **A**mb. dicit. **D**o
stis herodes impie christum venire
quid times. non arripit morta
lia qui regna dat celestia. **v**ii
infra. xxvii. **R**egnium meum non est
de hoc mundo. **I**ste ergo frustra
hac de causa turbatur. est sicut
oculus infirmus sordibus plenus
de clarissimo turbatur lumine.
Pap. xvii. **F**requenter preoc
cupatur pessima redarguente con
scientia. cum enim sit timida

nequicia dat testimonium cō
denacōi Genes quarto. Qua
re iratus est et cur concidit faci
es tua. Quic respōdetur Da
piencie decimoséptimo. Dum
ab intro minor est expectatio
maiozem putat potēciam eius
cause de qua tormentum pre
stat. Et omīs iherosolima cuz
illo. Eccē turbacio ciuitatis
valde irrationabilis. Et sunt
tres cause turbacōis ciuitatis
quaruz vna fuit in principibz
qui locum et potestatem amit
tere timebant non regnante i
pio rege cum metipși impij fu
erunt. Secunda fuit in vili et
irracōnabili plebecula que pro
na in malum turbatur cum re
ge malo ppter applausū et con
sensū in malo. Tercia fuit in
quibzlibet etiā bonis. q̄a sci
uerūt herodē ita malum q̄ nisi
tristarent ipse occideret eos.
vt secum quocūqz mō trista
rentur. Vnde etiā in morte
sua precepit occidi nobiliores
vt ex hoc plangere cogerentur
et non gaudere de morte suā. De
prima harum dicitur Pro
uerb. vicesimonono. Rex qui
libenter audit verba mēdacij
omnes ministros habz impi
os Ioh. xi. Collegērūt pontifi
ces et pharisei concilium et dice
bāt qd faciū? et. Et seq̄t. Re

forte veniant romani et tollāt
nostrū locū et gentes. Vñ hāc
etiā quidā dicunt eē quartam
causā turbacōis. quia romāo
rū principū fuit edictū q̄ nul
lus se dñm vel regem facerz n̄
p autoritatē eorum et timebāt
q̄ si surgēt inter eos rex q̄ ex
tirpand⁹ esset locus et gens et
ipsi a potestate deponendi. De
secunda dicitur Qsee. vii. Ap
plicuerūt quasi clib anum cor
suum cū insidiaret eis rex. Ire
re. vi. Prophē pphetabant
mēdaciū et sacerdotes applau
debant manib⁹ suis et popul⁹
meus dilexit mala. De tercia
dicit ysa. xxxij. Fraudulēti va
sa pessima sūt. ip̄e ei cogitacio
nes concinnabit ad perdendos
mites in sermōe mēdacij. Vic
ergo omnis iherosolima cum
herode turbata est. quilibz enī
aliquā istaz causarum habu
erat turbacionis. precipue p
pter pphetiam balaam. Qui
xxij. vbi dicit de Jacob. Et
qui dominetur et perdet reliq̄
as ciuitatis. Et congregans o
nes principes sacerdotum. hic
ponitur diligens de loco nati
uitatis pueri perquisicio. Et
dicuntur duo. Primo enim di
cit diligēciam herodis in con
gregandis illis a quibus pro
babilis inq̄sicio fieri poterat

Secundo autē dicit diligēciam
in quibz dicit In primo horz dicit
qualit' congregavit generalit' o
nes in quibz erat aliqua auto
ritas p quoz metū aliq' qd sci
rent dicere coheretur Et hoc ē
q' dicit **C**ongregans omnes
principes sacerdotū. hoc est pō
tiffices. Et deinde dicit diligen
ciam congregacōis eoz in qui
bz erat emines sciencia. hoc est
scribas populi. Illi ei qui ap
probati fuerūt magistri et ser
mones eoz scribebant: scribe
dicebant. **Matth. xxiii.** Dup
cathedrā moysi sederūt scribe
et pharisei et sacerdotes quicūqz
dixerint vobis servate et facite
Et ibidē dicit q' hij tulerunt
clauē sciencie Et quidē Disci
tabatur ab eis Vbi xps nasce
retur. Ecce diligēcia inquisitō
nis **psa. viii.** Imite consiliū et dis
sipabitur: loquimur verbum et
nō fiet. **psal.** Defecerūt scrutā
tes scrutatio. Et forma verbi
notat frequēciam. quia formā
habz verbi frequētiū. qz dili
genter et frequēter q'siuit **Ioh.**
viii. Queritis me et nō inueni
etis et vbi ego sū vos nō pote
stis venire. Ac illi dixerūt. In
bethleem iude. hic ponitur eu
dens attestacō scripture de na
to rege Et dicūt duo. Priō
em edo cū p scripturā veritatez

respondent Et secundo scripturē
testimonio respōsionē pbāt.
Dicūt ergo in bethleem nasci
tur xpm et addūt iude. Ad dif
ferēciam cuiusdā bethleem q
fuit in galilea i tribu zabulon
De iuda enī debuit nasci xps
Gen. xlix. Iuda te laudabūt
fratres tui man' eius in cœuici
bz inimicorū suorū catul' leōis
iuda et inducūt testimoniū di
centes Dic em scriptū est p p
phetā **Mich. v.** Et tu bethleē
terra iuda et c. Attēde q' i testi
monio isto tria dicūt. pmo
enī loc' describit. secundo dig
nitas eius expmitur. et tercio
racō dignitatis ex natitate xpi
ibi futura. dicit ergo Et tu. q'si
dicat licz alias citates metro
politanas de potēcia et diuicijs
et gloria laudauerint. tñ et tu
bethleem Non illa q' est in ga
lilea in sorte zabulon. s' fra iu
da et potest esse q' de se dicūt
sacerdotes et scribe ad maiore
expressionem. Quia ppheta
dicit. Et tu bethleē effiata. cu
ius racō supius in principio
capituli dicta est. Et addunt
dignitatis eius expsionē dice
tes. Nequaquā minima es i pñ
cipibus iuda. hoc est in pñci
palibus ciuitatibus iuda. Di
citur em princeps ciuitas. vbi
est thronus pñcipis eo q' illa

iure et libertate et privilegijs pri
cipatur alijs. Et intelligitur ex
hoc eminens dignitas. quia ex qua
nequaquam minima est inter ciui
tates principes aliarum virtutum
multo magis dignitate excel
lit omnes alias. sed videtur hoc con
trarium et quod dicit propheta qui
sic dicit. Et tu bethleem effrata
puula es in milibus iuda. hoc est
puulus vicus es in sorte iuda
in qua sunt villarum et vicorum
et ciuitatum milia. ergo secundum pro
phetam minor est alijs. Non di
co principibus ciuitatibus sed etiam
vicis. Respondeo quod sacerdotes
ponunt sensum prophete. non verba.
Intendit propheta quod licet pau
culus vicus sit propter pau
citatem habitatorum. tamen
maximi est privilegij. sicut pa
tet ex sequentibus prophete.
Isaie. sexagesimo. **L**ocum
sanctificationis mee et locum pe
dum meorum glorificabo. Et
subiungit rationem. Ex te enim
sicut ex loco natiuitatis. Exiet
De utero virginis Dux. Deu
tero. tricesimoter. co. **D**ominus
solus dux eius fuit et non erat cum eo
deus alienus. Exo. xv. dux fuisti
in misericordia tua populo quem
redemisti. Qui regat populum
meum israhel. Ecce ad te ducis quem
regis. quia ducem regem vocat

sic et Gen. xlix. Non auferetur
sceptrum de iuda et dux de fe
more eius. **H**ic arguuntur sa
cerdotes et scribe de tribus de
predicatione et ignorantia et de ma
licia. De predicatione quia secre
ta dei concilia de liberatione pro
diderunt impijssimo et herodi
Contra id quod obicitur. Ezech.
decimoter. co. Sacramentum
regis abscondere bonum est. Et
Math. septimo. Nolite sanctum
dare canibus et margaritas no
lite proicere ante porcos. De ig
norantia autem. quia nescientes ver
ba prophetarum non adducunt scrip
turam sicut iacet. cum tamen in
nichil mutandum sit in sacro eloquio
Iob. xlix. Verbis meis adde
re nichil audebant. sed stillabat
super eos eloquium meum. Mala
enim labia sacerdotis custodiunt
scientiam et legem requirunt de
ore eius quia angelus domini
exercituum est. de malicia argui
tur. quia hoc tamen de prophetia in
ducunt quod potuit provocare hero
dem et tacet hoc quod mitiga
re poterat ferocitatem eius. Non
enim dicunt nisi id quod loqui
tur propheta de temporali nati
tate de qua turbatus fuit hero
des et de eterna tacent quod se
quitur. Et egressus eius ab ini
cio a diebus eternitatis quod si
addissent cogitasset herodes.

q̄ eterna sunt q̄ dicuntur et nō
temporalia regna requirit x̄ps
et mitigatus fuisset et cessasset
p̄sequi. **T**unc herodes clamor
eatis magis et c. **I**ste est tercia
paginab? in quo continetur do
losa herodis et callida de inq̄re
de puero simulatio. **E**t dicunt
q̄tuor quorū p̄mū est diligēs
tempis ortus stelle indagatio
clā a iudeis facta. **D**ecidum
magorū in bethleem ubi natū
eē cognouerat missio. **T**erciū
vt p̄sonam pueri diligenter i
uestigarēt fraudulēta inuēctō
Quartū vt omib? hīs cogni
tis sibi renūciarent petitiō et h̄
plana sunt in littera. **C**irca p̄i
mū istorū tria dicūt scz q̄ clā
uocauit magos semotis sacer
dotib? et scribis ne ab eis for
te de ferocitate ip̄si p̄muniren
tur. q̄ timebat q̄ aliqui gau
derēt de nato rege et illi de dolo
eius p̄munirēt eos. **E**t etiā idō
q̄ quod inter plures dicūt faci
lius manifestat. **V**olebat at
hoc verbūz herodes eē occultū
ne p̄ famam publicaret et q̄ p̄
babilius fieret q̄ ex deuocōne
puerū inq̄reret. **p̄sa. xvi.** **I**mi cō
ciliū coage cōciliū pone quasi
noctē vmbraz tuā in meridie.
Ignorabat em̄ id q̄ dicitur
p̄ap. p. **Q**ui loq̄tur iniqua
nō pōt latere nec p̄teriret illuz

corrūpens iudiciū et post modi
cum sermonū illi? audicō ad
deum veniet ad correpcōez im
q̄tatis illius qm̄ auris zeli au
dit om̄ia. **D**cdō tangit dilige
ciā inq̄ficōis t̄pis. vt cognito
iā loco a sacerdotib? et scribis
discat temp? a magis ita q̄ n̄
restet nisi p̄sone interfectō ag
nita p̄sona et hoc ē q̄ diligen
tē didicit ab eis temp? stelle que
appuit eis vt ex etate pueri fa
cilius p̄sona disceret. nō attē
dit hoc q̄ dicit **p̄ap. p.** **D**e
tate de domino i bonitate et i sim
plicitate cordis. q̄rite illū qm̄
inueniet ab hīs qui nō temp
tant illum. apparet aut̄ eis qui
fidē habēt in illū. **E**t mittens
eos in bethleē **E**cce scdm̄ **M**is
sio scz magorū in bethleē quā
iā nouerat eē locū natiuitatis
in. Re. vi. **Q**uāq̄d scitis q̄ mi
seit filius hominē de huc vt pre
cīdat caput meū. **p̄s.** **V**iri san
guinū et dolosi n̄ dimidiabūt
dies suos. **I**te et interrogate di
ligēter de puero. **E**cce terciū
Inuēctio scz fraudulēta de p̄so
na pueri indagacōne. **I**here.
xiii. **V**agitta vulnerans lin
gua eorū dolum est locuta. nec
dicūt interrogate quis vel ubi
sit puer. h̄ de puero vt om̄es ar
cūstacias que de puero erant i
uestigarent vt sic omib? que.

de puero erant cognitis nullo
modo latere vel effugere possz
Sed prouerbiorum primo
Frustra autem iacitur retlx a
te oculos pennatorum. **Psal.**
Foderunt ante faciem meam
foueam ⁊ inderunt in eaz. **E**t
cum inueneritis: renūciate **E**c
ce quartum vt omnibus his
cognitis sibi renūciatur. **E**t
dicuntur tria. **P**rimo enim tā
git qd certificentur ante renū
ciacōem cum dicat. **E**t cū inue
neritis. **S**ecundo petit sibi re
nunciari certissime inuentū. cū
dicat. Renūciate michi. **T**er
cio ne similitudinē deprehendat
adiungit deuocōnis causam.
cum dicat. **V**t ⁊ ego ueniēs ⁊ c.
Iste deridetur **J**ob vnde
Forfitan vestigia dei cōprehen
des ⁊ vsqz ad perfectum omni
potentē reperies **E**xcellior celo
est ⁊ quid facies? profundior i
ferno ⁊ unde cognosces? **L**on
gior terra mensura eius ⁊ la
or mari si subuertit omnia vel
in vnū coartauerit: quis cōtra
dicet ei? aut quis potest dicere
cur ita facis? **Q**ui cum audis
sent regem abierunt. **N**ec est
pars secunda i qua agitur de
pueri inuencōe. **E**t tanguntur
quatuor quoz p̄mum de recel
su magoz ab herode. secūduz
de iterata stelle apparicōe. terci

um de gaudio quod habuerit
ex stelle restitucōe. quartuz de
pueri p̄ stelle stacōnem inuen
dione. **E**t hec patent in littera.
Circa p̄mum tangūtur duo.
Auditus videlicz herodis ⁊ re
cessus ab eo. putabant em̄ he
rode puer ex deuocōne querē
⁊ ideo audierūt eum p̄ponen
tes om̄ia renūciare que inuē
rat. **puer. xxvi.** **L**a hīs suis
intelligitur inimic⁹ cum i cor
de suo tractauerit dolos cū sub
miserit vocem ne credideris ei
qm̄ septē nequicie sunt in cor
de illi⁹. **E**t ecce stella. **E**cce s̄m
de iterata stelle apparicōe **E**t
dicuntur tria. **E**i⁹ dē scz que
modo apparuit ad eam que i
oriēte apparuit p̄ceptitas. quia
si alia fuisset confusus essz ani
mus eorū vtrum idem signifi
cassz qd p̄or significauit ⁊ deinde
dicatur stelle precessio in via.
⁊ terciō stacio eius supra locū
vbi erat puer. stelle restitutio
significabat h̄ qd d̄r **psa. lxxi.**
Qz egressus fuerat vt splēdor
iust⁹ fidelis anime ⁊ saluator
eius velut lampas ē accensus
p̄cessio significabat directōez
vie fidelū ad ip̄m. **p̄s.** **D**ne de
duc me i iusticia tua p̄pter in
micos meos dirige in cōspcū
tuo viā meā. **p̄s.** **D**omine in lū
ne vult⁹ tui ābulabūt. **psa. lxxi.**

Ambulabunt gētes in lumie
tuor reges in splēdore ort? tui
p stacōem supra vbi erat. pu
er significabat quietē sactor
in lumine dei inuento **Col. p.**
Qui dignas nos fecit in ptes
sanctor sortēs in lumine. ps.
Dñs illuminatio mea et salu
mea quē timebo **Ut** enim
supr vbi erat puer **Et** h iustū
fuit vt stella staret ad soles a
quo accepit illuminacōez. **Vi**
dentes autē stellā rē. Ecce tēū
gaudiū de stelle restitucōe **Et**
tangit duo scz stelle certam di
scricōem et mirabilē de h exul
tacōe. dicit ergo **Videntes. h**
est optime discernentes **Utel**
lam. oportz enī examinare ea q
apparent. qz sicut dicit in epi
stola iude. quedā sūt sidera er
rancia q ducūt in errore: p hoc
q ctra cursū celestem moueri
dicūtur. ij. Cor. xi. Ipse sathā
nas trāffigurat se in angelum
lucis vt efficiat? decipiat. et in
Apoē. xij. tertia pars stellarū
trahit non motu celi s cauda
draconis. Et ideo pma Joh.
ij. dicit **Nolite omī spūi crede**
re. s pbate spūs vtrum ex deo
sint. et hoc est **Videntes at stellā**
Dic ergo cūssie discernētes eā
Gaudiū s gaudio magno val
de. qm de restitucōe stelle gau
debant. de directiōe p ancessio

nem gaudiū sunt gaudio mag
no. aut de stacōe supra vbi pu
er eāt. quia tinnū signabat
longi itineris et fructū magni
laboris. valde autē gaudebāt
de inuēcōe. **psal. Dignatus ē**
sup nos lumē vult? tui domie
dedisti leticiā in corde meo. hñ
enī cū in lumine vult? dei am
bularent in nomine suo exul
tauerunt tota die **Uester vlt.**
Lux et sol ort? est et humiles ex
altati sūt. cū luce ei stelle ort?
est eis sol iusticie xpūs de? nr.
Et intrātes domū. ecce quartū
de pueri inuēcōe et dicit tria
quor pmiū est q certi de iudi
tio stelle domū intrauerūt s m
q puez inuenerūt **Tercium ē**
societas quā habebat secū et h
patēt i littera. Primo ergo do
mū intrauerūt **Vides aut non**
fuisse dom? qz **Luc. ij. dicitur**
esse diuersorū qd fuit tectum
inter duos parietes ad diuer
tēdum poā? q ad habitādūz
Potest dici q illud diuersori
um vocat hic dom? vel pōt di
ci q pmo ppter multitudinē p
fitetium in ciuitate non potēat
habere domū. s postea ill rece
detibus et ioseph manente p
ter curam puerperij inuēit do
mū. s pmiū ē magis ssonuz
dictis scōz. et in h cōmēdatur
fides magor q nīl exteriorum

q d dicitur puer

considerantes eum quē in diu
sorio et in stabulo inuenerunt
regem deum esse confessi sunt.
Indicium enim stelle plus attē
derunt quā omnia que ad mun
di pertinent ambicionem. **ij. Co
rin. ix.** Propter nos egenus fa
ctus est cum esset diues ut nos
illius inopia diuites essemus.
Inuenerunt puerum. **N**on di
uina sed puerilia pretēdētem ut
scirent vere esse humanatum
propter hominē. **I**n stella qui
dem ostendit se esse deum. **E**t
per hanc maiestatem dei que in
tus latebat agnouerunt. sed in
se non nisi bonam penitēciam
puram et innocēcie simplicita
tem pretendit. **E**t ideo puerus
nō etate tūc sed etiam actu dīcu
tur inuenisse. **I**ste est uerus sa
uoch puer egregie in dolis. **ut**
dicat per palam. xij. et per sal. xliij. **I**n
litteram septuaginta. **E**cce pu
er meus electus quem elegi posui
super eum spiritum meum. puer
vero a puritate uocat. **C**uz ma
ria matre eius. **N**ec fit mencō
de ioseph ne aliquid male su
spiciōis oriatur ut quidā dicūt. sed
hoc frivolum michi uidetur. quia
nichil talium in malā suspicio
nem induxisset magos. unde
ideo nō fit mencō eius. quia ma
gis ostēdebat diuinitas eius.
in qua nichil opis habebat io

seph. **M**ater autē cū deo in fi
lio cōmunicauit. et ideo fit mencō
ipsius. **a**miracōne autē dignū
est quod nō uiderūt curie regalis
frequētacōne. sed pro palacio di
uersorum. per throno p̄sepui
per purpura regali fascias cō
sas. per splendorē et cultu regio
stabulum. **E**t tamē hec omnia i
domo herodis uidentes ab ip
so diuerterūt et nichil bonum
apud puerū inuenientes eum
regē mūdi esse cōfessi sūt. **E**t p
cidentes. **N**ec ē ps illa in qua cū
inuentū fidei sue deuocōez exhi
bebāt. **E**t dicunt duo. **A**doracō
scilicet et oblacō. **A**doracō i duobus
cōsistit. **I**n p̄stracōe et orōe. p
stracōem notat cum dicit. **E**t
p̄cidentes. p̄stracōe toto corde
scilicet recognicōez sūt quod hō de se
nichil ē nisi puluis et cinis. **R**e
surrectio autē sūt quod erigit ex
pulvere māu creatoris et plas
matis ut dicit **Dāuid. Exo. iij.**
Audiēt quod uisitassent dñs filios
isrl et nō desepit afflictōez eo
rū et adorauerūt p̄m in t̄ra. p̄s
adorauim? in loco ubi steterūt
pedes ei? **E**t p̄cedit **A**udiuim?
eā in effrata inuenim? eā in cā
pis filue in cōdeso mūdi h? **I**n
trouim? i tabnaculū ei? h ē i
diuisoriū et tūc adorauim? ac
per sal. xlv. te adorābūt et te depra
būt. adorauerūt eū. ecce orō p̄s

Adorate dñm in aula facta ei?
Genes. xliij. sm litteram. lxx.
Cum inueneritis adorare eum
sup terram Et aptis ac. Tan
git oblaconem et dicit tria scz
Munex prepaconem. muneru
oblaconem et munex specificaci
one. De prepacone dicit Aper
tis thesaurois suis. thesaur? di
citur theca auri et in hoc fig ni
ficat abudacia Thob. iij. Vi
multu tibi fuit: abudater tri
bue Nath. xij. Don? homo de
thesauro cordis sui pfert bonu
Obtulerit ei munera Gen. xliij.
Deferte viro mūera. psa. xxix.
Coler eum in hostijs et munei
bus Exod. xxij. Non appare
bis in aspectu meo vacu? Au
rum th? et mirram. Ecce mūe
rum specificatio. Et tradūt cō
muni facti q? specificatio mūe
rum pfessio est fidei magouz.
Aux em obtulerunt in signuz
regalis dignitatis. q? fideles
venerat congregare in regnum
Thus autē in pfessione deita
tis. quia th? deo incenditur in
signuz cordis p deuocōez ascē
dentis in deū et in signū redolē
de grē bonitatis dñe. Mirraz
aut in pfessione ab omī corrup
tione putredinis cōseruate et
cōseruantis mortis De pñis
duob? psa. lx. Oēs de saba vi
ent aux et th? deferētes et lau

tem dño annūciātes. vñ et ter
ra pfidis vnde isti venerant sa
bea a quodā fluuio saba dñā
vocata est De mirra Cant. v.
Manus mee distillauerūt mir
ram et digiti mei pleni mirra p
batissima De auro Aggei. iij.
Meū ē aurum et meū est argē
tum Apo. iij. Duadeo tibi a
me emē aurū ignitum pbatū
vt locuples fias Cant. v. Ca
put eius aurū optimū. hec no
tia regal et regni xpi De thū
re dicit in psal. Dirigat oracō
mea sicut incensū in conspectu
tuo Leuit. ij. Totū thus ponz
sup altare in mēoriale suauis
simū domino De mirra siml et
thure Cant. iij. Ascendit sicut
virgula fumi ex aromatibus
mirre et thuis et diuersi pulue
ris pignitarij Cant. iij. Ibo
michi ad montem mirre et ad
collē thuris Stūs greg. in q
dam omel. dicit q? aux signi
ficat regalē dignitatē. th? au
tem pontificale. q? Web. viij.
dicit pontifex futuroz honoz
ac. Mirra autē odoramētuz v
tutū in vita. ps. Mirra et gut
ta et casia a vestimētis tuis a
domib? eburneis. Mirra em q
marcescere nō pōt signat vtu
tes sapientis q nō marcescunt
Pap. vi. Custoditio legū con
summiatio est incorruptōis

Incorruptio autem facit esse
proximum deo. Concupiscēcia
itaq; sapientiēcie cōducit ad reg-
num perpetuum. Et responso.
Hic incipit pars illa ubi exclu-
ditur dolus herodis. Et tangū-
tur duo. **P**remuniō scilicet p-
oraculum diuinum et obediē-
cia eorum. **P**remuniō autēz
oraculi continet tria. **M**odus
tempus et oraculum. **M**odus
est quia per modum respondi-
onis datum est. non enim du-
bium est quin semper ad cor
de quererent ut viam eorum
in pace dirigeret et huic deside-
rio respōdet oraculū et in deute-
ronomio dominus deus noster adē-
cunctis obseruacōibus nris
Simile est Exodi decimoq̄-
to. **U**bi non ore sed corde cla-
mantī moysi respondit deus.
Quid clamas ad me psalmi-
sta. **I**n via hac qua gradieis
firmabo super te oculos meos
In somnis. quia non est nisi v̄-
sio spiritus et anime a sensib⁹
et strepitu exteriori ad interio-
rem cordis contemplacōnem.
sicut superius dixim⁹. **J**ob ter-
cio. **N**unc ei dormiens filere et
somno meo req̄scere cū regib⁹
et cōsulib⁹ terre qui edificāt sibi
solitudines a cū p̄ncipib⁹ q̄
possident aux. et ps. **I**n pace
in idipsum dormiā et requiescā.

Ne rediret ad herodē. **E**cce ora-
culū ostēdit puer. quod dicit
Johannis tercio. q̄ nō crede-
bat semetipsum herodi et non
erat ei opus ut quis ferret te-
stimonium de homine. **I**pse
enim nouit quid esset in homi-
ne. Job decimo tercio. **I**pse no-
uit et decipiente et eum qui de-
cipitur. Proverb. xi. **I**usticia
simplicis dirigit viā eius et i-
pietate sua corruet impius. **I**u-
sticiaq; rectoz liberabit eos et
in insidijs suis capientur im-
pii et statim post subditur ibi-
dem. **I**ustus de angustia libe-
ratus est et tradetur impius p-
eo. **V**imulatoz em̄ ore decipit
amicum suum. iusti autem li-
berabuntur sciēcia. **P**er aliā
viaz reuēsi sunt et c. **E**cce obedi-
ēcia. **E**t dicuntur duo. **C**au-
tela videlicet et salus redeūci-
um. **C**autela quia non per he-
rodem sed per aliam viam.
Prouerbioruz decimo quarto
Est via que videtur homini re-
cta et nouissima eius que du-
cunt ad interitum. **E**t attendi-
tur horum magorum fides et
humilitas. **T**urpe enim est ho-
nestis viris benigne receptis
sine resalutatione quasi fugi-
tuos recedere et hanc turpitu-
dinem elegerunt in se potius
quem puerū pderent herodi.

Vap. **F**ugitium perpetue
pudentie placuerunt. vñ a la
bā i simili facto arguit iacob
Gen. xxi. Cur clāmi me fuge
re voluisti? nō es passus vt p
sequerer te cū gaudio. **R**euer
si sunt in regionē suā. **E**cce q
salui reuerfi sūt ad ppria **Gen.**
xxviii. Ero custos tuus quocū
qz prexeris? reducā te in frāz
hāc **Thob. v.** **D**ñi ambuletis?
q sic dñs in itinere vestro q an
gelus ei? comitetur vobiscum
ps. **D**omin? custodiat intro
itū q exitū tuum. **Q**d nos
dignent sādī tres reges ad vi
am veritatis reducere p domi
nū nostrz qui est benedict? in
secula **Amen.**

Euangeliiū venerabil? domi
ni **Alberti magni** super festo
die epiphānie dñi explicat feli
citer.

Vermō btissimū **Augusti**
de epiphānia dñi incipit mul
tum notabilis.

Intelligere possum? fratres ca
rissimi quantā grāciā xpō do
mino debeam? q vota votis ac
cumulat. gaudia gaudijs impli
cat. **E**cce enī adhuc exultam?
xp̄m dñm natū. etiā iā eū leta
mur p salute hūani generis
baptisatus. **N**ec dum ort? ei?
est expleta festiuitas q iā bap

tismatis eius ē celebrāda solle
mnitas. **V**ix nat? est hominib?
etiā renascitur sacramētis. ho
die enī licet post multa annor
curricula cōfēct? est in iordāe
Ita ergo disposuit dñs vt vo
tis vota subiungēt. hoc est vt
vno eodēqz tempe q ederet p
virginē q p mīsteriū gignere
tur essetqz cōtinuata festiuitas
carnis natiuitas atqz baptis
matis. vt quēadmodū eū tūc
mirām incorrupta mīre pgeitū
Ita vt nunc suscipiam? illum
pura vnda submersū q glorie
emur in vtroqz facto. qz filiūz
genuit mat? q casta est q quia
xp̄m vnda lauit q sancta ē. **N**ā
sicut post partū glorificata ē
marie castificatio. ita p? bap
tismi aque ē purificatio com
probata. **N**unq̄d pene maiori
munere q mariavnda ditata
ē. **I**lla enī sibi tñ meruit casti
tate. ista nobis cōtulit sanctifi
caciōem. illa meruit ne peccar?
ista vt peccata purgaret. illa p
pria delicta a se xp̄diat. ista
in se p dei grāciā aliēa cōdonat
Illi collata ē v̄ginitas. isti co
nata fecūditas. illa vñū p crea
uit q pura est. ista generat plu
res q virgo ē. illa p̄fē xp̄m ne
scit aliū filium. ista virgo cum
cristo mat? est populorū. **N**ata
lis ergo hodie alter ē qdāmō

saluatoris. nam hysdē eū fig-
nis. hysdē miraculis cognosci-
m? gentū. h nūc maiori mīste-
rio baptisinate natuz. deniqz
spūssand? qui tunc illi in vte-
ro affuit: mō eū in gurgite ar-
cumfulsit qui tūc mariā casti-
ficauit: nūc fluenta scīficat. pa-
ter q̄ tunc obumbravit in vir-
tute: nunc clamat in voce. **E**t q̄
si maturiori cōsilio. **Q**ui tunc
vmbraz p̄stitit natiuitati: mō
testimonium p̄hibet veritati.
Ait em̄ deus. **H**ic ē filius me?
dilect? in quo michi p̄placui
ipsum audite. p̄claior domini
tamen est secūda q̄ p̄ma nati-
uitas. **I**lla em̄ sine teste silen-
cio xpm̄ genuit. ista cum dīni-
tatis p̄fessioe dīni baptisauit.
Ab illa se ioseph qui putaba-
tur pat̄ excusat. in hac sedens
pat̄ qui nō credebāt insinuat.
Ibi laborat suspicōib? mat̄.
q̄a p̄fessioe deerat pater. **H**ic
genitrix honorat. q̄a dīnitas
filium p̄testatur. honoratior ē
in q̄ domini secunda q̄ p̄ma
natiuitas. **D**iquidē pater hic
deus maiestatis inscribit. illic
ioseph artifex estimatur. **E**t
licz in vtraqz dñs p̄ spm̄sac̄tū
et natus sit et baptisat? tamē
honoāciōr est q̄ clamat de celo
q̄ qui i terris laborat. ioseph
ergo faber i tris p̄r putabat

esse domini saluatoris. nec ab
hoc ope deus qui vere est pat̄
domini nostri ihesu xpi exclu-
ditur. nam est et ipse faber. ip-
se em̄ est artifex q̄ huius mun-
di machinā nō solum mirabi-
li. h ecā ineffabili potencia fa-
bricatus est. tanq̄ sapiens ar-
chitect? celuz sblimitate suspē-
dit. terram mole fūdauit. ma-
ria calculis alligauit. **I**pse est
artifex qui ad mensuram quā-
dam superbie deponit fastigia
humilitatis extrema sblimat.
Ipse est artifex qui in nostris
moribus rescindit superflua
opera vtilia queqz conseruat.
ipse est artifex cuius securum
ad radicem nostram positam
iobānes baptista comminat
vt omnis arbor que normam
ipsam iuste discrecōnis excesse-
rit: ipsa exarsa radicitus trada-
tur incendio. **Q**ueqz autē ar-
bor mēsurā veritatis habuit:
celesti fabricē deputetur. **H**odie
ergo baptisatur domin? in ior-
dane. **Q**uale est ergo hoc bap-
tismū: vbi est purior fonte ille
qui mergit. vbi dñs susceptū
aqua diluit: nō sordib? infici-
tur. h bñdictōib? honoratur.
Quale in q̄ saluatoris nostri
est baptismum in quo quidē
purgat̄ pota? fluēta q̄ purgat̄
Nouo ei scīficacōis gñe cristū.

60
non tā lauit vnda q̄p lota est.
Paz ex quo saluator in aqua
se merfit ex eo oīz gurgiti tra
ctus cunctozūqz fontū venas
misterio baptismatis cōsecra
uit vt a quisqz vbicūqz in noi
ne xpi baptisari voluit: nō tā
illum mūdi aqua diluit q̄ cū
sti vnda purificet. **S**aluator
autē ideo baptisari voluit non
vt sibi mūdiciam acq̄reret. s̄
vt nobis fluentia mūdaret. **I**n
terea magoz beata legacō per
ducta ad saci cinabula radio
stelle desup currete mirat. **I**n
deam p̄cessit ethiopia p̄cti exu
enda ingredine a fidi induen
da candore. q̄stupenda digna
tio inter amplex? gemitricis i
cluditur qui celum terāqz cō
plectitur in sinu matris latz q̄
regnum celoz cum deo patre
in vnitater trinitate excedit p
simplex officiū spūale reuelat
archanum hūanitas cernitur
a dimitas adoratur. **E**xhibent
aurz thurs a mirā pl? in miste
rijs q̄ in consciēcijs offerētes.
In auri mūere regia digtas.
in thurs vapoē diuina maie
stas. in mirre specie sepeliēda
demonstrat hūanitas. **A**c si tri
nitatis oblacionē numer? loq̄
tur vnitatē deuotio vna testa
tur. pro hoc ergo puigili inten
dione cordis semp studeamus

celū aspiciere si ad xpm cupi?
puemire. **D**irigat ergo nobis
semitas vite p̄fecte stella iusti
cie qui dixit. **N**on apparebis
in cōspectu meo vacu? **O**fferā?
ei aurum fidei pietatis aroma
ta castitatis holocausta. **S**pū
alem quoqz mirā habeam? i
nobis q̄ ita animas nrās cōdi
atur vt illesas a peccati corrup
tione custodiat qd̄ ip̄e presta
re dignet qui viuit a regnat i
secula seculoz. **A**men.

Verbo beati Augustini
de quo supra.

Proxime fratres caris
simi eiusmodi redēp
cōmis nostre celebra
uim? sacramētū quo de? homi
nem cū infirmitatibus induit
Modie vero illud excolim? q̄
se in homine deus virtutibus
declarauit p̄ eo q̄ i hac die si
ue de celo stellam ortus sui nū
ciam prebuit. siue q̄ in chana
galilee i iunio nupciali aquā
in vinū cōuertit. siue q̄ in ior
dānis vndis aquas ad repa
cōem hūani generis suo bap
tismo cōsecrauit. siue q̄ de quin
qz panibus qnqz milia homi
nū faciuit. **I**n quolibz horuz
salutis nostre misteria cōtinen
tur a gaudia nobis em̄ ex viz
gine natū est quod stella mō
strauit nob ex baptismo cōcelū

est qđ in iordanis alueo cōsec-
uit nos quoq; in melius eē mu-
tandos operis miraculo p̄mon-
strauit quando aquas in uina
mutauit. Et ideo fr̄es carissimi
in om̄i actu nostro stellam fidei
preparem? in custodia puri-
tatis cristi baptismi celebrem?
quia hec xp̄i generatio no-
stre fidei confirmatio est. Insi-
nuat enim nobis muneris b̄ni-
ficii p̄ secunde natiuitatis exē-
plum. Et qđ facere uoluit p̄or
ipse fecit. Legim? iudeos diu-
sa s̄b lege habuisse baptisma-
ta. s̄ nullus ex h̄is cōtra preua-
ricationis malū potuit confer-
re medicinā. et ideo p̄ ablucōe
totius mundi indigebāt rege-
nerari atq; celitus sanctificari.
Et quia p̄ vniuersū mundum
sacramentū baptismi humāo
generi op? erat: om̄ibus aq̄s
benedictōez dedit qm̄ in iorda-
nis alueis vnica ac singulari
pietate descendit. Tunc enim
xp̄m dñm nō tā lauit vnda q̄
lota est. Tibi em̄ nascēdo xp̄us
aduēnit. tibi uiuēdo militauit
tibi moriendo cōsiliū. Quē vi-
des p̄ te mortuum p̄ te intelli-
ge baptisatus. Sed hinc quo-
q; intelligam? qđ gr̄ades ap̄ d̄
se estimet deus noster huma-
norum criminum causas p̄p̄t
quas nō angelū. nō archage-

lum. s̄ deum misit ad terras.
Quāgrauis sit peccati et qđ du-
ra cōdicio p̄dit remediū mag-
nitudine. Quāta maloz discussio
erit cum damnabūtur: sollicitudo
inducat qua redimūtur.
Om̄i ergo diligencia atq; vi-
gilancia caueam? ne vulneret
dyabolus quod sanauit deus
ne p̄ cōsensum cordis p̄ flagi-
tium corporis seruitutē quā de-
bem? domino magis exhibere
p̄bemur inimico. Et quidē si
quis violentus ac prepotens
aliquid de facultate nostra ac-
cipietate rapuisset nonne dig-
num fūmo odio duceremur?
nōne merito tāq̄ hostem dete-
staremur? et quo tandem animo
detestaremur? Cur p̄ peccatum
dyabolo cōsentiām? qui nob̄
nō s̄bstantiam vult auferre.
s̄ vitā. nō terrā fraudare. s̄ ce-
lū. nō fines āguste possessiōis.
s̄ infinita spacia et̄mitatis. In-
ter hec o homo si dignitatē fa-
cture tue si pietatez cū te domi-
ni tui uolueris estimare de pre-
cio poteris nō dubitare de reg-
no. Ipsi autē magi qui ad illā
celestis pueri ueneranda cūa
bula stelle puenerunt in dīto:
quid aliud expresserunt in ill̄
muneribus nisi fidem nostraz
In eo enī qđ tria offerunt trini-
tas intelligit. In eo uero qđ tres

sunt et singuli offerunt in trinitate
 unitas declarat. **P**er aux
 rex ostenditur. **D**e? thure dimo
 scitur. **p** mirra que obdiendis
 est apta corporibus? sepultura cruci
 figendi huius predicatur. **V**erbo
 hec nos quoque carissimi perso
 nam magorum spiritualibus imitemini
 obsequiis. **I**n primis tam diu quam
 iam? christum donec illum inuenire
 mereamini ducaturque nobis prebe
 at velut stella celi lux fidei. hec
 nobis illum ostendit non iam in
 presepio vagietur. **h** in summa
 celi arce dominantem. nec matris
 gremio **h** in solio patris adoran
 dum. nec ulterius? in humilitate iudi
 candum. **h** ad iudicium cum maiesta
 te venturum. **V**ic quasi trium nume
 rum trinitatis perfecta confessio no
 bis una sine confusione coniuncta
 trinitas sine separatione distincta
 pater et filius? et spiritus sanctus unus? de? cre
 dantur tres persone **h** non tres sube
 rantur. **Q**uanti autem ad celestis nature
 ordinem pertinet in patre et filio et
 spiritu sancto: ita confitenda est una di
 uinitas ut nec singularis pute
 tur in trinitate persona nec tri
 plex in unitate substantia. **H** ita as
 signetur pluralitas unitati ne tri
 unitati subtrahatur equalitas. **E**t li
 cet inter mittatur in una deitate
 numerositas. non fit tamen recipien
 da diuersitas. **I**ta ergo fidelium
 cordibus disponendum est dei cul

61
 t? ut non admittatur vel in unita
 te separatio vel in trinitate per
 mixtio. **P**roxima enim ab hac
 die fratres carissimi sacri nata
 lis diem celebravimus? tunc na
 tus est dominus. nunc baptizatus est
 Tunc nos genuit ad vitam. nunc
 generavit ad salutem. **T**unc ad
 suscepit perditum. nunc abluit
 peccatorem. **V**enit ergo ad bap
 tismum sicut scriptum est. **h** quod ab
 lueris qui erat mundus? et tunc ut
 mundus? ablueret immundum. **I**
 llum ergo cupientes aque tunc infu
 debant **h** peccata nostra secum porta
 bant de illo gutte baptismatis
 fluebant. **h** nostra in guttis crimi
 na defluebant. **M**isericordia
 simul et potentia dei nec dum era
 mus? in mundo et iam abluebantur in
 baptismo. mundati in illo sumus?
 ante quam nati. **P**ater ipsa fuit bap
 tismatis ratio ut aqua que pur
 gature nos erat ab illo antea
 purgaretur. **E**t cum ascendisset in
 quit scriptura de aqua. **V**idit ce
 los apertos. nunquid tunc ei ce
 lum apertum fuerat: cum oculi celorum
 interiora cernerent? **H** ita ideo ce
 lum aperitur ut misterium in hoc bap
 tismatis declaratur. quia quando homo
 de baptismo egreditur tunc ei ia
 nua regni celestis aperitur. **I**
 llud vero quod est quod magi veni
 unt ad dominum natum primo ducun
 tur. positum in presepio videntur.

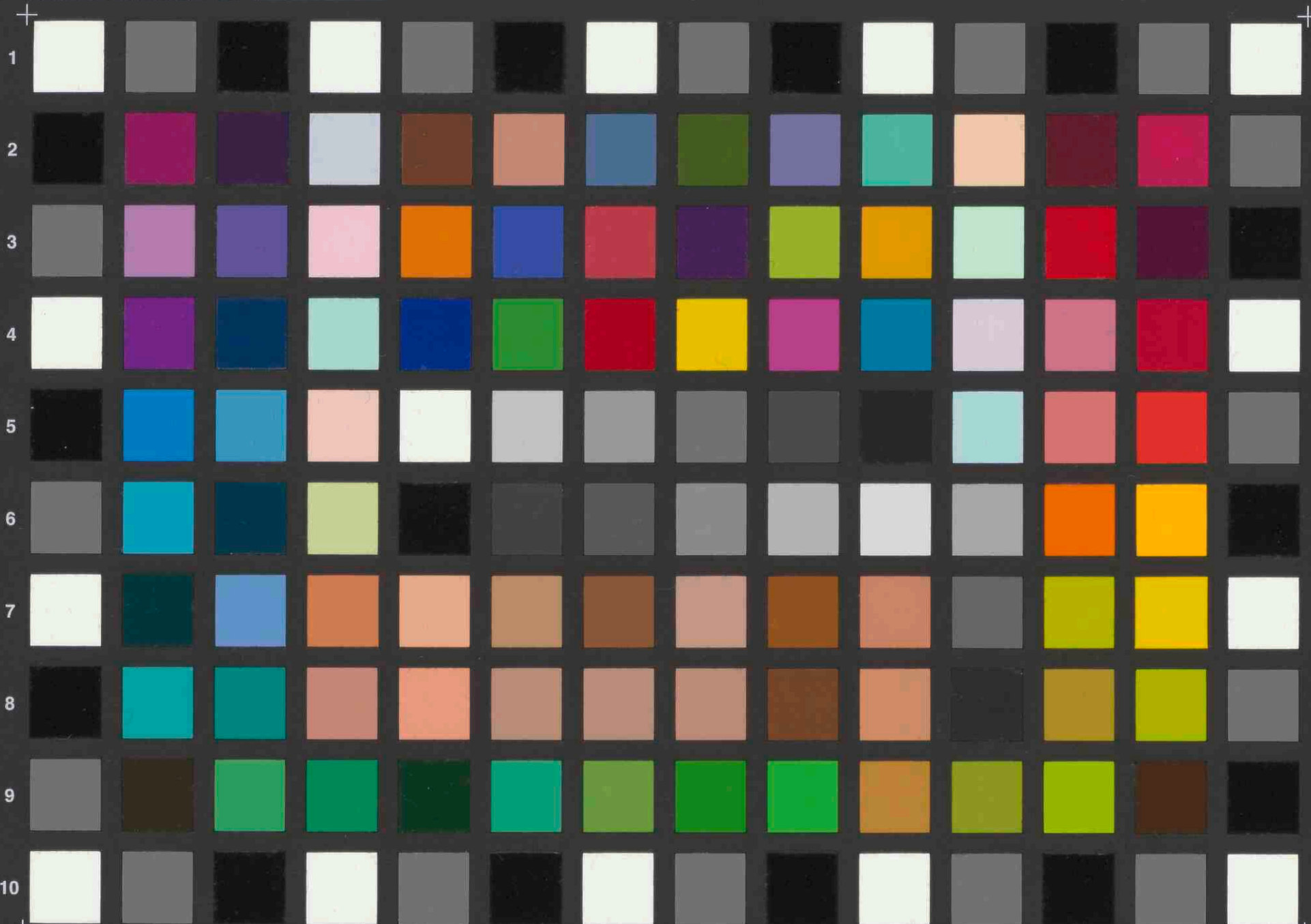
nec apud sensus eorum humilitas
natiuitatis reuerentiam dimi-
tis minuit. **A**dorant corpibus ho-
norant muneribus? venerantur of-
ficiis. oculis hominem vident et
deum obsequiis confitentur. **V**i-
debant enim eo quod natus fuerat
plene esse quod animi hominum quod quod ocu-
li prouiderint: deus? qui tunc corpora-
liter natus fuerat per ipsum omnia
nata erant. videbatur siquidem
in praesepe. sed dominabat in celo.
intra corpusculum erat. sed in se
omnia continebat. natus quidem
in mare fuerat. sed in mare sua per ipsum
creauerat. **E**t ideo magis se humi-
liabant. quia famulari astra con-
tinebant. deum enim esse cognouerant
cui celestia seruebant. **E**t ideo
eo esse ipsa eorum munera domino mi-
sterio plena erant. **A**ux namque
ut audistis et thus et mirram
obtulerunt. **T**riplidum ergo mu-
neris triplex significatio contine-
tur. **I**n thus obtulerunt deo
honorem. **I**n auro regiam digni-
tatem. **I**n mirra corporis sepul-
torem. **O**fferamus ergo et nos dilectis-
simi fratres sancta munera deo nostro
castitatem. fidem. pacem. car-
itatem. mentes humiles. pro-
bos mores. animas deo conui-
re condignas. haec sunt enim pla-
cita deo dona. haec grata mune-
ra que illi quidem offeruntur. sed
offerentibus profunt. nulla enim re

ille. nullo munere eget. sed hoc il-
li munus optimum nostrum est ut
causas habeat remunerandi. ni-
hil a nobis amplius exigit.
nichil amplius petit: nisi salu-
tem nostram. **V**ia enim sibi a
nobis praestari putat si ita nos
erimus ut nobis ab illo cum-
cta praestentur. **A**uxiliante ipso
domino nostro Iesu Christo cui
est honor et gloria cum patre
et spiritu sancto in secula secu-
lorum **A**men.

**Sermo beatissimi Augusti-
ni de epiphania domini expli-
cat multum notabilis.**

colorchecker DIGITAL SG

DCSG - UBU # MX - 7181



x-rite

0 1 2 3 4 5 6 mm